

Rukopis Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke

Katana, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:216207>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ivana Katana

Rukopis

Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ivana Katana

Matični broj: 0009082585

Rukopis

Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke

DIPLOMSKI RAD

Sveučilišni diplomski studij *Hrvatski jezik i književnost*

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Saša Potočnjak

Rijeka, prosinac 2024.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova **Rukopis Knjige čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću** izradila samostalno pod mentorstvom **izv. prof. dr. sc. Saše Potočnjak**.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica: Ivana Katana

Potpis:

ZAHVALE

Zahvaljujem svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Saši Potočnjak na neizmjernej pomoći i stručnom vođenju tijekom cijelog procesa pisanja ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem franjevcima u Kloštru Ivaniću, a osobito fra Vjeranu Laziću, koji mi je omogućio pristup rukopisu.

Najveću zahvalnost dugujem svojoj obitelji – Barbari, Igoru, Mirku, Tomi i Marku na beskrajnoj ljubavi, podršci i ohrabrenju koje su mi pružali tijekom cijelog studija. Bez njih ovaj put ne bi bio moguć!

Hvala i mojim prijateljima koji su mi uljepšali studentske dane!

Posebno hvala Vanji, koji me je uvijek poticao da vjerujem u sebe.

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Povijest istraživanja	7
3. Metodologija istraživanja	12
4. Kloštar Ivanić: kulturno i religijsko naslijeđe	20
5. Materijalne osobine rukopisa <i>Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke</i>	22
6. Od čuda do priče: tragovi i tumačenja	30
6.1. Pripovjedačev uvod u <i>Knjigu čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke</i>	31
6.2. Zagovor Marije Ivaničke: čudesni porođaji.....	39
6.3. Čuda oživljenja.....	41
6.4. Čudesno prohodali	45
6.5. Marija Ivanička: zagovornica psihičkog ozdravljenja i osloboditeljica od zla	51
6.6. Čudesna ozdravljenja: ponovno vide i čuju.....	58
6.7. Oslobođenje po milosti Marije Ivaničke	61
6.8. Spas od zmijskog ugriza: čudotvorna zaštita i izlječenje po Mariji Ivaničkoj.....	62
6.9. Milosti Marije Ivaničke u svakodnevnom životu	64
6.10. Ozdravljeni udovi po Mariji Ivaničkoj.....	66
6.11. Izlječenje od kožnih bolesti.....	67
6.12. Progovorili po Mariji Ivaničkoj	70
6.13. Milosti Marije Ivaničke: beznadne situacije	72
6.14. Iscjeljenja glave: milost Marije Ivaničke u ozdravljenju	74
6.15. Marija Ivanička: univerzalna zaštitnica.....	75
7. Zaključak.....	77
8. Literatura	79
9. Mrežni izvori.....	82
10. Sažetak i ključne riječi.....	83

1. Uvod

U Hrvatskoj se nalazi približno tisuću crkava i kapela posvećenih Djevici Mariji¹. Među njima ističe se i franjevačka crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću, koja je dio svetišta Majke Milosrđa u Sisačkoj biskupiji. *Marijanska svetišta nisu dio općenite hagiografije, ali podaci o sudbini tih svetišta, o čudotvornim kipovima i slikama svetišta odličan su izvor za poznavanje narodnog života u prošlim stoljećima.*² Crkva i svetište u Kloštru Ivaniću od davnina privlači vjernike koji su pronalazili milost i izlječenje pred čudotvornom slikom Uznesenja Majke Božje³. Slika je postala predmet vjerovanja i svetosti te joj se vjernici duboko priklanjaju, smatrajući ju relikvijom koja simbolizira Mariju Ivanićku kao moćnu zagovornicu.

U ovome će se radu pažnja usmjeriti na rukopis *Knjige čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*. Riječ je o rukopisu iz 18. st. koji se čuva u župnom arhivu franjevačke crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću, a sadrži svjedočanstva o čudotvornim intervencijama Marije Ivanićke između 1757. i 1782. godine.

Knjiga čudesa svjedoči o svakodnevnom životu i teškoćama s kojima su se susretali stanovnici toga kraja. Religija, u ovom kontekstu, ne predstavlja samo sustav vjerovanja, već je i važan segment ljudske kulture, koji obuhvaća vjerovanje u nadnaravno, čudotvorno i sveto, što nije uvijek dokučivo ljudskom razumu.⁴

Rukopis *Knjige čudesa* u ovome se radu nastoji opisati s obzirom na njegove kodikološke značajke.

Osim toga, rukopis će se nastojati opisati s obzirom na njegove književno-antropološke značajke pri čemu će se rekonstruirati određene društvene prakse zajednice, predodžbe te mentalitete društva, a djelomično i gospodarske prilike u ivanićkom kraju i okolici.

¹ Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 34.

² Ibid. str. 34.

³ Prema: Repanić-Braun, M., *Prilog poznavanju slikanih prikaza Blažene Djevice Marije u Kutini i Kloštar-Ivaniću*, U: *Štovanje Bogorodice na području Sisačke biskupije*. Kovač, V. N. (Ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost 2017., str. 360.

⁴ Prema: Skledar, N., *Čovjek i religija. Antropološke odrednice religije*, 2002., str. 687.

2. Povijest istraživanja

U župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije nalazi se slika⁵ koju vjernici smatraju čudotvornom te je vjericima predmet pobožnosti. Vjernici su joj upućivali svoje molitve, a čudesa povezana s ovom slikom zapisana su u *Knjizi čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke*⁶. *Opisi čudesnih obrana često su najstarija pisana svjedočanstva o povijesti gradova, te su takvi tekstovi dragocjeni kao historiografska vrela za crkvenu i svjetovnu povijest.*⁷

Knjiga čudesa zasad nije bila predmetom opsežnijih istraživanja niti je često spominjana u znanstvenoj literaturi. Ključni podaci o ovom rukopisu sačuvani su zahvaljujući doprinosima **Đure Stjepana Deželića, Josipa Bratulića, Paškala Cvekana i Franje Emanuela Hoška** koji su svojim radovima omogućili njezino daljnje proučavanje.

U radu *Čudotvorni kip u Ivaniću* objavljenom 1903. godine u časopisu *Prosvjeta*, Đ. S. Deželić iznosi podatke o rukopisu iz 18. stoljeća koji se čuva u *gornjem Ivaniću*, današnjem Kloštru Ivaniću. Navodi da je rukopis tvrdo uvezan te da sadrži popis od 57 čuda koja su, kako se navodi, priznata prisegom u prisutnosti više svjedoka⁸. U svome članku, Deželić analizira sadržaj uvodnog dijela rukopisa, donoseći podatke o crkvi Blažene Djevice Marije. Također, iz rukopisa izdvaja opise milosti koji se pripisuju Mariji Ivaničkoj te nudi popis lokaliteta iz kojih svjedoci čudesa dolaze.

J. Bratulić u radu *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije*, prvotno objavljenom 1994. u zborniku *900 godina Ivanića*, a zatim ponovno 2018. godine u zbirci radova *Svetost i čovječnost* ponudio je kodikološki opis rukopisa te opisao *Knjigu* kao veliku bilježnicu uvezanu u tvrde korice s kožnim hrptom na kojem je ceduljica sa starim brojem signature 7. Međutim, na hrptu *Knjige* danas više ne postoji opisana ceduljica. Umjesto toga uočljivo je oštećenje na koje je upisan broj 7. Oštećenje upućuje na mogućnost da je ceduljica nekada postojala.

⁵ U *Knjizi čudesa* spominje se čudotvorni kip, no važno je napomenuti da u kajkavskom narječju izraz kip ne označava skulpturu, tj. u *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* (<https://kajkavski.hr/pretraga/?q=kip>) kip označava pojam koji u hrvatskom standardnom jeziku označava sliku, lice, obraz i sličje. U tekstu je napisano da je kip *namalan*, što je u *Rječniku* istaknuto kao česta sveza s riječju *kip*, pa možemo sa sigurnošću utvrditi da je riječ o slici, a ne skulpturi.

⁶ Bratulić (1994) koristi naziv *Ivanečke* kao odraz kajkavskog narječja, premda se u literaturi često susreće i standardizirani oblik *Ivaničke*. U *Hrvatskom mjesnom rječniku* (2016) pridjev *ivanečki* prepoznat je kao odraz mjesnog govora, no zamijenjen je standardnom varijantom *ivanički* (str. 206). Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 17.

⁷ Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018., str. 17.

⁸ Prema: Grdan, Marko, *Ivaničke uspomene - Đuro Stjepan Deželić*, Muzej Ivanić-Grada, Ivanić-Grad, 2023, str. 167.

Bratulićev kodikološki opis rukopisa daje detalje o dimenzijama korica (32,5 x 21,5 cm) te dimenzijama listova⁹(31,6 x 19,3 cm). Prema njegovu opisu, paginacija¹⁰ je dodana u novije vrijeme, pri čemu prve dvije stranice nisu numerirane, a ostatak rukopisa numeriran je samo neparnim brojevima. Navodi da numeracija započinje od prve ispisane stranice i proteže se do 29. stranice, uz neispisanu 28. stranicu. Paginacija se nastavlja do 103., a zatim od 107. do 201. stranice, s velikom prazninom nakon 126. stranice, uslijed istrgnutih i izrezanih araka. Nakon 201. stranice, numeracija se nastavlja do stranice 223.¹¹

Na koricama nalazi se naslov *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*, no Bratulić u svom radu navodi da je na koricama *Knjige* zabilježen naslov *Knjiga čudesa Blažene Djevice Ivanečke*. Vjerojatno je postajala naljepnica s ovim naslovom koji navodi Bratulić, s obzirom na to da su na koricama vidljivi tragovi starijih naljepnica ispod današnje, koja je očigledno prelijepljena preko prethodne. Prije teksta *Knjige čudesa*, istaknut je naslov na latinskom jeziku.

Knjigu su pisala trojica pisara. Bratulić navodi da je prvi dio, od 1. do vrha 22. stranice, napisao župnik Franjo Vlahović. Zatim od 22. do 27. stranice, tekst je ispisao njegov nasljednik Matija Novak, čije se ime nekoliko puta pojavljuje unutar knjige. Treći, nepoznati rukopisni dio nalazi se na 29. stranici.¹²

U uvodu *Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke* opisan je postupak bilježenja čudesa. Bratulić u svome radu prenosi podatke iz *Knjige čudesa* i navodi da svi zapisi datiraju nakon obnove Ivaničke crkve¹³ 1757. godine i posebnog štovanja čudotvorne slike Blažene Djevice Marije. Slika, koja je naslikana 1664. godine, bila je neko vrijeme zapostavljena i skrivena iza oltara zbog nemara crkvenih službenika. Ime naručiteljice nije poznato, no smatra se da je pobožna i *bogata gospođa nakon čudesnog ozdravljenja dala naslikati sliku Marije*.¹⁴

P. Cvekan u svojoj knjizi *Franjevci u Ivaniću* navodi da, iako je čudotvorna slika naslikana 1664., *Knjiga čudesa* svjedoči da je štovanje Majke Božje izrazito bilo prisutno i prije 1664. s obzirom na to da *su joj se utjecali borci u protuturskim ratovima i turski zatočenici*. Iste podatke o dataciji zapisa, slici te naručiteljici slike iznosi i F. E. Hoško u svome

⁹ Prema Petrucciju mjere rukopisa trebaju biti precizno definirane u milimetrima. Međutim, Bratulić ih je u svom slučaju naveo u centimetrima, čime nije osigurana preciznost podataka.

¹⁰ Prema Petrucciju kodikološka analiza rukopisa podrazumijeva folijaciju, tj. brojanje listova, pri čemu svaki list dobiva jedan broj, dok se prednja i stražnja strana lista dodatno označavaju kao *recto* i *verso*, međutim ovdje to nije slučaj, nego je provedeno brojevanje stranica što podrazumijeva da svaka strana lista dobiva poseban broj.

¹¹ Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 131.

¹² Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 131.

¹³ Cvekan (2008) objašnjava da danas postoje *dva naselja koja se označuju kao Ivanić: Ivanić-Grad i Kloštar-Ivanić*, ali povijesno gledano naziv Ivanić izvorno pripada naselju Kloštar-Ivanić.

¹⁴ Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 131.

radu *Svetište i proštenište Gospe Ivaničke*. Također, Cvekan u kontekstu opisa crkve spominje *Knjigu čudesa* zbog toga što je u rukopisu naveden podatak o tadašnjem izgledu crkve. Cvekan također navodi iste informacije o pisarima kao Bratulić i Hoško.

Bratulić žanrovski određuje tekst u *Knjizi čudesa* te ističe da je cijeli sadržaj pisan u stilu egzempla, žanr karakterističan za baroknu propovijed. Retorika baroknog propovijedanja ogleda se u pripovijedanju kroničara, kojemu kratkoća priče ne dopušta detaljno opisivanje čudesa. Bratulić ipak zamjećuje da i u uvodnom dijelu *Knjige*, a i kasnije, kroničar pokazuje svoju rječitost, posebice kad govori o davnim vremenima.¹⁵ Svaka priča funkcionira kao određeni primjer u okviru propovijedi. Egzempli su ovdje samostalni segmenti, objedinjeni u jednoj knjizi. Prilikom stvaranja kratke priče, tj. egzempla, pisac uspješno koristi sve dostupne izražajne tehnike koje kratka forma omogućava, uključujući i dijalog.¹⁶ Prema Mariji-Ani Durriegl, egzempli su predstavljeni kao jedan od najpopularnijih književnih oblika u zreлом srednjem vijeku. Ovaj jednostavni narativni oblik imao je ključnu socijalnu funkciju – služio je kao sredstvo za ilustraciju određenih istina, vjerovanja ili dogmi.¹⁷ U kontekstu srednjovjekovnog društva, koje je bilo obilježeno religijskim autoritetom i zajedničkim moralnim normama, egzempli su bili izuzetno korisni za poučavanje i uvjeravanje. Kratkim i dojmljivim pričama, često s religijskom porukom, prenosioci su mogli doprijeti do široke publike, potičući ih na prihvaćanje određenih ideja ili ponašanja u skladu s tadašnjim društvenim i vjerskim normama.

Bratulić navodi da priče o čudesima pisane kajkavskim narječjem uključuju razne vrste pomoći koju je pružala Blažena Djevica Marija. Čuda su se odnosila na ozdravljenja od teških bolesti, uključujući bolesti kostiju, otvorene rane i teške porode te su često uključivala izvještaje o zavjetnim darovima donesenim u crkvu. Posebno mjesto u knjizi zauzimaju priče o ljudima koji su se suočili s teškim bolestima i nesrećama kao i zaštitu od prirodnih nepogoda i opasnosti poput zmija. Također navodi da *Knjiga* bilježi i slučajeve pomoći vojnicima i drugim osobama u nevolji te ulogu koju je pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji imala u životima običnih ljudi. Pored vjerskih i duhovnih aspekata, Bratulić ističe da *Knjiga* isto tako pruža uvid u zdravstvene, društvene i gospodarske prilike u Ivaniću i okolnim područjima tijekom osamnaestog stoljeća.¹⁸

¹⁵ Ibid. str. 132.

¹⁶ Ibid. str. 136.

¹⁷ Prema: Durriegl, Marija-Ana, *Čti razumno i lipo*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2007, str. 33.

¹⁸ Ibid. str. 133-136.

Bratulić smatra da su ovi zapisi neprocjenjiv dokument o pučkom vjerovanju, običajima i jeziku tog vremena te nude vrijedne informacije o stanju društva i vjerovanjima ljudi u tom periodu.¹⁹ Cvekan dijeli Bratulićevo mišljenje, ističući da je *Knjiga čudesa osobit dokument štovanja Majke Božje u Ivaniću, ali i vjerničkog uvjerenja u njezinu zaštitu i pomoć onima koji joj se utječu s povjerenjem*²⁰. Na temelju toga *Knjiga čudesa* predstavlja značajan izvor za proučavanje povijesti i kulture ivaničkog kraja.

E. Hoško smatra da su zapisi nastali u „jednome dahu“ te pretpostavlja da su prikupljeni iz ranijih bilježnica ili dokumenata vezanih uz čudesa. Prema Hoškovim navodima *Knjiga čudesa* prestaje bilježiti zbivanja u prošteništu nakon 1782. godine. Navodi da je zapisivanje čudesa prekinuto uslijed zabrane hodočašća,²¹ što je rezultiralo gubitkom značaja crkve Marije Ivaničke kao proštenišne crkve.²²

Početak 21. stoljeća, sisački biskup **Vlado Košić** donosi odluku o obnovi svetišta Marije Ivaničke te time potiče obnovu hodočasničkog štovanja Gospe Ivaničke.²³ Tadašnji pastoralni tim franjevac – župnik i gvardijan **fra Robert Čibarić** te župni vikari **fra Kruno Kašnar** i **fra Franjo Vuk**, 2019. godine iskazao je snažnu želju za očuvanjem i dostupnošću starih zapisa i svjedočanstava. U cilju realizacije ove namjere, posvetili su se aktivnom angažmanu na njihovom očuvanju i prezentaciji u današnjem vremenu.

U 2020. godini objavljena je publikacija pod naslovom *Knjiga čudesa Gospe Kloštarske, Majke Milosrđa*. Tematski, publikacija se može podijeliti u tri veće cjeline. Prvi dio obraća se čitatelju pružajući sažet povijesni pregled crkve i *Knjige čudesa*. Ovdje se iznose ključne značajke *Knjige čudesa* – naslov, pisari, datacija, sadržaj uvodnog dijela, odnosno informacije koje su ranije iznijeli Hoško, Cvekan i Bratulić u svojim radovima. Drugi dio uključuje rad **Mirjane Banković Malečić** koja je s kajkavskog narječja ukratko prepričala sadržaj čuda na hrvatski standardni jezik i sažeto prikazala svih 57 čudesa iz *Knjige*. Svakom čudu dodijeljen je naslov koji upućuje na sadržaj, no naslovi inače nisu prisutni u rukopisu. Treći dio publikacije sadrži devetnicu u čast Blažene Djevice Marije. Iznad svake molitve navedeno je čudo uz uputu *pročitati čudo i o njemu razmisliti*. U zagradi je istaknuto da je riječ o prijepisu čuda, odnosno transkriptu. Međutim, u tom je izdanju riječ o prilagodbi

¹⁹ Ibid. str. 137.

²⁰ Prema: Cvekan, P., *Franjevci u Ivaniću*, 2008., str. 132.

²¹ Carica Marija Terezija 1774. donosi zakon kojim zabranjuje hodočašća u biskupijska prošteništa koja traju duže od jednoga dana. Prema: Hoško, F. E., *Svetište i proštenište Gospe Ivaničke*, Pogled u prošlost – 920 godina povijesti Otoka Ivanicha, 2023., str. 33.

²² Prema: Hoško, F. E., *Svetište i proštenište Gospe Ivaničke*, Pogled u prošlost – 920 godina povijesti Otoka Ivanicha, 2023., str. 33.

²³ Ibid. str. 36.

kajkavskoga leksika odnosno parafrazi teksta na hrvatski standardni jezik, stoga ne možemo govoriti o kritičkom izdanju rukopisa nego njegovoj parafrazi. Usprkos nedostacima u znanstvenom pristupu, ova publikacija omogućila je pristup sadržaju koji je do tada bio gotovo zaboravljen, čime je oživljena *Knjiga čudesa* i ponovno približena lokalnom stanovništvu.

Iako su sva navedena istraživanja značajno doprinijela razumijevanju *Knjige*, postoje aspekti koji još uvijek zahtijevaju dodatnu analizu kako bi se rukopis potpuno sagledao u svom književno-povijesnom kontekstu.

3. Metodologija istraživanja

Kult Blažene Djevice Marije²⁴ predmet je istraživanja različitih znanstvenih disciplina kao što su teologija, povijest, književna-antropologija, povijest umjetnosti i povijest književnosti. Kult Bogorodice službeno je uveden u opću Crkvu na Efeškome saboru 431. godine, kada je Blažena Djevica Marija proglašena *Theotokos* (Bogorodica), iako joj je i do tada tradicija priznavala taj naslov, pa su ga mnogi ugledni teolozi upotrebljavali već u 4. st. te je uporabom u liturgiji bio ukorijenjen u religioznosti i svijesti vjernika.²⁵ Istraživanja dokazuju da je Marijin kult duboko ukorijenjen u sve sfere društvenog i kulturnog života. Primjerice arhitektura, kiparstvo i slikarstvo zaslužni su za vizualni prikaz Marijina značaja, dok su u povijesti književnosti zabilježene legende i priče o njezinim čudesima. Uz tekstove, koji su širili marijanski kult, istu su ulogu imale i svete slike.²⁶ Paralelno uz kult svetaca, razvio se i kult relikvija²⁷, a potom i kult slika²⁸.

Prema **Martinu Heinzelmannu**, relikvije, bilo da se radi o ostacima tijela sveca ili predmetima povezanim sa svecem, simboliziraju svece kao moćne zagovornike pred Bogom, a njihova čuda potvrđuju njihovu duhovnu moć.²⁹ Kontaktne relikvije smatrane su jednako moćnima kao i tjelesne.³⁰ Prijenos relikvija, poznat kao *translatio*, postao je ceremonijalni čin, a čuda koja su se događala tijekom tog procesa bila su znakovi svečeve naklonosti prema određenom mjestu, što je oblikovalo kulturne i vjerske identitete zajednica.³¹ Translacije su u srednjovjekovnoj hagiografiji stoga postale važan književni žanr. *Knjiga čudesa*, kao zbirka

²⁵ Prema: Novak, Z., *Utjecaj kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti na istočnoj jadranskoj obali u razvijenoj i kasnoj srednjem vijeku*, Zagreb, 2011, str. 2.

²⁶ Prema: Bratulić, Josip, *Svetost i čovječnost*, Književni krug, Split, 2018, str. 104.

²⁷ Predmeti kojima se iskazuje religiozno poštovanje zbog njihove povezanosti s nekom svetom osobom, najčešće ostaci tijela (kosti, pepeo) ili predmeti koji su bili u kontaktu s tom osobom ili njezinim grobom. Literatura koja obrađuje temu relikvija je ekstenzivna. Ovdje ću navesti samo onu koja je relevantna za metodologiju primijenjenu u ovome radu.

²⁸ Ikone, za razliku od običnih slika, predstavljaju specifičan tip slike u kršćanskoj tradiciji te se ne percipiraju isključivo kao umjetnička djela, već kao sveti objekt koji omogućuju vjernicima dublje duhovne povezanosti s Kristom, Marijom ili svecima. Utjecaj ikona širio se s Bizanta na Istok i Zapad. Za razliku od pravoslavnog Istoka, gdje je ikona imala teološko-kulturni značaj, na Zapadu su ikone naprosto ostale sveti prikaz (slike) bez dogmatskog štovanja te dostupni umjetničkom stvaralaštvu. *Enciklopedija hrvatske umjetnost*, 1995., str., 351.

Iako se pojmovi *slika* i *ikona* često preklapaju, postoji značajna razlika između njih u kontekstu katoličke i pravoslavne tradicije. Ikone, koje imaju strogo definiranu teološku i liturgijsku funkciju, podložne su kanoniziranim pravilima izrade i čašćenja unutar pravoslavlja. Suprotno tome, svetačke slike u katoličkoj tradiciji ne podliježu istim pravilima. Njihova svetost proizlazi iz pobožnosti vjernika i njihove povezanosti s čudotvornim svecima, a ne iz dogmatskih okvira. Stoga u kontekstu katoličkog kulta svetaca, opravdano je koristiti termin *slika* umjesto *ikona* zbog naglašavanja različitih teoloških, kulturnih i umjetničkih pristupa u odnosu na te svete prikaze.

²⁹ Prema: Heinzelmann, M., *Izvešća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija*, 2020., str. 7.

³⁰ Ibid. str. 17.

³¹ Ibid., str. 11.

svjedočanstava o čudima, povezana je s relikvijom - slikom Marije Ivaničke, koja čudesnim djelovanjem potvrđuje svoju svetost. Takvi zapisi imaju ključnu ulogu relikvija u srednjovjekovnom religijskom životu, potvrđujući njihovu ulogu u oblikovanju religijskih narativa i praksi.

Gabor Klaniczay ističe da se čuda opisana u izvještajima o translacijama razlikuju od onih u biografijama svetaca, jer su često realističnija i aktualnija, a čuda postaju ključan dokaz svetosti svetaca nakon njihove smrti. Čuda iscjeljenja koja su činili Krist i njegovi sljedbenici postala su uzor za čudesa svetaca, a *post mortem* čuda povezivana s relikvijama bila su pod utjecajem starijih tradicija iscjeljenja, poput onih u Asklepijevim hramovima. Ova čuda zauzimaju središnje mjesto u hagiografiji, a zapisi o čudima, koji su se često razvijali u zaseban žanr, obogatili su hagiografsku tradiciju bogatstvom detaljnih izvještaja i svjedočanstava.³² **Ana Marinković** objašnjava da je hagiografija kroz stoljeća obuhvaćala sve izvore koji svjedoče o nastanku ili praksi svetih kultova, uključujući *vitae, translationes i miracula*.³³

O štovanju svetaca Hoško piše u svom radu *Temeljni oblici štovanja svetaca kroz povijest Crkve* te navodi da se krajem 4. stoljeća ustalilo mišljenje da se svetačkim slikama može iskazivati štovanje poput relikvija, jer su pružale vjernicima osjećaj zaštite i bliskosti, unatoč ranijem protivljenju Crkve prema prikazivanju svetaca.³⁴ U kontekstu kasnog srednjeg vijeka, Hoško ističe kako su velike katastrofe, poput epidemija i ratova, izazvale osjećaj nemoći među ljudima te su pribjegavali pretjeranom utjecaju svetima, zaštitnicima u svim potrebama. U tom razdoblju jedan od fenomena karakterističnih za štovanje svetaca jest *vjera u čuda i traženje čudesa jer se svako oslobađanje od zala i nevolja pripisivalo direktnoj i čudesnoj intervenciji postignutoj zagovorom svetih*.³⁵

Od ranog srednjeg vijeka prihvaćeno je štovanje relikvija i slika, što je uvjetovalo da se štovanju svetaca pridoda privatni karakter jer je posjedovanje relikvija i slika omogućilo pojedincima da razviju subjektivan odnos prema svecima, čineći ih bliskima i prisutnima u svakodnevi.³⁶ **Ivana Prijatelj-Pavičić** u kontekstu pisanja o Dalmaciji ističe da sačuvane slike posvećene Mariji, kao i prikazi događaja iz njezina života, čuda i dogmi povezanih s njom, predstavljaju svjedočanstvo odanosti Dalmacije prema Mariji. Također, Prijatelj-Pavičić navodi da marijansko slikarstvo odražava osobne, religiozne, političke i kulturne potrebe

³² Prema: Klaniczay, G. *Konstrukcija svetačkih čuda u razdoblju srednjovjekovnih kanonizacijskih procesa*, 2008., str. 12.

³³ Prema: Marinković, A. *Hagiologija, izvori i metode*, 2008., str. 7.

³⁴ Prema: Hoško, F. E., *Temeljni oblici štovanja svetaca kroz povijest Crkve*, 1974., str. 26.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

društva utemeljenog na priznavanju određenog kršćanskog svjetonazora i političkih autoriteta, koje oblici te umjetnosti reproduciraju.³⁷ Prijatelj-Pavičić navodi da su Marijine slike, kao objekti individualnog ili kolektivnog štovanja često darivane crkvama kao zavjetni darovi.³⁸

Štovanje Marijinih slika predstavljalo je stoljećima jedan od ključnih oblika marijanske pobožnosti, ne samo u Dalmaciji, već vjerojatno i svugdje gdje su se nalazile svete slike, poput ove u Kloštru Ivaniću. **Marina Warner** navodi da se u kršćanskoj tradiciji vjerovalo da ikone i relikvije nisu samo duhovni simboli, već da prenose osobine svetaca koje predstavljaju. Smatralo se da su slike *žive* i sposobne donijeti ozdravljenje. Zbog Marijine posebne tjelesne i duhovne čistoće, ona je bila osobito važna kao izvor iscjeljenja.³⁹

Dakle, Marijin kult nije samo religijski fenomen, nego i kulturni i društveni.⁴⁰ **Meri Kunčić** ističe da je Djevica Marija još od ranog kršćanstva zauzimala uzvišeni položaj unutar hijerarhije kršćanskih svetaca, što je ostalo nepromijenjeno do današnjih dana. Razvoj njezina kulta započeli su bizantski teolozi tijekom 2. i 3. st., nastojeći osnažiti njezin dominantan status. Svoje argumente temeljili su na evanđeljima i apokrifnim tekstovima, posebno naglašavajući Marijino djevičanstvo i činjenicu da je bila majka Božja. Ta dva ključna elementa postala su temelj daljnjeg razvoja marijanske pobožnosti u stoljećima koja su slijedila.⁴¹

Kunčić navodi da su karolinški teolozi postavili temeljne osnove za uzdizanje Bogorodice, što je omogućilo njezino prihvaćanje kao najmoćnijeg zaštitnika kršćana tijekom srednjeg i ranog novog vijeka. Posebno značajan doprinos dao je sveti Anselmo, jedan od najvažnijih teoloških autoriteta 11. st., koji je razvio ideju o Djevici Mariji kao posrednici između Boga i vjernika, što je dodatno učvrstilo njezin poseban status u kršćanskoj pobožnosti.⁴² Također, Kunčić piše da je tijekom 12. st. Djevica Marija bila prikazivana kao Kraljica Neba, a tu su ideju posebno širili franjevci. Ovaj koncept ubrzo je pronašao svoje mjesto i u sakralnoj umjetnosti kroz uvođenje ikonografskog motiva poznatog kao Krunidba Bogorodice.⁴³

Kult Bogorodice doživljava svoj vrhunac početkom 13. st., s osnutkom prosjačkih redova franjevaca i dominikanaca, koji su se posvetili milosrđu i pomaganju siromašnima. Djelujući na rubovima društva, kako navodi Kunčić, ovi redovi značajno su pridonijeli širenju i

³⁷ Prema: Prijatelj-Pavičić, I., *Kroz Marijin ružičnjak*. Književni krug, Split, 1998., str. 15.

³⁸ Ibid. str. 22.

³⁹ Prema: Warner, M., *Alone of all Her sex, The Myth and the Cult of the Virgin Mary*, New York, 1976., str. 299.

⁴⁰ Prema: Šimundža, D., *Gospa u hrvatskoj književnosti*, Crkva u svijetu, 1999., str. 336-361.

⁴¹ Prema: Kunčić, Meri, *Od pošasti sačuvaj nas!*, Srednja Europa, Zagreb, 2008., str. 125.

⁴² Ibid str. 126.

⁴³ Ibid.

popularizaciji pobožnosti prema Djevici Mariji.⁴⁴ Kunčić ističe da je štovanje Djevice Marije od 14. do kraja 16. st. doseglo vrhunac popularnosti u urbanim i ruralnim sredinama Europe. Pod utjecajem popularne pobožnosti, koja ju je uzdigla kao univerzalnu zaštitnicu kršćana, i Crkva je bila potaknuta na prilagodbu. Ovo povezivanje masovne i elitne pobožnosti očitovalo se u liturgiji kroz uvođenje novih marijanskih blagdana, skladanje himni i lauda te povećanja broja molitvi posvećenih Djevici Mariji.⁴⁵

Kunčić navodi da je široko prihvaćeno to da je Djevica Marija univerzalna zaštitnica. Isto tako u srednjem i ranom novom vijeku Bogorodica je bila smatrana zaštitnicom crkvenih redova, bratovština i drugih religijskih zajednica.⁴⁶

U srednjovjekovnoj tradiciji, čudesima Blažene Djevice Marije pristupalo se ponajprije kroz književne forme koje su imale važnu ulogu u popularizaciji kulta. Iako su čuda najčešće bila oblikovana kao novela ili priča sa složenim zapletom i neočekivanim završetkom, njihova važnost nije bila toliko u književnoj strukturi, koliko u sadržaju koji je naglašavao čudesa.⁴⁷

Vjekoslav Bajsic u svom radu *Osjećaj za čudo i čudesno kao sastavni dio štovanja svetaca* analizira ulogu čuda u kršćanstvu, posebno u odnosu na kult svetaca. Prema Bajsicu čudo i čudesno usko je povezano s pojmom ili s likom svetosti i sveca. Bajsic navodi da su čuda događaji koji ukazuju na djelovanje transcendentnih, nadnaravnih sila. Ističe kako su čuda u religijama često korištena kao sredstvo promocije svetaca ili svetih mjesta, ali i da pomažu u jačanju vjere i privlačenju vjernika. Međutim, naglašava da čuda imaju specifičnu ulogu i moraju se razumjeti u skladu s kršćanskom vjerom, što ukazuje na njihovu kompleksnu prirodu unutar religijskog diskursa.⁴⁸

Jacques Le Goff analizira fenomen *čudesnog* unutar društava, ističući da svaka zajednica, u različitom intenzitetu, izražava čudesno, pri čemu se to prvenstveno oslanja na stara čuda. Iako su elementi nadnaravnog i čudotvornog karakteristični za kršćanstvo, Le Goff naglašava da se njihova priroda i funkcija razlikuju od tradicionalnog čudesnog, iako su njihovi korijeni ostavili značajan trag na kršćanskom poimanju čuda.⁴⁹ Prema Le Goffu, čudesno u kršćanstvu ostaje čvrsto smješteno u okviru naslijeđa, dok se njegovi elementi mogu pronaći u vjerovanjima, tekstovima i hagiografiji. U razdoblju od 5. do 11. stoljeća, teško je uspostaviti

⁴⁴ Prema: Kunčić, Meri, *Utjecaj povijesnih zbivanja na kreiranje ikonografskih sadržaja zavjetnih slika. Primjer oltarne slike Bogorodica zaštitnica iz crkve samostana sv. Ante na Poljudu u Splitu*, u: *Croatia Christiana periodica*, 29 (55), 2005. str. 68.

⁴⁵ Prema: Kunčić, Meri, *Od pošasti sačuvaj nas!*, Srednja Europa, Zagreb, 2008., str. 127.

⁴⁶ Ibid str. 133.

⁴⁷ Prema: Petrović, I., *Marijini mirakuli u hrvatskim glagoljskim zbirkama i njihovi evropski izvori*. 1977.

⁴⁸ Prema: Bajsic, V. *Osjećaj za čudo i čudesno kao sastavni dio štovanja svetaca*, Bogoslovska smotra, 1974. str. 54-59.

⁴⁹ Prema: Le Goff, J. *Srednjovjekovni imaginarij*, Zagreb, 1993., str. 37.

preciznu kronologiju vezanu uz čudesno, koje je često potiskivano ili preoblikovano. Istražujući hagiografske tekstove tog razdoblja, osobito merovinške epohe, Le Goff primjećuje njihovu siromašnost etnološkim podacima, što je djelomično posljedica utjecaja Crkve, koja je preoblikovala ili eliminirala čudesne elemente koje je smatrala prijetnjom zbog njihove povezanosti s poganskom tradicijom. Unatoč tome, čudesno je zadržalo svoj snažan utjecaj na ljude, a Crkva je nastojala kontrolirati taj fenomen kako bi očuvala vlastiti autoritet i definirala kulturne vrijednosti.⁵⁰

U 12. i 13. stoljeću, Le Goff uočava primjetan prodor čudesnog u visoku kulturu, osobito kroz dvorsku književnost, koju povezuje s viteškom kulturom, društvenim slojem koji je bio u usponu, ali i pod prijetnjom. Umjesto da se suprotstavljaju crkvenoj aristokratskoj kulturi, vitezovi su se okrenuli vlastitom kulturnom naslijeđu, duboko ukorijenjenom u usmenoj tradiciji, gdje čudesno ima središnju ulogu. Le Goff dodatno objašnjava da su se razlozi Crkve za suprotstavljanje čudesnom promijenili, dok je Crkva, ranije, čudesno smatrala opasnim, sada ga je lakše mogla integrirati i kontrolirati. Ovaj spoj svjetovnog pritiska, koji dolazi iz kulturne pozadine i veće Crkvene tolerancije objašnjava rast čudesnog tijekom tog razdoblja. U trećoj fazi, Le Goff primjećuje promjenu u kojoj se čudesno estetski oblikuje i koristi kao književni i umjetnički ukras, postajući stilska igra, čime se proširuje njegova uloga u kulturnim izrazima tog vremena. Također, Le Goff ističe neriješeni problem uloge čudesnog unutar monoteističke religije.⁵¹

Le Goff smatra da se u 12. i 13. stoljeću dogodila promjena u percepciji nadnaravnog, omogućujući bolju integraciju čudesnog u okvir kršćanske religije. U svom radu Le Goff oslanja se na Todorovljevu teoriju fantastične književnosti, koja razlikuje *čudno* od *čudesnog*, dok se *čudno* može racionalno objasniti, *čudesno* zadržava svoj nadnaravni aspekt. Međutim Le Goff dodaje još jednu dimenziju srednjovjekovnom čudesnom, razlikujući tri kategorije: *mirabilis*, *magicus* i *miraculosus*. *Mirabilis* označava čudesno s pretkršćanskim korijenima, *magicus* se odnosi na magiju koja je u srednjem vijeku mogla biti neutralna, dok je *miraculosus* usko povezan s kršćanskim čudima. Le Goff naglašava da, iako čudo pripada čudesnom, predstavlja samo ograničeni aspekt šireg fenomena. Crkva je sustavno potiskivala čudesno u područje praznovjerja, dok je čudotvorno regulirala strogim okvirom kršćanskog vjerovanja. Ističe da je čudesno povezano s raznolikim nadnaravnim silama, dok kršćansko čudo ima samo jednog tvorca, Boga. Ova Božja kontrola nad čudesnim, uključujući svece kao posrednike,

⁵⁰ Ibid. str. 37.

⁵¹ Ibid. str. 38.

dovela je do predvidljivosti čuda, što je izazvalo određenu *dosadu* među srednjovjekovnim ljudima. U hagiografskim tekstovima često se unaprijed znao ishod čuda, čime je smanjena nepredvidljivost. Osim toga, Le Goff primjećuje da kršćanstvo ima poteškoća u potpunom prihvaćanju čudesnog, s obzirom na to da u Bibliji ima malo referenci na čuda.⁵²

Le Goff naglašava da čudesno ima kompenzacijsku funkciju, služeći kao protuteza svakodnevnoj monotoniji i banalnosti. U srednjovjekovnom Zapadu, čudesno se organizira u sliku izokrenutog svijeta, gdje prevladavaju teme obilja hrane, seksualne slobode i besposličarenja, čime se izražava suprotnost strogim moralnim normama tog vremena.⁵³

Le Goff analizira granice čudesnog, ukazujući na tri ključna oblika preuzimanja koja prijete izobličenju izvorne prirode čuda. Prvo, kršćansko preuzimanje čudesno usmjerava prema čudu, dok istovremeno stvara simbolička i moralistička tumačenja koja umanjuju njegovo izvorno značenje. Kao primjer navodi latinske verzije *Physiologusa*, koja je isprva prikazivala životinjska čudesa bez simboličkih konotacija, ali su tijekom vremena postale ispunjene moralizatorskim tumačenjima, čime je oslabljena suština čudesnog. Drugo, znanstveno preuzimanje dolazi od intelektualaca, uključujući svećenike, koji nastoje umanjiti značaj *mirabilia*, smatrajući ih iznimnim fenomenima unutar prirodnih zakona. Gervazije iz Tilburyja predstavlja dobar primjer ovog stava, jer je u svom djelu *Otia Imperialia* nastojao povezati *mirabilije* s prirodom i znanstvenim svijetom, promatrajući ih kao fenomene koji nadilaze naše razumijevanje, iako su prirodnog podrijetla. Treće, povijesno preuzimanje nastoji povezati *mirabilije* s određenim događajima i datumima, što također pridonosi njihovom nestajanju. Le Goff zaključuje razmatranjem prirode ovih preuzimanja, postavljajući pitanje jesu li ona karakteristična samo za kršćanstvo ili su prisutna i u drugim religijama i kulturama.⁵⁴

*

Književna antropologija zasebna je književnopovijesna disciplina, odnosno metodologija istraživanja koja proučava reprezentacije i društvene prakse unutar književnih tekstova. Prema tome književno-antropološka analiza usmjerena je na način na koji književni tekstovi odražavaju i oblikuju društvene vrijednosti, vjerovanja i običaje zajednice.⁵⁵ Na temelju toga *Knjiga čudesa* predstavlja važan izvor za ovakvu vrstu istraživanja jer nudi uvid u pučko vjerovanje i religijske, tj. duhovne prakse zajednice. Također, omogućuje

⁵² Ibid., str. 38-39.

⁵³ Ibid. str. 40.

⁵⁴ Ibid. str. 41-42.

⁵⁵ Prema: Benčić, Ž., Fališevac, D. (Ur.) *Čovjek, prostor, vrijeme*, 2006., str. 9.

rekonstrukciju kulturnih i društvenih vrijednosti zajednice, nudeći uvid u svjetonazor društva. Na temelju zapisa može se formirati predodžba o mentalitetu, tj. reprezentacija zajednice.

Praksa je jedno od načela nove kulturalne povijesti. Pojavom nove kulturalne povijesti dolazi do okrenutosti povijesti svakodnevnim društvenim praksama, među kojima je i religijska praksa, koja je dugo zaokupljala povjesničare religije. Primjerice, hodočašća, koja su nekoć smatrana isključivo religijskim obredima, sada se istražuju i kao društveni fenomeni. Pod utjecajem antropologa Victora Turnera, kako ističe Peter Burke, hodočašća su se proučavala kao rituali inicijacije i kao granična pojava. Burke ističe da se sudionike promatra kao zadržane između njihova svakodnevnog svijeta i svijeta u koji bi željeli ući napuštajući svoje društvene uloge i položaj i stopivši se s hodočasničkom zajednicom.⁵⁶

Kršćanska vjernička praksa obuhvaća službeno bogoštovlje koje predvode zaređeni prema propisanom zakonu, a drugo podrazumijeva slobodnije oblike koji su obično izvođeni izvan crkve, nepropisani i neobavezni. Izvodi ih puk i u njima ne sudjeluju svećenici, premda ni ti oblici bogoštovlja nisu posve bez nadzora crkvene vlasti. Ovakva pučka pobožnost može biti individualna koja se oblikuje prema potrebama i shvaćanjima pojedinca te kolektivna koja pretpostavlja sporazum sudionika, čvršće je strukture i manje je podložna promjenama. U kolektivnoj pučkoj pobožnosti jasno prepoznajemo značenje tradicije koja u sebi čuva stvorene predodžbe i propise. Pučka religioznost obuhvaća prema tradiciji, a ne prema propisima, štovanje Boga, Blažene Djevice Marije i svetaca koji se narodu čine važnijim. Razni su utjecaji pri oblikovanju pučke pobožnosti, uključujući starije religijske tradicije, regionalne specifičnosti, kontakte s drugim kulturama i povijesne događaje. Također, posebni oblici pobožnosti razvijali su se unutar crkvenih zajednica, posebno redovničkih, međutim nisu ostajali samo unutar samostana, nego su ih vjernici usvajali i širili, posebno kroz bratovštine i specifične pobožnosti povezane s određenim redovima, primjerice franjevcima.⁵⁷

U svojoj studiji, Prijatelj-Pavičić analizira ulogu franjevacu u kontekstu Dalmacije, ističući kako je njihova aktivnost u formiranju marijanske ikonografije od 15. do 18. stoljeća bila od iznimne važnosti. Autorica također navodi da su određene poznate čudotvorne slike, poput Gospe Sinjske, postale integralni dio mentaliteta stanovništva Dalmacije, zahvaljujući pjesmama i propovijedima istaknutih franjevacu.⁵⁸

⁵⁶ Prema: Burke, P., *Što je kulturalna povijest*, 2006., str. 70.

⁵⁷ Prema: Belaj, V. i Mirković, M. *Franjevci i pučka pobožnost*, 1999., str. 151.

⁵⁸ Prema: Prijatelj-Pavičić, I., *Kroz Marijin ružičnjak*, 1998., str. 12.

Analizom svega navedenog moguće je rekonstruirati i razumjeti prakse i ulogu zajedničkih rituala u izgradnji identiteta zajednice, u ovom slučaju povijesne zajednice Kloštra Ivanića koja je svoj društveni identitet oblikovala i vezivala uz štovanje sv. Marije Ivanićke.

4. Kloštar Ivanić: kulturno i religijsko naslijeđe

Maja Cepetić Rogić iznosi kako je podrijetlo naselja Ivanić slabo dokumentirano, no Cepetić Rogić pretpostavlja da je doživjelo značajan razvoj tijekom vremena biskupa Stjepana II. Prije tog perioda, na tom je području vjerojatno postojalo manje naselje s kapelom ili crkvom posvećenom sv. Ivanu Krstitelju, po kojemu je naselje dobilo ime. Biskupa Stjepana II. možemo smatrati utemeljiteljem novog naselja, koje je bilo predodređeno postati središtem ivaničkog biskupskog posjeda ili županije. To se naposljetku i ostvarilo tijekom biskupovanja Ivana I. (1288.–1295.), kada se naselje spominje kao slobodno biskupsko trgovište unutar županije Ivanić. Pretpostavlja se da srednjovjekovno naselje Ivanić odgovara današnjem Kloštru Ivaniću, smještenom približno pedeset kilometara istočno od Zagreba.⁵⁹

U jugozapadnom dijelu Kloštra Ivanića, danas se nalazi crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, koja se može smatrati nasljednicom srednjovjekovne crkve sv. Marije, prvi put spomenute 1246. godine zajedno s naseljem Ivanić. Uz ovu crkvu, prema povijesnim izvorima, postojao je i samostan redovnica. Prema povelji biskupa Stjepana II. iz 1246. godine, crkva sv. Marije u naselju Ivanić bila je već tada izgrađena, a u nju su bile pozvane redovnice koje su rasipale darovana dobra i bez dopuštenja napustile samostan. Na zamolbu kralja Bele IV. i njegove supruge, biskup je u istu crkvu doveo druge redovnice. S obzirom na to da je crkva izgrađena u naselju Ivanić, zaključuje se da je naselje tada već postojalo, a gradnju crkve ispravno je smjestiti u razdoblje prije provala Tatara, odnosno prije 1242. godine.⁶⁰

Ranijim istraživanjima utvrđeno je da je samostan redovnica u Kloštru Ivaniću bio prvi ženski samostan na području Zagrebačke biskupije. Međutim i dalje ostaje otvoreno pitanje kojem su redu pripadale redovnice dovedene sredinom 13. stoljeća. Za redovnice koje su bile u Ivaniću prije 1246. godine može se samo nagađati kojem su redu pripadale, dok se u pismu pape Grgura XI. iz 1377. godine, upućenom prepozitu Požeškog kaptola, spominje spor između župnika crkve sv. Marije, Martina Kuzmina, i opatice samostana Blažene Djevice Marije u Ivaniću, pri čemu se redovnice navode kao pripadnice benediktinskog reda.⁶¹

Osim što je crkva sv. Marije imala funkciju samostanske crkve, ona je također služila kao župna crkva, što je vidljivo iz prvog popisa župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine. Velika obnova crkve uslijedila je između 1757. i 1759. godine, kada je i posvećena. Ovaj period

⁵⁹ Prema: Cepetić Rogić, M., *Prilog poznavanju izgradnje crkve sv. Marije u Kloštar Ivaniću u razdoblju srednjeg vijeka*, Rijeka, 2017., str. 6.

⁶⁰ Ibid. str. 6.

⁶¹ Ibid. str. 6.

obilježen je barokno-klasicističkim stilski obilježjima koja su vidljiva na današnjoj građevini. Prvotna crkva, manjih dimenzija, dijelom je sačuvana u potkrovnim dijelovima zidova, gdje je evidentno da gornji dio sjevernog zida broda nije povezan s južnim zidom zvonika, iako su povezani u temeljnim i prizemnim dijelovima.⁶²

Cvekan piše da u suvremenom kontekstu postoje dva naselja koja nose ime Ivanić: Ivanić-Grad, smješten uz rijeku Lonju, i Kloštar Ivanić, koji se nalazi na brežuljku iznad posavske ravnice. Povijesni izvori svjedoče kako je naziv *Ivanić* izvorno bio vezan uz naselje na brežuljku, današnji Kloštar Ivanić, budući da je upravo to naselje bilo sjedište Ivaničke županije kojom je upravljao zagrebački biskup. Franjevci u Kloštar Ivanić dolaze 1508. kada je i osnovan je franjevački samostan ugarske provincije Presvetog Otkupitelja.

U istom naselju nalazio se i biskupski dvorac, na mjestu današnje općinske zgrade. Kloštar Ivanić je poznat i po održavanju tradicionalnih sajмова na blagdan svetog Ivana (24. lipnja) i Velike Gospe (15. kolovoza). Povijesni značaj ovoga naselja očituje se i u činjenici da je po njemu cijela Ivanička županija, poznata kao Otok Ivanić, dobila ime.⁶³

Danas, crkva je pod Sisačkom biskupijom i dio je Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, naime, *u kontinentalnom dijelu Hrvatske u razdoblju novog vijeka franjevci su pripadali trima višenacionalnim pokrajinama sve dok se 1900. nisu okupili u današnju jedinstvenu Hrvatsku franjevačku provinciju sv. Ćirila i Metoda.*⁶⁴

Također, župna crkva u Kloštru Ivaniću proglašena je marijanskim biskupskim svetištem na Veliku Gospu 2012. godine.⁶⁵

Geografski, Kloštar Ivanić je smješten u sjeverozapadnom dijelu Moslavine, 4 kilometra sjeveroistočno od Ivanić-Grada, na nadmorskoj visini od 159 metara. Površina općine iznosi 79,01 km², a prema popisu stanovništva iz 2021. godine, ukupan broj stanovnika iznosi 5.523.⁶⁶

⁶² Ibid. str. 6-7.

⁶³ Prema: Cvekan, P., *Franjevci u Ivaniću*, Kloštar Ivanić, 2008., str. 9.

⁶⁴ Prema: Hoško, F. E. (2011). *Briga hrvatskih Franjevaca za bolesne članove od XVII. do XIX. Stoljeća*, str. 278.

⁶⁵ Prema: Košić, V. *Marijanska svetišta u Sisačkoj biskupiji*, U: *Štovanje Bogorodice na području Sisačke biskupije*. Kovač, V. N. (Ur.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost, str.164.

⁶⁶ Prema: Kloštar Ivanić. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/klostar-ivanic>; Općina Kloštar Ivanić: <https://www.klostar-ivanic.hr/oopcini/o-opcini>

5. Materijalne osobine rukopisa *Knjige čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke*

Ivan Balta paleografiju definira kao pomoćnu povijesnu disciplinu koja se bavi proučavanjem podrijetla, razvoja i rasprostranjenosti starih pisama. Glavni zadaci paleografije uključuju pravilno čitanje starih tekstova, pri čemu je nužno interpretirati upotrijebljene kratice te odrediti vrijeme i mjesto njihova nastanka ako to nije izričito navedeno. Također nastoji se rekonstruirati izvorni tekst, identificirati naknadne intervencije i moguće pogreške. Paleografija proučava tekst u cjelini, analizirajući broj pisara koji su sudjelovali u njegovu stvaranju, podrijetlo rukopisa i kulturni kontekst iz kojeg potječe, te se bavi tumačenjem ukrasa, iluminacija, ilustracija, minijatura, inicijala i ornamenata.⁶⁷

Armando Petrucci u svojoj knjizi *La descrizione del manoscritto* analizira metodologiju opisa rukopisa, ističući ključne elemente koji su potrebni za dokumentiranje. Prilikom analize rukopisa, najprije je potrebno prelistati rukopis u cijelosti, obraćajući pažnju na vanjski izgled rukopisa, ali i na sadržaj kako bi se dobio jasan dojam o rukopisu, što omogućuje utvrđivanje je li rukopis jednostavan ili složen, odnosno je li riječ o više pisara koji su sastavljali tekst. Ključni elementi koje je potrebno navesti uključuje broj sveščića, vrstu sveska, opseg rukopisa, odnosno folijaciju te moguće nedostatke ili dodatke rukopisu. Važno je uočiti tragove u numeraciji i prisutnosti vodenih znakova. Petrucci preporučuje i skiciranje vodenih znakova s mjerama u milimetrima, uz bilježenje prostora koji on zauzima. Vanjski opis rukopisa obuhvaća materijal, izgled i raspored teksta, strukturu, tehnike izrade i pisanje. Ako je riječ o papiru bitne su debljina, konzistencija i boja, kao i vodeni znak. Mjere rukopisa trebaju biti precizno definirane u milimetrima. Također potrebno je identificirati tip pisma, ako je pisan različitim *rukama*, svaka *ruka* treba biti prepoznata te trebaju biti istaknute karakteristike koje omogućuju identifikaciju. Premda Petrucci ističe i ornamente kao važan aspekt analize rukopisa, nećemo se zadržavati na njima, budući da predmetni rukopis ne sadrži ukrasne elemente⁶⁸.

S druge strane, Mateo Žagar u svojoj studiji *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova* (2007) navodi, između ostaloga, povijest knjige. Žagar definira kodeks kao knjiški oblik koji je prevladao u 4. i 5. st., iako se među Grcima počeo koristiti već u 1. st.⁶⁹ Osim klasične literature, i nova, kršćanska književnost prepisivala se u kodekse jer su oni svojom strukturom

⁶⁷ Prema: Balta, I. *Pregled pomoćnih povijesnih znanosti*, 2000., str. 9.

⁶⁸ Prema: Petrucci, A., *La descrizione del manoscritto*, 2020., str. 93-104.

⁶⁹ Prema: Žagar, M., *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova*, 2007., str. 185.

bili idealni za liturgijsku upotrebu, što je uvelike doprinijelo njihovoj prevlasti nad svicima. Kodeksi su bili praktičniji, manjih dimenzija, omogućavali su lakše čitanje i snalaženje među stranicama te oslobađali ruke koje su kod svitaka morale biti stalno zaposlene. Veći kapacitet kodeksa omogućavao je pohranu cjelovitih djela, a njihova forma bila je pogodna za pohranu, misionarski rad i putovanja.⁷⁰ Kako navodi Žagar, do 9. st. kodeksi su uglavnom bili kvadratnog oblika, no kasnije su sve češće pravokutni, što se može pripisati praktičnim i fiziološkim razlozima. Najmanja kodikološka jedinica bio je list ili folio, s obje strane ispisan, dok je arak označavao skupinu presavijenih i povezanih listova, kasnije uvezanih u kodeks. Od 14. st. foliji se označavaju: desna strana kao r (*recto*), a pozadina kao v (*verso*), dok je folijacija označavala listove, a paginacija numeriranje stranica.⁷¹

Žagar također ističe da je pojava papira u europskoj knjižnoj proizvodnji, iako vezana za srednji vijek, u punom zamahu nastupila s tiskarskom revolucijom. Papir, zbog svojih fizičkih svojstava – svijetle površine, otpornosti na lom, glatkoće i sposobnosti upijanja tinte – nije bitno izmijenio kodekse u odnosu na pergament, no bio je znatno jeftiniji i lakši. Ta je pristupačnost doprinijela većoj proizvodnji knjiga, olakšala svakodnevnu upotrebu, poput liturgijske i omogućila razvoj individualnog čitanja.⁷²

Prema Petruccijevoj metodologiji opisa rukopis, pristupilo se i *Knjizi čudesa*. Prije opisa rukopisa, bilo je potrebno dogovoriti se s odgovornim osobama, konkretno s franjevcima, kako bi se osigurao pristup rukopisu, budući da se rukopis čuva u njihovu arhivu. Nakon što je pristup omogućen, rukopis je fotografiran radi čitanja i daljnje analize. Prilikom čitanja rukopisa povremeno je korišten i alat Transkribus⁷³.

Knjiga čudesa pisana je latiničkom grafijom na kajkavskom književnom jeziku, pisano je prije ortografske reforme, odnosno bez dijakritičkih znakova karakterističnih za kasniju standardizaciju hrvatskog jezika. Prema zapisima u samom rukopisu nastajala je u nešto dužem vremenskom razdoblju tj. datacija *Knjige čudesa* proteže se od 1757. do 1782. godine, koja se ujedno spominje kao posljednja godina zabilježena u rukopisu. Kao što je već spomenuto u prethodnim poglavljima, trojica su pisara: župnik Franjo Vlahović (1733-1761), njegov nasljednik Matija Novak (1762 -1771), i treći, nepoznati pisar koji je napisao zadnju stranicu.

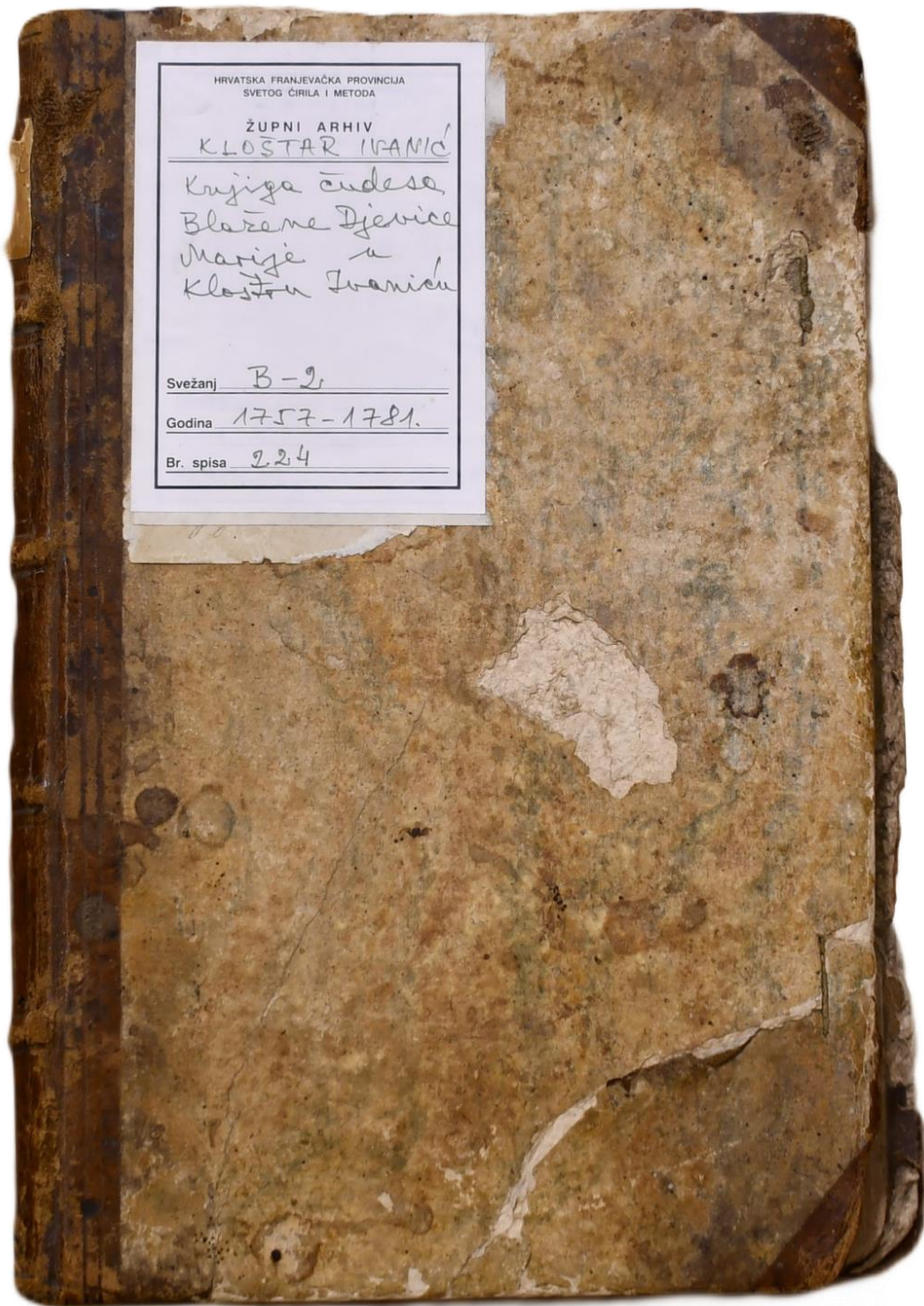
⁷⁰ Ibid. str. 186.

⁷¹ Ibid. str. 207-208.

⁷² Ibid. str. 220.

⁷³ Transkribus je platforma za digitalizaciju i prepoznavanje teksta uz pomoć umjetne inteligencije. Omogućuje transkripciju i pretraživanje rukopisa ili tiskanih tekstova na bilo kojem jeziku. Sustav funkcionira tako da korisnici treniraju modele s dovoljno podataka, što omogućuje softveru automatsko prepoznavanje i transkribiranje sličnih dokumenata. U osnovi, Transkribus štedi vrijeme i rad na obradi povijesnih dokumenata koristeći snagu strojnog učenja. Prema: Prebor, G. (2024). *From Digitization and Images to Text and Content: Transkribus as a Case Study*; <https://www.transkribus.org/>

Na zadnjoj stranici opisano je čudo iz 1781. godine. S obzirom na to da su prethodna čuda pisali tadašnji župnici, moguće da je Imbro (Emerik) Pozojević, koji je bio župnik u razdoblju od 1779. do 1801., bio treći pisar.

Sl. 1. Korice *Knjige čudesa*

Rukopis *Knjiga čudesa* sastavljen je od 12 sveščića koji su povezani u jedan kodeks. Korice kodeksa kartonske su, a na prednjoj korici nalazi se naljepnica s oznakom *Hrvatske*

franjevačke provincije svetoga Ćirila i Metoda te Kloštar Ivanić kao župni arhiv (Sl. 1.). Na naljepnici istaknut je naslov *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*, kao i oznaka svežnja B-2. Godine navedene na naljepnici, 1757. - 1781., odnose se na razdoblje tijekom kojeg je knjiga pisana, a rukopis nosi broj spisa 224. Korice su tamnosmeđe, požutjele i oštećene, s vidljivim mrljama, tragovima trošenja te ogrebotinama i oguljenim dijelovima kartona, osobito na donjem dijelu i kutovima, gdje su prekrivene kožom sličnom onoj na hrptu. Dimenzije korica su 322 mm visine i 208 mm širine. Na koricama vidljivi su tragovi dviju kopči⁷⁴, što čini ukupno četiri otiska te samo na jednom, konkretno donjem otisku na stražnjoj korici vidljiv je dio materijala koji se čini da je izrađen od platnenog materijala te je jednostavnog platnenog veza, koji je služio za povezivanje kodeksa. Hrbat knjige je smeđe boje, kožnati, ispucan i djelomično izbljedio, a njegova širina iznosi 50 mm. Hrbat je zaobljen i fleksibilan, s dijelovima naljepnice na kojoj se ističe broj 7. Rukopis je pisan na papiru debljine 0,17 mm, dimenzija 316 mm visine i 193 mm širine.

Papir je rebrast, odnosno otisnute su paralelno razmaknute crte, što upućuje na *otisak drvenih šipki na kojima je ležala žica sita i na kojima je bio pričvršćen metalni znak pri izradi vodenog znaka na papiru*.⁷⁵ Također papir je neproziran, matiran i žućkast, a crna tinta preslikava se na suprotnu stranu lista. Na papiru prisutne su mrlje i rupice, a neki su rubovi presavijeni, što sugerira da je netko tijekom čitanja označavao mjesto na kojem je stao.

Jakov Stipišić⁷⁶ objašnjava da prilikom izlaganja papira svjetlu, možemo primijetiti razne bezbojne uzorke. Na jednom papiru taj uzorak može biti geometrijski oblik, na drugom ime, a na trećem grb ili nešto slično. Ovi uzorci nazivaju se filigranima ili vodenim znakovima, koji zapravo predstavljaju zaštitni znak tvornice ili radionice koja je izradila taj papir. Vodeni znak stvara se kao otisak lika ili slova od metalne žice koja se postavlja u pulpu dok je ona još na situ. Ova metalna žica leži izravno na žici sita. Vodeni znak postaje vidljiv tek nakon što se papir osuši. U 18. stoljeću, filigrani su često korišteni kao svetačke figure ili alegorijske kompozicije, kako navodi Jakov Stipišić.

Na papiru rukopisa *Knjige čudesa* postoje dvije vrste vodenih znakova koji se nepravilno izmjenjuju. Prvi vodeni znak prikazuje jednoroga, koji je naopako orijentiran, a dijagonala između kraja repa i kraja roga iznosi 80 mm. Vodeni znak jednoroga na papiru je cjelovit i centriran, prikazan u rampant stavu, pri čemu stoji na stražnjim nogama, dok su

⁷⁴ Koricama kodeksa često su se dodavale kopče i remenčići kako bi se spriječilo deformiranje uzrokovano iskrivljavanjem svježje obrađene pergamene. Iz istog razloga, knjige su se čuvale u vodoravnom položaju. Prema: Žagar, M., *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova*, 2007., str. 219.

⁷⁵ Stipišić, J., *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1972, str. 19.

⁷⁶ Ibid. str. 19.

prednje podignute, noge su proporcionalne. Silueta je jasna, s detaljno prikazanim tijelom, savijenim repom i karakterističnim rogom. Glava jednoroga nagnuta je naprijed, dok mu se griva proteže niz vrat u cik-cak obliku, što pridodaje dekoraciji. Orijehtacija vodenog znaka obrnuta je za 180 stupnjeva što upućuju na to da je papir (greškom) okrenut naopako.

Jednorog (**Sl. 2.**) se nalazi kao vodeni žig na papiru koji je koristio Caxton⁷⁷, a zauzima istaknuto mjesto u žigovima za papir od 15. do 17. st. **M. Briquet** zabilježio je više od tisuću i sto različitih prikaza ove životinje, korištenih kao oznaka za papir.⁷⁸ Osim što je jednorog simbol čistoće i nevinosti, vjerovalo se da je rog ove mitske životinje lijek za sve bolesti i protuotrov⁷⁹. Tijelo i glava jednoroga korišteni su kao vodeni znakovi od strane starih proizvođača papira, a rijetko su se pronalazili kao žigovi u kombinaciji s drugim simbolima, ali u nekoliko slučajeva zabilježeni su mač ili križ koji izvire iz leđa jednoroga.⁸⁰

Drugi vodeni znak prikazuje tau, slovo T grčkog alfabeta, odnosno križ visine 16 mm i širine 30 mm u gornjem dijelu. Tau je poznat kao križ sv. Antuna i sv. Franje te je stoga simbolički povezan s franjevačkim redom. S obzirom na ovu simboliku, nikako ne možemo zaključiti da je papir na kojem su zapisana čudesa bio namijenjen franjevcima u Kloštru Ivaniću, ali je koincidencija lijepa.

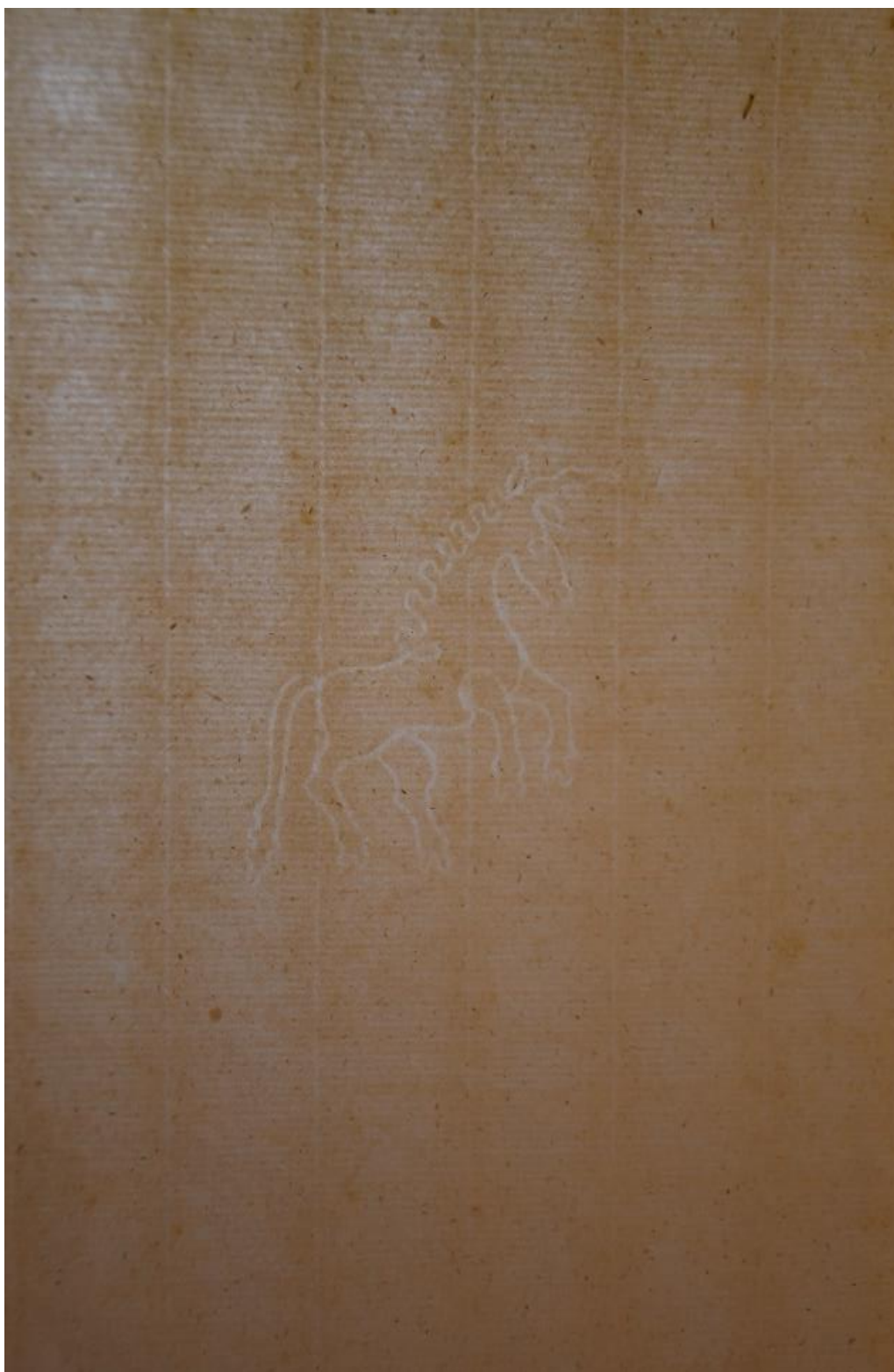
⁷⁷ William Caxton engleski je tiskar i prevoditelj (Kent, oko 1422 – London, 1491). Prema: Caxton, William. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/caxton-william>

⁷⁸ Pregledom vodenih znakova u knjizi Charlesa Moise Briqueta *Les Filigranes* (1952) nije uočen niti jedan sličan vodeni znak jednoroga. Također, pregledana je i baze: <https://www.paperhistory.org/Watermark-databases/>, među kojima su i vodeni znakovi koje je prikupio Briquet. <https://briquet-online.at/BR.php?IDtypes=98&lang=fr>.

⁷⁹ U ovom kontekstu, jednorog, osim što je simbol Marijine čistoće i nevinosti, može predstavljati i Marijinu moć koja nudi zaštitu i iscjeljenje.

Prema legendi, jednorog je mitska životinja veličine kozlića, ali izuzetno okrutna i vješta. Na sredini čela ima jedan, vrlo oštar rog. Legenda govori da nijedan lovac nije mogao uhvatiti jednoroga silom, već jedino lukavstvom. Da bi to postigao, lovac bi doveo djevicu na mjesto gdje se jednorog često zadržava i ostavio je samu. Osjećajući privlačnost prema čistoći, jednorog bi dotrčao do djevice, položio glavu u njezino krilo i zaspao, što bi lovcu omogućilo da ga lako zarobi. Zbog ove legende, jednorog je simbol čistoće, a posebno djevičanstva. U kršćanskoj tradiciji, priča o jednorogu često se tumači kao alegorija Navještenja i utjelovljenja Krista, koji je rođen od Djevice. Prema: Badurina, A., (Ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, 1971.

⁸⁰ Hunter, Dard, *Papermaking. The History and Technique of an Ancient Craft*, Dover publications, New York, 1978, str. 271-272.

Sl. 2. Vodeni znak jednoroga

Kodeks se sastoji od listova ili folija.⁸¹ Kako je *Knjiga čudesa* kodeks, a najmanja kodikološka jedinica je list ili folio, ispravno bi bilo provesti folijaciju, odnosno brojanje listova, pri čemu svaki list dobiva jedan broj. Stipišić ističe da se u opisivanju svakog kodeksa ustalila praksa označavanja prednje strane lista kao *recto*, dok se stražnja strana označava kao *verso*.

Prema mom opisu, ovaj rukopis sadrži ukupno 112 folija, no nakon fol.64 nalazi se značajno oštećenje (**Sl. 3.**), te nedostaje nekoliko sveščića. Ukupno je ispisano 16 folija, pri čemu je na fol. 1r ispisani podnaslov na latinskom jeziku. Slijedi jedan prazan folij, nakon čega je ispisano 14 folija, izuzev fol. 14v, koji je neispisan. Posljednji ispisani folij ima ispisano samo *recto* stranu.

U prethodnim istraživanjima, kako smo vidjeli kod Bratulića, nije provedena folijacija, no obrojčavanje stranica dodana je u novije vrijeme, što podrazumijeva postupak brojanja svake stranice pojedinačno te svaka strana lista dobiva poseban broj, arapskim brojevima plavom kemijskom olovkom i to samo na neparnim stranicama.

Tekstno polje organizirano je u recima, a izbrojeno je ukupno 895 redaka, što daje prosjek od 32 retka po stranici, izuzev stranice s latinskim podnaslovom. Naslovi nisu česti u rukopisu, a ističu se latinski podnaslov knjige i dva dodatna latinska naslova. Prvi naslov je iz 1761. godine (*Anno dni 1761.*), do kada je, prema prethodnim istraživanjima, pisar bio Franjo Vlahović. Drugi naslov je *Sequntur Miracula Anni Doni 1766.*, koji označava početak čudesa iz te godine.

U rukopisu je uočena jedna marginalija na dnu fol. 14r, napisana tamnijom tintom na latinskom jeziku. Također, vidljivi su tragovi podcrtavanja grafitnom olovkom i crvenom bojicom. Većina podcrtanih dijelova odnosi se na toponime, a iznad triju riječi dopisana je transkripcija crvenom bojicom.

Pisar je do 44. čuda zapisivao redni broj uz svako zabilježeno čudo. Međutim, od 45. do 57. čuda redni brojevi nisu navedeni, no naknadno su dodani grafitnom olovkom, ali greškom i pokraj dva pisareva komentara. Posljednje čudo nije označeno rednim brojem.

⁸¹ Ibid. str. 23.

Sl. 3. Oštećenje unutar *Knjige čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*

6. Od čuda do priče: tragovi i tumačenja

Tekstovi iz *Knjige čudesa* mogu se žanrovski odrediti kao egzemple⁸², dok u njihovoj strukturi i stilu pripovijedanja prepoznajemo utjecaj barokne propovijedi.⁸³ Prema **Armandi Lucijani Šundov** propovijed ponovno doživljava procvat i dostiže punu raskoš u baroknom razdoblju, kada se približava književnosti zbog naglaska u oblikovanju teksta i ukrašavanju. Barokne propovijedi nastoje zadiviti slušatelja koristeći figure antičke retorike. Česte teme uključuju smrt, posljednji sud, raj i pakao. Posebno su upečatljivi vizualni opisi raspadanja tijela koji podsjećaju na smrtnost (*memento mori*). U tim prikazima dominiraju fantastični i morbidni detalji, s izrazitim pretjerivanjima. Barokna propovijed njeguje bogato ukrašen stil, pri čemu moralna pouka ponekad ostaje u drugom planu jer je glavni cilj privući i zaintrigirati slušatelja. Morbidni opisi pritom izazivaju osjećaj uzvišene jeze.⁸⁴

Franjo Pajur ističe da barokna propovijed često koristi alegoriju, osobito u marijanskim i svetačkim propovijedima, gdje ona ima ulogu ilustrativnog prikaza, didaktičkog prenošenja poruke te oblikovanja strukture same propovijedi. Barokna propovijed uspješno je spojila umijeće govorništva s pučkim slikovitim jezikom. Taj spoj obilježavaju igre riječima, anagrami, asonance i nizovi amblema, što je pridonijelo njezinoj dojmljivosti i pristupačnosti.⁸⁵

Međutim sam naslov kodeksa, *Knjiga čudesa*, jasno upućuje na to da se žanrovski radi o čudima ili mirakulima, koji su tradicionalno povezani s nadnaravnim događajima vezanim uz svece, sveta mjesta ili likove poput Djevice Marije. Ovaj žanr, koji obuhvaća hagiografske elemente, često bilježi svjedočanstva o čudima. Egzempli, kao kratke moralne priče, imaju cilj poučiti vjernike prikazom nadnaravnih događaja, dok barokna retorika osigurava emocionalnu snagu. Iako su ovi tekstovi sažeti, njihova jednostavna forma ne umanjuje intenzitet vjerske poruke, već naglašava ključne trenutke čudesne intervencije.

Struktura *čudesa* u ovom rukopisu slijedi obrazac, započinjući uvodom u nevolju, gdje se opisuje osoba suočena s ozbiljnim problemom, najčešće bolesti ili drugim životnim nedaćama. Ova početna faza postavlja kontekst u kojem je ljudski život ugrožen ili ozbiljno narušen. Sljedeća faza donosi prikaz ljudske nemoći, gdje se svi pokušaji rješavanja problema svjetovnim sredstvima, bilo pomoć liječnika ili vračara, pokazuju neuspješnima. Ovaj trenutak

⁸² Prema Bratuliću isto tako.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Prema: Šundov, Armanda Lucijana, *Stilske osobitosti propovijedi dominikanaca Frane Baldića*, u: *Crkva u svijetu*, 51 (4), 2016. str. 567.

⁸⁵ Pajur, Franjo, *Juraj Habelić u kontekstu srednjoeuropske barokne propovjedne književnosti*, u: *Kolo*, 2009, str. 152.

naglašava ograničenja ljudske intervencije. U trećoj fazi dolazi do obraćanja vjeri, kada se, nakon iscrpljivanja svih zemaljskih opcija, osoba prisjeća vjere i obraća Djevici Mariji, potaknuta primjerima drugih koji su također iskusili čudo. Ova prekretnica označava prijelaz od ljudske nemoći prema pouzdanju u nadnaravnu pomoć. Ključni dio naracije predstavlja božanska, odnosno intervencija Blažene Djevice Marije, kada nakon molitve dolazi do čudesnog rješenja problema, bilo ozdravljenjem ili drugim nadnaravnim činom. Čudo završava zahvalnošću za primljenu pomoć, obično prinošenjem dara. Marija-Ana Durrigl u kontekstu vizija objašnjava o pripovijedanju, koje može koristiti i za ovaj tekst – *nižu se situacije i motivi u dinamičnom slijedu prema vrhuncu i zaključku. Pripovijeda se samo ono što je bitno, bez suvišnih digresija, objektivno, u namjeri da se ostvari dojam uvjerljivosti, a glavna je kohezivna sila ovih tekstova kronološko pripovijedanje.*⁸⁶

Knjiga čudesa sadrži 57 svjedočanstava o čudima, a pripovjedačevom naracijom, ne samo da se ovi događaji dokumentiraju, već se stvara složeni tekstualni prostor u kojem se isprepliću osobna svjedočanstva, religijska uvjerenja i društveni kontekst ovoga vremena. Pripovjedački glas ujedno je svjedok i posrednik između svetog i svakodnevnog te čuda postaju više od kronike – postaju narativna iskustva koja impliciraju duboko unutarne stanje vjernika i zajednice. Svako čudo predstavlja više od opisa izvanrednog događaja.

6.1. Pripovjedačev uvod u *Knjigu čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke*

Tekst započinje latinskim podnaslovom: *Liber Miraculorum B. V. Mariae Ivanichensis in dies magis corruscantis, nec non memorabilium, ab antiquis temporibus, usque ad hunc annum*⁸⁷, nakon čega nas pripovjedač uvodi u temu, najavljuje da tekst sadrži čuda i milosti koja je starinski kip u župnoj crkvi Svete Marije u Kloštru Ivaniću činio tijekom mnogo godina:

*Popisana*⁸⁸ *čuda i milošće koje starinski kip i od tuliko let vu farne crkve Ivanečke Svete Marije postavljeni vnogem prosečem vačinil je.*⁸⁹

⁸⁶ Durrigl, M-A., *Eshatološke vizije u hrvatskoglagoljskoj književnosti*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016., str. 70.

⁸⁷ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 1r.

⁸⁸ Josip Vončina navodi da je transkripcija postupak pri kojem težimo odrediti pravi izgovor pojedinog teksta prema fonološkome stanju što je vrijedilo za sredinu u kojoj je tekst nastao. Cijeli citirani tekst na hrvatskom jeziku iz rukopisa *Knjige čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*, navodi se prema sljedećem: /c/ = cz, czi; /č/ = ch; /ć/ = cs /đ/ = gij, gj; /š/ = ss, f; /ž/ = s. Znaka j često nema među samoglasnicima, stoga takve primjere treba prilagoditi suvremenom pravopisnom shvaćanju te ih transkribirati kako je danas uobičajeno. Također, skupovi citirani su: /i/ = ij; /je/ = ie.

⁸⁹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 3r.

Iako se u tekstu spominje *kip*, važno je napomenuti da u *Rječniku hrvatskoga kajkavskog književnoga jezika*⁹⁰ izraz *kip* označava *sliku*. *Kip* Marije Ivaničke, zbog duboke privrženosti i vjerodostojnosti u njezinu svetost, postaje svojevrsna relikvija, točnije memorabilija⁹¹. Slično se uočava i u rapskoj zajednici, gdje se razvija intenzivna pobožnost vezana uz ikonu Bogorodice s Djetetom (16. st.), poznatu pod nazivom Čudotvorna Gospa Rapska. Ta je ikona osobito štovana u ženskom benediktinskom samostanu sv. Andrije Apostola u gradu Rabu, čime također postaje simbol duboke vjerske posvećenosti i dio lokalnog duhovnog identiteta.⁹² Oba primjera svjedoče o ulozi marijanskih likova kao središta vjerskog života i identifikacije, te njihovoj sposobnosti da istovremeno funkcioniraju kao predmeti štovanja i kulturne memorije.

Iako je prvotno umjetnički prikaz, vjerničkom praksom i štovanjem, *kip* postaje predmet duhovnog značenja i vjerskog štovanja, spajajući tako lik svete osobe s funkcijom relikvije. Smatra se da relikvije imaju funkciju da u okviru svetačkog kulta u potpunosti simboliziraju sveca kao moćnog zagovornika pred Bogom u onostranom svijetu. Prihvatanje relikvije u kršćanskoj Crkvi temelji se ponajprije na čudesnim djelima koja se pripisuju relikvijama. *Relikvije su služile kao zaštitno i ljekovito sredstvo protiv zlih sila za života.*⁹³

Pripovjedač se prisjeća da *kip* Marije Ivaničke čini čuda svima. Smatra se da čuda zauzimaju središnje mjesto u kultu svetaca. Nakon smrti, sposobnost svetaca da čine čuda za one koji traže njihovu pomoć postaje ključan dokaz njihove svetosti.⁹⁴ Također zapisi o čudima zauzimali su središnje mjesto u hagiografskom pripovijedanju još od kasne antike. Ovi su se zapisi, osim što su bili dodatak martirologijama i legendama o svecima, često razvijali u zaseban žanr. Kao takvi, sadržavali su stotine detaljno ispričanih čudesa, potkrijepljenih svjedočanstvima i živopisnim usmenim izvještajima, čime su doprinosili bogatstvu hagiografske tradicije.⁹⁵ Za ljude čuda su predstavljala dokaz moćnog položaja sveca na

⁹⁰ Kip. Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. <https://kajkavski.hr/pretraga/?q=kip>.

⁹¹ Predmet koji ima vrijednost, može biti povezan s osobom, mjerstom ili događajem, u kontekstu kipa Marije Ivaničke memorabilija se odnosi na sjećanja povezana s kipom, što sje ustvari *Knjiga čudesa*, odnosno čudesa zapisana u njoj.

⁹² Prema: Potočnjak, S. i Španjol-Pandelo, B., *Čudotvorne Gospe Rapske: javne marijanske pobožnosti u Rapskoj biskupiji (prijenosne ikone, procesije i memorabilije)*, 2021, str. 31

⁹³ Prema: Heinzelmann, Martin, *Izješća o translacijama i drugi izvori i kultu relikvija*, Leykam international, Zagreb, 2020., str. 9

⁹⁴ Klaniczay, Gabor, *Konstrukcija svetačkih čuda u razdoblju srednjovjekovnih kanonizacijskih procesa, u: Hagiologija- kultovi u kontekstu*, ur. Ana Marinković i Trpimir Vedriš (Zagreb: Leykam, 2008), str. 12.

⁹⁵ Klaniczay, Gabor, *Konstrukcija svetačkih čuda u razdoblju srednjovjekovnih kanonizacijskih procesa, u: Hagiologija- kultovi u kontekstu*, ur. Ana Marinković i Trpimir Vedriš (Zagreb: Leykam, 2008), str. 14.

drugom svijetu, što ga je činilo snažnim zaštitnikom na ovome svijetu.⁹⁶ Već na samome početku pripovjedač ističe Blaženu Mariju Ivaničku kao zagovornicu kršćana kojima pomaže u ratnim nevoljama:⁹⁷

(...) od mnogoh leth kip Marijanski vu Ivanečke farne crkve je čud vnogeh činitel, navlastito svedoče vnoga velika i strašna železja, koja vu one negdašne stare boje i tabore s kervoločnem Turčinom vučinjeni jesu kade neprijatel vere katoličanske vnoga i velika kervna prelejajna je načinil vnoge pod svoju oblast i tursku ruku je zadobil vu velika železja okoval, na strašne lance privezal i vu temne i skure tmice i temnice pometal, nije mersko na telu mučec z gladom trapeć i vsakojačkem načinom druge muke zavdajuć, vu (...) mukah i vuzah ne se si mogli pomoći, ar odkovati ne se dalo, odpreti ne se moći bilo z naturalškem načinom, ah kam su se vlekli nego k one, koja je pomoć i obramba vseh kerščenikov vu one turske vuze došla je njim na pamet kip milostivne Majke Marije Ivanečke, koju zazganem sercem jesu tam zazvali i za pomoć prosili da je odpre i izpelja iz one vuze i nut na zazavajne ovo smilovala je se Marija, na tuliko da prez vsake človečanske pomoći železja je propucalo temnice jesu se odperla, iz koje oni srečno jesu odišli i na znamejne ova železja jesu sim donesli.⁹⁸

Spomenuti okovi (*navlastito svedoče vnoga velika i strašna železja*) nalaze se u Riznici u sklopu crkve Blažene Djevice Marije u Kloštru te svjedoče trajni spomen na kršćanske nevolje u bitkama s Turcima. Predodžba o Turcima (heteropredodžba) oslanja se na koncept drugosti. Pritom se kulturni stereotipi formiraju kao rezultat kolektivnih želja i strahova zajednice, koji zatim stvaraju specifičnu imagologiju, slikovni prikaz drugih i drugačijih. Ta imagologija postaje temelj za oblikovanje ideologije, dok ideologija oblikuje diskurs. Diskurs, kao komunikacijski okvir i sustava značenja, reproducira i učvršćuje stereotipe, ovdje konkretno heteropredodžbe koje podrazumijevaju predodžbe o stranim zemljama i narodima⁹⁹. Smatra se da predodžbe o narodima nisu objektivne i kompleksne, već izrazito subjektivne i pojednostavljene, bilo da ih stvara pojedinac ili grupa.¹⁰⁰ Predodžbe o narodima razumiju se

⁹⁶ Prema: Heinzelmann, Martin, *Izješća o translacijama i drugi izvoru i kultu relikvija*, Leykam international, Zagreb, 2020. str. 78-79.

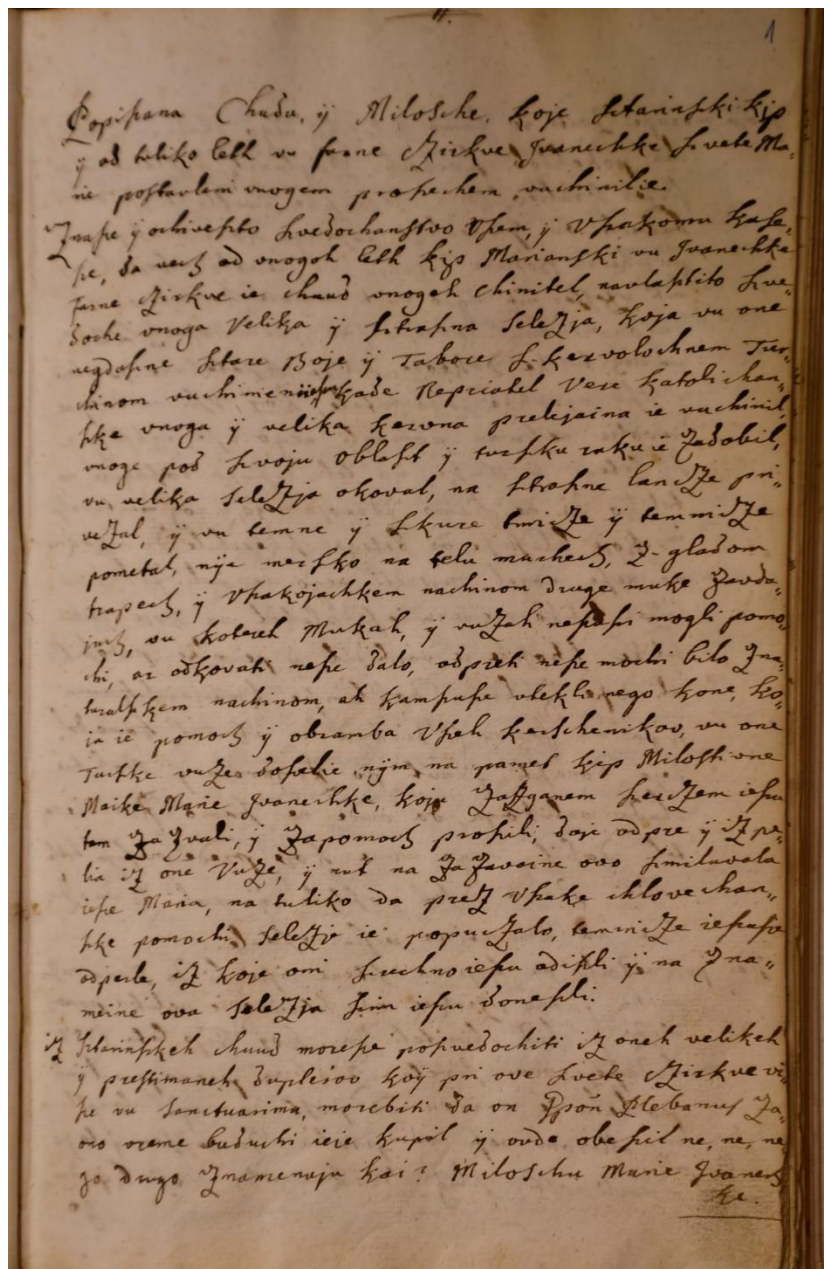
⁹⁷ Bratulić (1994) koristi naziv *Ivanečke* kao odraz kajkavskog narječja kojim je i rukopis pisan, premda se u literaturi najčešće koristi standardizirani oblik *Ivaničke* koji će i ovdje u nastavku biti korišten. U *Hrvatskom mjesnom rječniku* (2016) pridjev *ivanečki* prepoznat je kao odraz mjesnog govora, no zamijenjen je standardnom varijantom *ivanički* (str. 206).

⁹⁸ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću* (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 3r.

⁹⁹ Prema: Dukić, D. *O imagologiji*. U: *Kako vidimo strane zemlje*, 2009., str. 5.

¹⁰⁰ Ibid.

na način koji ne pretpostavlja da su predodžbe osnovane na nečemu fiksnom i nepromjenjivom. Umjesto toga, pristup je takav da se ne sagledavaju kao inherentne, već kao oblikovane kroz društvene, kulturne i druge varijable.¹⁰¹

Sl. 4. Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781),
svezanj B-2, broj spisa 224, fol. 3r

¹⁰¹ Ibid. str. 9.

U nastavku pripovjedač iznosi svjedočanstvo oficira Grgura Petea¹⁰²:

*Svedoči poglaviti i plemeniti oficer kraljevske i cezarske svetlosti za onda budući vu Ivanečke Festinge komendant po prepoščeju Božjem došel je na nevolju koje krali niti cesar niti nigda vujti ne može koju siromaški dugo vremena dobrovoljno podnašajuć (...).*¹⁰³

Naime, zbog zdravstvenih problema obilazio je različite liječnike, apotekare i vračeve, no ništa mu nije pomoglo u olakšanju njegovih tegoba: (...) *iziskavajuć tulike doktore, tulike apatekare, borbene i vsakojačke vračitele koi vu njegve nevolje nesu mu pomogli*¹⁰⁴. Grgur Peteo, kako se pripovijeda, nije mogao ustati bez štaka, a njegovo stanje uspoređuje s Lazarovim: (...) *ne se mogel vupreti, nego na palicah kakti Lazar tuliko vremena je se vlekel.*¹⁰⁵ Ipak, sve se promijenilo kada se uputio *kipiću* Marije Ivaničke u župnoj crkvi, ozdravio je, prohodao i ostavio svoje štake unutar crkvenih zidina:

*(...) ali sve zahman doklam se k Marijanskomu kipu vu farnu crkvu ne vlekel, kamo dal se je donesti i nut po zagovoru i molitve čuda velikoga, da ovde ne samo zdravje na telu dobil, nego noge koje prede ne su ga hotele nositi zdrave jesu postale i paalice vu crkvu na znamejne jesu ostale.*¹⁰⁶

Smatra se da je u narodu čvrsto ukorijenjeno shvaćanje da će molitva koja se Mariji upravi pred njezinom slikom u svetištu biti posebno uspješna.¹⁰⁷ Vjernici su često izražavali svoje molitve i želje vidljivim sredstvima koja su pružala osjećaj zaštite i bliskosti.¹⁰⁸ Smatra se da su uzori za svetačka čudesna ozdravljenja prvenstveno bila čuda iscjeljenja koja je, prema evanđeljima, činio Krist.¹⁰⁹

102 Ime Grgura Petea dopisano je u novije vrijeme grafitnom olovkom. Bratulić tvrdi da je to Grgur Petho de Gerse (oko 1570.-1629.) Grgur Petho de Gerse je hrvatsko-ugarski aristokrat, odnosno političar i kroničar. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47877>. Grgur Petho de Gerse rođen je u utvrdi Bela, koju je posjedovala obitelj Elizabete Petho de Gerse, supruga Nikole Frankopana. Povezanost Grgura s Elizabetom nije jasno utvrđena, budući da je Elizabeta preminula 1513. godine, prije nego se Grgur rodio. Osim toga, budući da Elizabeta nije imala djece, Grgur ne može biti njezin potomak.

¹⁰³ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 3v.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Milovan, V., *Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca*, 1974., str. 113.

¹⁰⁸ Prema: Hoško, F.E., *Temeljni oblici štovanja svetaca kroz povijest Crkve*, Bogoslovska smotra, 1974.

¹⁰⁹ Klaniczay, Gabor, *Konstrukcija svetačkih čuda u razdoblju srednjovjekovnih kanonizacijskih procesa, u: Hagiologija-kultovi u kontekstu*, ur. Ana Marinković i Trpimir Vedriš (Zagreb: Leykam, 2008), str. 12.

Nadalje, pripovjedač tvrdi da *kipič* svjedoči o Marijinoj ulozi kao zaštitnice i čudotvorne figure u Kloštru Ivaniću. Pripovijeda i da je kapelan tijekom obnove crkve 1757. godine pronašao *kip* iza oltara, prekriven slojem prašine koji je ostao tamo zbog nemara crkvenih sluga:

*Kip leta 1757 kada se je ova sveta crkva prenapravljati počela, je najden od poštovanoga kapelana za oltarom ves vu prahu zamešan i to po nemorlivosti slug crkvenih.*¹¹⁰

Ipak, pripovjedač ističe da je taj *kipič*, i prije nego što je ponovno otkriven, činio mnoga čuda i ispunjavao milosti, a to su potkrijepile priče o njezinoj moći, kako navodi pripovjedač, prije nego se itko od nas rodio: *Velike milošče vu negdašnjem starom vremenu prede nego se je vas nijeden rodil je daval vsem onem koi su se k njemu vlekali*¹¹¹. Osim toga, doznajemo da je *kipič* slikan 1664. godine: *kipič je namalan 1664. leto*, pri čemu pojam *namalan* na kajkavskom narječju označava da je naslikan. Ova informacija dodatno potvrđuje da je zaista riječ o slici, a ne kipu, tj. skulpturi.

Dalje se pripovijeda o dobroj i imućnoj ženi koja je bila prikovana uz krevet. Nijedna terapija nije joj pomogla, a uzalud su bili i zagovori na mnogim svetim mjestima. Sve se promijenilo kada se obratila Mariji Ivaničkoj, nakon čega je ozdravila i u znak zahvalnosti donijela *kipič* Marije Ivaničke na dar u crkvu:

*Kipič je namalan 1664 leta koji poveda da nekoja dobra moguća i bogata, ne samo jedno leto, nego tulikoh let od letega k postelje je prikovana bila, koja z nikakvom vračstvom ne si mogla pomoći na koje tulike stroške je vučinila, ali zahman niti vračstva niti zagovori pri vnogeh sveteh mestah ne su kasneli doklam god k Marije Ivanečke ne se utekla kak beče beše zagovor vučinila na on isti čas beše je si počisila ter čes malo časa k pervomu zdravju došla, i vu ovu svetu crkvu dar donesla i zdrava odišla.*¹¹²

Smatra se da su Marijine slike, kao objekti individualnog ili kolektivnog štovanja često darivane crkvama kao zavjetni darovi¹¹³. Zanimljiva je pojava da je upravo žena u 18. st. bila naručiteljica, unatoč dominantnim društvenim normama koje su ženu stavljale u podređeni

¹¹⁰ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 3v.

¹¹¹ Ibid. fol. 4r.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Prema: Prijatelj-Pavičić, I., *Kroz Marijin ružičnjak*, 1998., str. 22.

položaj u odnosu na muškarce. U tekstu *Knjige čudesa* žena je prikazana prvenstveno kao kućanica, majka i nositeljica obiteljskih dužnosti, dok se muškarci nazivaju *čovjekom*, što implicira njihovu univerzalnost i primat. Međutim, primjeri žena naručiteljica svjedoče o njihovoj značajnoj, iako često zanemarenoj, ulozi u kulturnoj povijesti. Kontekst srednjega vijeka otkriva da je pokroviteljstvo, osobito naručivanje religioznih umjetničkih djela, bio jedan od rijetkih načina na koje su žene mogle javno pokazivati svoju moć i status.¹¹⁴ Takve žene, najčešće pripadnice viših društvenih slojeva, imale su pristup bogatstvu i ugled koji su im omogućavali djelovanje izvan uobičajenih rodni ograničenja. Naručiteljice su uglavnom bile plemkinje, udovice koje su stekle kontrolu nad imanjem ili žene poput opatica, redovnica te bogatih plemkinja koje su se povukle u samostan.¹¹⁵ Takav primjer predstavlja ženski samostan na Rabu, gdje su opatice naručivale, tj. financirale prijevode hagiografskih tekstova.¹¹⁶ Ovakvi primjeri pokazuju da su redovnice koristeći svoje resurse utjecale na kulturni život. Važno je istaknuti da su udane žene rijetko mogle samostalno sudjelovati u pokroviteljstvu bez podrške svojih muževa.¹¹⁷

Pripovjedač ponovno ističe Mariju Ivaničku kao drevnu čudočiniteljicu, oslanjajući se na brojna svjedočenja o njezinoj moći ozdravljenja. Naime, Marija Ivanička ozdravljala je različite bolesti te oslobađala od boli i nevolje. U svojoj odanosti i poštovanju, ljudi iz Zrinske, Kostajničke i Petrinjske Krajine te Slavonije dolazili su do milostivog *kipa* Marije Ivaničke, nazivajući je pomoćnicom:

*Da kip Marije Ivanečke je starinski čudčinitel ovo posvedoče tulika srebrena tela, tulike oči, tulika persa, tulike noge i ruke, koja jesu skovana i sim donešena, ljučstvu pobožnomu pokazana i ovde obešena, ali zakaj drugi znak ne nego kajti Marija Ivanečka nim je pomogla i nie od slepote boli i nevolje oslobodila; kaj hoću reči od poštovane i vnogo visoke Krajne Zrinske, Kostaničke i Petrinske kaj hoću reči od Slavne Sklavonje koi vsi vu staro vreme drugde pomoći i zavjetja nesu izkali niti dalje hodili nego k milostivomu kipu Marije Ivanečke, onda iz oveh i ostaleh drugih čud i milošćih spoznati se more da Marija ovde nastanena je prava naša vu vseh nevoljeh i potrebočah pomoćnica.*¹¹⁸

¹¹⁴ McCash, J. C., *The Cultural Patronage of Medieval Women*, 1996., str. 2.

¹¹⁵ Ibid. 7.

¹¹⁶ Prema: Potočnjak, S., *Redovnice i rukopisna kultura: slušanje, čitanje, prevođenje i pisanje u rapskim ženskim samostanima*, 2023., str. 27.

¹¹⁷ McCash, J. H., *The Cultural Patronage of Medieval Women*, 1996., str. 7.

¹¹⁸ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću* (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 4r.

Smatra se da je široko prihvaćeno to da je Djevica Marija univerzalna zaštitnica od nesreća, opasnosti i bolesti. Njezina prisutnost prožimala je gotovo svaki aspekt svakodnevnog i vjerskog života gradskog stanovništva, obuhvaćajući i laike i svećenstvo.¹¹⁹

Toponimi se u ovom kontekstu koriste kao sredstvo za isticanje univerzalnog karaktera vjerske pobožnosti prema Mariji. Toponimi prikazuju da se vjernici iz različitih krajeva obraćaju Mariji Ivaničkoj, čime se potvrđuje da štovanje Marije Ivaničke nije ograničeno samo na područje Kloštra Ivanića. Ovo dodatno naglašava Mariju Ivaničku kao pomoćnicu i zaštitnicu. Sličan primjer navodi se i za Sinj, gdje se ističe da je snagu Gospe Sinjske osjetila Krajina, Sinj, Knin, Imotski, a njezino se štovanje proširilo po Dalmatinskoj Zagori i susjednoj Bosni.¹²⁰

Pripovjedač ističe važnost 1757. godine, uz opis crkve koja je u to vrijeme bila niska i tamna, ali se s vremenom počela nadograđivati, privlačeći vjernike koji su dolazili Marijinom kipiču:

*Zbog maloče niskoče i temnosti koja vu ove crkve je se zadržavala, početa je više se zidati i povešavati, kamo ta kaj se i pobožno ljučtvo počelo je se vsaki svetek vekšnuti dohađati kojemu duhovni nauk i milošče od prodekatovu marijanske negda vu staro vreme vučinjene jesu se razveščale kamo i ljučtvo vu svoja nevoljah počelo se je vlekati i velike ne samo milošče i čuda počela su se od starinskoga kipa činiti.*¹²¹

Ovaj podatak ima iznimnu vrijednost jer omogućuje rekonstrukciju tadašnjeg izgleda crkve. Istraživanja su potvrdila da je građevina koja je prethodila današnjim dimenzijama, bila manja i niža, što se može primijetiti i zidu potkrovnog dijela. Naime, u tom gornjem dijelu, sjeverni zid broda nije bio vezan uz južni zid zvonika, dok su u temeljnim i prizemnim dijelovima ovi zidovi bili povezani.¹²² Ove građevinske promjene usko su povezane i s razvojem kulta relikvija, još u 4. st., kada je gradnja crkava postala najvidljiviji oblik tog kulturnog i vjerskog procesa. Zajednice su na spomendanima mučenika obavljale bogoslužja na njihovim grobovima, a prve crkve podizane na tim mjestima bile su skromnih dimenzija. Kako je rastao broj kršćana koji su željeli biti pokopati blizu svetaca, privatna inicijativa

¹¹⁹ Prema: Prema: Kunčić, Meri, *Od pošasti sačuvaj nas!*, Srednja Europa, Zagreb, 2008., str. 127.

¹²⁰ Prijatelj-Pavičić, I., *Sulla venerazione dell'immagine della Madonna di Sinj* str. 402.

¹²¹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 4v.

¹²² Prema; Cepetić, M., *Prilog poznavanju izgradnje crkve sv. Marije u Kloštar Ivaniću u razdoblju srednjeg vijeka*, 2016., str. 7.

osigurala je bolje uvjete za kult, a zatim su zajednice počele graditi crkve na grobljima izvan¹²³ gradskih zidina.¹²⁴

6.2. Zagovor Marije Ivaničke: čudesni porodaji

Prepričano je svjedočanstvo žene iz sela Bešlinca koja je pozvala kapelana Matiju Novaka zbog porođajnih muka koje su je dovele do uvjerenja da će umrijeti:

*Žena iz sela Bešlinec fare domače vu velikeh stiskah i nevoljah budući postavljena i vsa k putu neki večnosti sprovlena. Pohlje po običaju kerščanskom po redovnika svojega zarad svete spovedi i svetoga sakramentuma svete krizme rečeni redovnik domači kapelan Mathias Novak doide k betežne žene.*¹²⁵

Žena je tražila primanje svih sakramenata, uključujući svetu pričest i krizmu, u pripremi za mogući smrtni ishod. U zagovor Marije Ivaničke, preživjela je porod: (...) *čes malo časa kak je zagovor vučinila, da srečno preživi prez vsake boli i teškoče mertvoga ili vus na pol živoga deteta je se mentuvala oh gdoje ovo vučiti nego milostivna Marija Ivanečka.*¹²⁶

Marija Ivanička često je prikazivana kao posrednica u ključnim životnim trenucima, poput porođajnih muka, koje su kroz povijest predstavljale, ne samo fizičku, već i emocionalnu patnju žena. *Prije bih tri puta stala pred stroj falangi nego da jedan jedini put proživim porođajne muke*, kaže ženski lik iz tragedije grčkog dramatičara Euripida iz 5. stoljeća pr. Kr., naglašavajući univerzalno iskustvo boli i straha povezanog s rađanjem. Za žene kroz stoljeća, porod je predstavljao jednu od najvećih životnih opasnosti. Ova patnja bila je pojačana visokim rizicima koje je porod nosio, kako za majku, tako i za dijete. Opasnosti poput uske zdjelice, koja je često rezultirala dugotrajnim i teškim porođajima, dodatno su pridonosile toj realnosti.¹²⁷ Tijekom najvećeg dijela povijesti, žene su rađale kod kuće uz pomoć iskusne primalje. Ljekoviti biljni pripravci, poput kukurijeka i opijumskog maka, koristili su se za ublažavanje bolova, no porod se odvijao prirodnim putem, uz visok rizik za majku i dijete. U srednjem vijeku, zabilježeno je i da su žene povremeno bičevane kako bi se potaknuli trudovi.

¹²³ Rimski je zakon zabranjivao pokop unutar granica grada. Prema: Heinzelmann, M. Izvješća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija (2020).

¹²⁴ Prema: Heinzelmann, Martin, *Izvješća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija*, Leykam international, Zagreb, 2020., str.19-20.

¹²⁵ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 4v.

¹²⁶ Ibid. fol.5r.

¹²⁷ Prema: *Svakodnevni život kroz povijest*, ur. Vid Jakša Opačić, str. 58.

Do 18. stoljeća medicinska intervencija postala je češća, a liječnici su uveli alate poput porođajnih kliješta za pomoć kada bi djeca zapela u porođajnom kanalu. Za žene kroz stoljeća, porod je predstavljao jednu od najvećih životnih opasnosti, a takvi uvjeti, zajedno s ograničenim medicinskim znanjem, činili su porod duboko traumatičnim iskustvom.¹²⁸

Usprkos svim naporima, mnogi su se okretali vjeri i božanskoj intervenciji. U takvim okolnostima, poput Marije Ivaničke, čija je zagovornička uloga smatrana ključnom za sigurnost roditelja, pružao je izvor nade i utjehe u trenucima kada ljudske metode nisu donosile spas. Slično tome, dokumentirano je da su milosti Gospe Sinjske bile posebno vidljive kod žena koje su prolazile kroz teške porode, kao i kod nerotkinja, čime se ističe povezanost duhovne pomoći i osobnih iskušenja u trenucima najveće potrebe.¹²⁹

U ovom svjedočanstvu istaknut je i značaj vjerskoga života i sakramenata kao ključnih za pripremu za smrt. U kršćanskoj tradiciji *dobru smrt* podrazumijeva ispovijed, pričest, posljednja pomast te što je najvažnije od svega odrješenje od grijeha. Tek tada se smatralo da pročišćena diša može bez bojazni stupiti pred Boga.¹³⁰ Svjedočanstvo, isto tako, naglašava da smrt nije kraj, već prijelaz, koji se olakšava kroz sakramentalnu povezanost s Bogom. U kršćanskoj misli smrt se uglavnom definira kao odvajanje besmrtno duše od smrtnog tijela.¹³¹ Vjerovanje u nadživljenje duše prirodno je dovelo do razvoja praksi poput molitvi za pokojnike, oprosta, ideje čistilišta, posredovanje svetaca i shvaćanja vječne kazne u paklu. Još od vremena sv. Augustina (354.- 430.) kršćani su vjerovali da nakon smrti, sve do uskrsnuća tijela, duše umrlih ili uživaju blaženstvo raja, ili prolaze kroz muke čistilišta, ili pak trpe vječnu kaznu u paklu. U trenutku smrti čovjek se najprije oprašta od obitelji i najbližih, nakon čega slijedi duhovna priprema. Umirući ispovijeda svoje grijeha i moli molitvu za preporučivanje duše, obično u prisustvu svećenika. Svećenik potom izgovara oprost za grijeha, a u kasnijim razdobljima daje i pričest, odnosno hostiju. Nakraju, umirućem se zatvaraju oči dok on u tišini iščekuje posljednji trenutak.¹³²

Slično prvome je i čudo koje svjedoči žena koja je bila u strašnom porodu i rodila je mrtvo dijete: *Žena valovala je da je bila vnogeh dnevvov vu strašnom teškom porodu i (...) teško i mučno deteto je se oslobdila koje mertvo je porodila.*¹³³

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Dragić, M., *Legende I svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske* Gospa, 2016., str 172.

¹³⁰ Jovanović, K., *Smrt vladara i pogrebna ceremonija u razvijenom i kasnom srednjem vijeku // Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2019. str. 41.

¹³¹ Ibid. str. 37.

¹³² Ibid. str. 37-38.

¹³³ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 13r.

Otišla je Mariji Ivaničkoj i dijete je kroz pola sata oživjelo i potom je kršteno: *čes pol vure je se povernul i sveti kerst je zadobilo.*

Oba čuda prikazuje snažnu vjeru u Marijinu moć intervencije u životu i smrti. Prikazuju Mariju Ivaničku kao pomoćnicu i u najkritičnijim trenucima života. Također, prikazana je važnost sakramenata kao što su sakramenti bolesničkog pomazanja i krštenja.

6.3. Čuda oživljenja

Žena iz župe Ludine došla je u crkvu Svete Marije kako bi svjedočila o čudu. Svjedoči da je njezino trogodišnje dijete izgubilo život uslijed utapanja u Mlaci: *Ovde vu crkve Svete Marije posvedočila je jedna žena iz ludenske fare, da ova svoje dete tri leta staro našla je vu Mlake na obras zanderto tak da vsa glavica bila mu je vu vode.*¹³⁴

Nakon što je mrtvo dijete izvadila iz vode, majka je počela plakati, njišući dijete u naručju te zazivajući Mariju Ivaničku za pomoć: (...) *i kak suditi je mogla skoro pol vure bilo je vu one vode, tužna i žalostna mati zneme mertvo i puno vode dete iz Mlake, poklekne i z velikem plačem i kričem počne detelce na rukah nihati i Mariju Ivanečku zazivati.*¹³⁵

U trenutku kada je zazvala Mariju Ivaničku, voda je počela izlaziti iz tijela djeteta, a dijete je postupno počelo pokazivati znakove života: *počela je voda iz deteta cureti i dete čes mal čes počelo je se gibati.*¹³⁶ Majka je, ispunjena radošću i zahvalnošću, glasno hvalila Mariju Ivaničku i pred svjedocima iz zajednice pokazala oživljeno dijete: (...) *z velikem glasom počne Mariju Ivanečku faliti, kaj ovde pred vsem ljučtvom je posvedočila i dete pokazala.*¹³⁷

Ovo nije samo privatna majčina priča, nego javno svjedočenje koje je preneseno zajednici te utječe na kolektivno pamćenje.

Vjeronanje u posredništvo svetaca duboko je ukorijenjeno u svakodnevnom životu zajednice. Suočeni s tragičnim životnim okolnostima, ljudi pronalaze nadu u vjeri, uvjereni da će Marija Ivanička intervenirati u njihovim životima. Smatra se da se čuda mogu dogoditi svakome, osobito u kritičnim trenucima, kada su ljudi, iz jednoga ili drugoga razloga, zaslužili nadnaravne intervencije. Čudo, u tom kontekstu, postaje znak izvanredne moći svetaca.¹³⁸

Zazivanje svetaca je čin molitve kroz koji, osim što žena traži pomoć, ustvari priznaje svetost i moć svecu.

¹³⁴ Ibid, fol. 5r.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 425.

Zatim, žena iz sela Jelenska pred mnoštvom u crkvi na blagdan Male Gospe svjedočila je o dramatičnom događaju iz svakodnevnog života: *Na malu mešu po dokončanom pradečtvu jedna žena iz sela Jelenske fare ludenske pred vsem ljučtvom onda vu crkve budućem s prisegum je posvedočila.*¹³⁹

Na dan spomenutog blagdana, dok je obavljala kućanske poslove, njena su se djeca igrala pokraj vode. Iznenada, jedno dijete je palo u vodu i počelo se utapati:

*(...) ona jeden dan ostala je doma kakti hižna gospodarica z drobnum dečicum i druga družina vsa na polje je odišla, ova pako imajući vnoge hižne posle ne mogla na vse skerbi imati i tak budući postavljena vu nekakvom poslu, te čas otidoše deca vsa skupa do nekakve vode i dečinske norje spravljajuć zmed sebe jedno dete koje je opalo vu onu vodu vide druga deca onda pobegoše i domov dotekoše povedu gospodarice priperčeine.*¹⁴⁰

Čuvši viku, žena je pohitala prema vodi i izvadila beživotno tijelo djeteta, unatoč brojnim naporima, dijete nije pokazivalo znakove života, položila ga je po običaju na odar i otišla po njegovu majku na polje koja se prestrašila i onesvijetila, ali ubrzo je došla sebi:

*(...) začuvši zle glase zahiti posel kojega je delala poteče z decum k vode i ne vidi nigde deteta skoči vu vodu i najde ga na dnu i kad ga iznese počne ga nihati dosta dugo vremena ali zahman kakvog znamejna od živelejna njegovoga ne počustila nego odneše ga domov i poleg običaja našega postavi ga na skolke kakti i drugoga mertveca i onda pošalje mu po mater na polje, koja kad bi bila tažne glasi i nesrečnu smert jedinoga svoga deteta, začula prestraši se i zamertva na zemlija opade, ter čes mal čes k sebe dojde.*¹⁴¹

Njegova majka neutješno je plakala sljedećih 12 sati: *z velikem plačem i narikvanjem od poldan do polnoči ne prestala jaukati.*¹⁴²

U ponoć, sjetivši se propovijedi o milostima Marije Ivaničke, odlučila je moliti za zagovor:

(...) o polnoči je se smislila na one velike milošče koje čini Marija Ivanečka, a sama svojemi vuhi je čula prodekatova povedajuš vu ove svete cirkve na malu mešu kak velika

¹³⁹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 6r.*

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

čuda vu negdašno staro vreme ovde jesu se prisećala i kuliko milošče od ovoga kipa jesu izhađale i dan današni dale se vsem ovom koji se vu svojem potrebahah njemu preporučoj, zato i ova hitiše na kolena svoja poleg mertvega deteta svojega i na ves glas počne zazivati starinsku Mariju Ivanečku.¹⁴³

Zazivajući Mariju, dijete je iznenada počelo pokazivati znakove života, što je izazvalo golemo olakšanje i radost: *celo se je detece utopleno i mertvo od pol dan do pol noči gibati, srečno i veselo gore stajati.*¹⁴⁴ Majka je tada, zajedno s prisutnima, počela s oduševljenjem hvaliti Mariju Ivaničku, vjerujući da je upravo njezin zagovor vratio dijete među žive:

*(...) vsi pokleknuše i hvališe milostivnu Mariju Ivanečku koja mertvo detece je zbudila, mati sako koja prede vu suzati i žalosti je plavala, vnogo postalam bolje od veselja Marije donesla i detece ono isto je dopeljala koje vsemu ljučstvu od prodekatora je pokazano, onda iz ovoga i vnogeh drugeh milošćih ovde vučinjenih im može vačiti kak moramo Mariju Ivanečku na pomoć zazavati.*¹⁴⁵

Vjerovanje u moć zagovorništva svetaca shvaćena je kao ključna za prevladavanje tragičnih i neizvjesnih situacija u svakodnevnicima.

Osim svega toga, uočavamo da je ženina briga kućanstvo i briga za djecu. Kako se navodi, žena u seljačkoj klasi je na poslu gotovo jednako vrijedna i ravna muškarcu.¹⁴⁶ *Za većinu žena u povijesti održavanje kuće bio je rad njihovih ruku. Kućanske poslove trebale su obavljati uz rad na polju.*¹⁴⁷

I ovo čudo svjedočila je žena, iz sela Čemernice pred ostalim ljudima: *Pred vsem ljučstvom valovala je žena da iz sela Čemernice fare domače.*¹⁴⁸ Žena govori kako je otišla na zdenac po vodu, ali za njom je išlo dijete te ga je tamo zaboravila: *ona odišla je po vodu na zdenec za kojum nje dete je došlo i kada bi bila vode nagrabila, deteta sako je pozabila za sobum pozvati.*¹⁴⁹ Kada se vratila doma, išla ga je tražiti i našla ga je na dnu zdenca utopljenog: *i nut kada bi domom zašla smisliše za dete koje ga kada bi išla izkat najdega vu zdencu na dnu*

¹⁴³ Ibid. fol. 6v.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998.

¹⁴⁷ Opačić, V. J. (ur.), *Svakodnevni život kroz povijest*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., str. 76.

¹⁴⁸ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 13v.

¹⁴⁹ Ibid.

vtopleno.¹⁵⁰ Kada ga je izvadila, plačući, zazvala je Mariju Ivaničku: *i kad bi ga iznela počne plačuć zazavati Mariju Ivanečku.*¹⁵¹ Tada je već prošlo 15 minuta otkako je dijete bilo u zdencu: *toga sako je bilo za jeden fertalj kak je dete vu zdencu bilo.*¹⁵² Zazvala je Mariju Ivaničku, a dijete je oživjelo: *i nut dete na zazavnajne Mariju sivo je postalo i samo sim dar je doneslo.*¹⁵³

Kao i u prethodnim čudima, vjera u Marijinu moć postaje ključna u teškim trenucima. Zatim, svjedočila je majka iz Križa čije se dijete utopilo u vodi: *iz fare Križa dete cele tri vure buduće vu vode.*¹⁵⁴ Zazvala je Mariju Ivaničku i dijete je oživjelo: *na pomoć zazovala Majku Božju Ivaničku... dete počelo je gibati.*¹⁵⁵ U zahvalu je donijela dar u crkvu. Marija Ivanička ima moć donijeti život kada se smrt činila neizbježnom. Ovo čudo simbolizira pobjedu vjere nad smrću te pokazuje kako je duboko ukorijenjeno vjerovanje u moć svetaca.

Sljedeće čudo svjedočio je muškarac iz Siska čije je dijete palo u Savu: *Človek iz fare sisečke pod prisegu je valual da njegvo dete po (...) vu Savu je opalo, kojega druga deca utoplejne kad zapaziše, potekoše domov i po nedaše domovom nesreću deteta koji začuvši tolne glasi.*¹⁵⁶ Dijete su tražili dva sata: (...) *potekoše mesta gledat vu kojem deteta ne najdoše nego čes dve vure spraviše ljudi koji dete z načinom jesu izkali.*¹⁵⁷ Majka utopljenog djeteta zagovorila se Mariji Ivaničkoj kako bi barem dijete dostojno pokopala: *Mati utopenoga deteta počela je se zagovorjati vu Ivanič k Marije Ivanečke da bi ga mogli najti da ga ne bi ribic savske pojele nego barem ako ga je i vodica snopila da bi dostojni pokop njemu vačinila.*¹⁵⁸

Dijete su po zagovoru pronašli i izvadili ga iz vode: *nut na zagovor tak idete jesu zakapčili i van zvadili, ali majka ne ostala za milostnu marijansku hvali, nego i dalje prositi da bi ga živoga vučinila.*¹⁵⁹ Majka je počela hvaliti Mariju Ivaničku, a dijete se počelo pomicati: *i nut na vseh viđenje dete je se počelo gibati.*¹⁶⁰ U zahvalu za milost, dijete je donijelo dar u crkvu: *sim samo dar neslo budi hvala i dika Marije Ivaničke.*¹⁶¹

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid. fol. 13v.

¹⁵⁴ Ibid. fol. 14r.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid. fol. 14v.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

6.4. Čudesno prohodali

Žena iz župe Osekovo, bila je bolesna i prikovana za krevet punih 15 godina: *Iz fare Osekova posvedočila je jedna žena da ona budući vu tak velikeh nevoljah i betegu postavlena i k svoje posteले prikavana, ne samo jedno, dve, ali tri leta, nego celeh petnaist let.*¹⁶²

Čula je od drugih vjernika koji su dolazili u crkvu Svete Marije povodom blagdana Velike Gospe da je Marija Ivanička puna milosti: *začuje od drugeh ljudih koji su na veliku mešu vu ove svete crkve bili da Marija Ivanečka vnoga milošće vsem koji su k nje uteču daje.*¹⁶³

U trenutku kada je zazvala Mariju Ivaničku i ukazala joj svoju vjeru, žena je doživjela iznenađujuće ozdravljenje te je ustala iz postelje: *zazove k pravem ufanjem Mariju Ivanečku i nut žena koja 15 let je ležala do vučera iz postelje je izišla.*¹⁶⁴ Kao znak zahvalnosti, odlučila je donijeti dar u crkvu: *sim dar je donesla.*¹⁶⁵

Slično čudo vezano je uz Gospu Rapsku, o čemu je svjedočila koludrica Lukina de Dominis. Nakon što je devet godina provela teško bolesna i nepokretna, svakodnevno se molila pred ikonom Gospe koja se nalazila iznad njezina bolesničkog kreveta. Na blagdan Male Gospe, dok su se sestre molile u koru, samostan je obasjala jaka svjetlost koja je uznemirila čak i rapske ribare, misleći da je samostan u plamenu. Lukina je po zagovoru Gospe Rapske ozdravila.¹⁶⁶

U većini čuda, vjernici su darivali Mariju zbog njezine čudotvorne pomoći. Naime, čin darivanja ne odražava samo zahvalnost za primljeno ozdravljenje, već također potvrđuje praksu darivanja. Zavjetni darovi (*ex voto*) predstavljaju vjernički čin darivanja nečega, svetom ili religioznom objektu u znak zahvalnosti ili obećanja nakon što molba ili želja vjernika bude ispunjena. Ovaj oblik obreda ima dugu povijest, koja seže unatrag do antike, gdje su se ljudi, poput vojnika nakon pobjede, zavjetovali darovati hramovima oružje ili druge predmete. U kršćanskoj tradiciji, darovi su postali uobičajeni tijekom renesanse i baroka, a praktikanti su često darovali metalne ploče s prikazima dijelova tijela koji su bili iscijeljeni ili spašeni, brodove, pa čak i novac ili imovinu.¹⁶⁷

¹⁶² Ibid. fol. 5r.

¹⁶³ Ibid. fol. 5v.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Prema: Potočnjak, S. i Španjol-Pandelo, B., *Čudotvorne Gospe Rapske: javne marijanske pobožnosti u Rapskoj biskupiji (prijenosne ikone, procesije i memorabilije)*, 2021, str. 32-33.

¹⁶⁷ Prema: Ex voto. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ex-voto>

Motiv hodočašća i zahvala za primljene milosti također je ispunjenje nekog zavjeta.¹⁶⁸ Istaknuta je praksa hodočašća koja je prisutna i danas na blagdan Velike Gospe u Kloštru Ivaniću. Smatra se da je porast značaja relikvija u kršćanskom društvu bio odražen u većem broju i važnost svetkovina, kao i u drugim prigodama kada su relikvije nošene u svečanim procesijama unutar i izvan crkve, kako bi se istaknula prisutnost zaštitnika crkve.¹⁶⁹

Sljedeće je svjedočila žena iz Ilove da je pet godina provela u različitim nevoljama i patnjama: *Od milošćih Marijanskeh koje se vu farne crkve Ivanečke dele svedoči žena od Ilove da ova bila je celeh pet let v sakojačkemi nevoljami traplena.*¹⁷⁰

Tijelo joj je bilo otečeno, što joj je onemogućilo podizanje nogu ili ustajanje zbog toga se kretala poput zmije, plazeći po zemlji: *otekla po vsem telu kakti najvekši vaol, da ona nigdar na svoje noge ne se mogla podiči niti vupreti, nego kakti kača plazi po zemlje.*¹⁷¹

Motiv zmije pojavljuje se i ovom čudu, ali je u funkciji usporedbe. Naime, unatoč brojnim pokušajima da pronade pomoć, ženi ništa nije pomoglo sve dok nije došla u svetište. Tamo je doživjela ozdravljenje te u znak zahvalnosti, donijela je dar. Ovaj trenutak ukazuje također na praksu darivanja. Također sveta mjesta važna su u društvenim i vjerskim praksama gdje se vjerovalo da božanska pomoć može pružiti fizičko iscjeljenje.

Zatim, žena iz župe Osekovo, svjedočila je da je njezin sin bio nepokretan:

*Nadalje potvrđavše milošća starinskoga kipa Marije Ivanečke ar svedoči jedna žena iz župe Osekova da ona neimajuči nego jednoga sina koi opal je vu betek i nevolje, ter takvu da pol leta dete ne stalo iz postelje, nego kam ga je majka prenesla zadnič vsa nevolja i betek je se sprovila vu nogu koja noga od vnogeh vračali je vračena i vsakojačkemi travami povjena i zavijana, ali vse zahman, na tuliko da dete ne moglo na nogu hoditi nego niti se vu nju vupreti, ar i nese bilo moguče pokehdob je bila vas vsehnula i na spodobu jednoga serpa je se bila zvinula tužna i žalostna mati koja misleći da bude pod starost svoju imala pomoć i podpornju koji nju bude pomogal hraniti, ali nut nešto pomoči i hrane dobila je Lazara svojega.*¹⁷²

Potaknuta pričama o milostima Marije Ivaničke, koje joj je prenijela susjeda, majka je odlučila moliti za čudesni zagovor:

¹⁶⁸ Milovan, V., Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca, 1974., str. 114.

¹⁶⁹ Prema : Heinzelmann, Martin, *Izješća o translacijama i drugi izvoru i kultu relikvija*, Leykam international, Zagreb, 2020.str. 28.

¹⁷⁰ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 5v.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Ibid. fol. 7r.

Dojde k nje jedna žena, koja vidi žalost veliku susede svoje, ter je reče zakaj bi ne zagovorij kaj cirkve ovoga deteta morti bi se Bog smiloval nad tvojem detetom, odgovori mati žalostna bi rada, ali ne zna kam, veli druga žena ja sam bila vu Ivaniću na malu mešu i jesem čula vu one cirkve vnoge milošče koje se on kip starinski vučinil, bi onda dobro bilo da bi se i ti tam vlekla, žena koja je prede suzna bila razveseliše i zazove Mariju Ivanečku.¹⁷³

Zazvala je Mariju, moleći za ozdravljenje svog sina, te se ubrzo dogodio prvi znak nade – dječakova noga počela se micati: *i nut kak ju je zazvala i svoje dete zagovorila do večera detecza suha noga počela se je gibati.*¹⁷⁴ Tjedan dana kasnije, dijete je potpuno prohodalo: (...) *i do sjedna dete na nju hoditi (...)*¹⁷⁵ Majka i dijete zajednički su svjedočili o ovom ozdravljenju: (...) *mati i dete budući postavljeni valovali jesu i Marije zahvaliti.*¹⁷⁶

U ovom tekstu ključna je uloga susjede koja je prenijela priče o milostima jer pokazuje kako vjerovanje unutar zajednice oblikuje kolektivnu religioznost i postaje kanal kroz koji se šire uvjerenja i praksa molitve.

U tekstu se nigdje ne spominje Kloštar Ivanić, već isključivo Ivanić. Ova činjenica potvrđuje istraživanja koja ukazuju na to da se u prošlosti pod pojmom Ivanića podrazumijevao današnji Kloštar Ivanić, dok se danas pod istim nazivom pretežno misli na Ivanić-Grad. U međusobnoj komunikaciji ljudi često dolazi do sukoba, nesporazuma i rasprava zbog toga što se istim pojmom označavaju različiti sadržaji. Kada takav pristup koriste povjesničari i istraživači lokalne povijesti naselja i krajeva, neizbježno nastaju nejasnoće, zabune, prešućivanja, nedorečenosti, nepravedna prisvajanja i povrede stvarnih povijesnih činjenica. Naziv Ivanić predstavlja jedan od takvih pojmova, jer obuhvaća više značenja koja je potrebno jasno razlikovati kako bi se izbjegle povijesne netočnosti i sukobi. Naime, danas postoje dva naselja koja se povezuju s nazivom Ivanić: Ivanić-Grad, smješten uz Lonju, i Kloštar Ivanić, na brežuljku.¹⁷⁷ Povijesni izvori svjedoče da je naziv Ivanić izvorno pripadao Kloštru Ivaniću, što je vidljivo i u tekstu *Knjige čudesu*, te je važno precizno razlikovati ove nazive kako bi se izbjegle zabune i povijesne netočnosti.¹⁷⁸

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Prema: Cvekan, P., *Franjevci u Ivaniću*, 2008., str. 9.

¹⁷⁸ Ibid.

Nadalje, svjedočila je žena iz Gorice, pokraj Petrinje, čije šestogodišnje dijete nije moglo hodati nakon teškog pada:

Iz Gorice više Petrine došla je žena i dopeljal je dečaka okolu 5. let staroga i pod prisegu pred vsem ljučtva je valovala, da ov dečak dve let je hodil kak i drugi ljudi, ali po prtepuščeju Božjem opal je vu beteg vu kojem celo tri leta jedno je ležal koj jednu nogu njegovu je skvaril i posušil na tuliko da dete na nju ne se moglo vupreti, nego kakti drug Lazar (...) dve lete je se vleklo i onu suhu nogu onda kada se je vleklo na ruku.¹⁷⁹

Pored svega toga, na usnici mu je izrasla mrtva kost: *velika mrtva kost bila mu je izrasla.*¹⁸⁰ Majka, očajna pri pomisli da će ostati bez svog jedinog sina, zazvala je Mariju Ivaničku: *vidi tužna majka koja neimajuča nego jednoga sina da denes zutra pod svoju starost ne bude imala nikakve lehkoše, koji od sina je se nadejala nego da bude imala Lazara.*¹⁸¹

Po njezinu zagovoru, dijete je prohodalo, a mrtva kost nestala je tijekom noći: *Zato po mnogeh čudnoviteh mestahje ga zagovarjala, nikakve pomoči ne spoznavala, nego od drugeh je začula da se ovde velike milošče dele kam je ona s pravem ufaine je se vlekla i nut da do drugoga dreva suha noga je zdrava postala da dete koje prede Lazar je bilo na nogah je hodilo i ona mrtva kost koja na vusnice je rasla po noči je zginula.*¹⁸²

U ovom čudu osjeti se mističnost jer su prikazani neobjašnjivi procesi. Moć Marije Ivaničke reprezentirana je kao takva da nadilazi i medicinska ograničenja.

Također, vidljiva je i obiteljska dinamika, odnosno socijalna sigurnost gdje majka govori kako bi sin trebao preuzeti ulogu staratelje nad njom kada bude u starosti. Majka se oslanjala na svog sina, a gubitak toga zbog bolesti, izaziva joj strah i nesigurnost. Prikazane su tradicionalne vrijednosti o obitelji i brizi koje se prenose generacijama.

Sljedeće čudo opisuje muškarac koji je dvanaest godina patio od teških rana na nogama, a s vremenom je postao potpuno nepokretan:

*Svedoči jeden človek koj lepu milošče od ovoga kipa je zadobil, navlastito je povedal da celeh dvajst let od kolena do gležnov na oba dveh nogah takva strašne i odurne mocole i rane je imal da ne bilo celoga mesta na nogah njegovah (...)*¹⁸³

¹⁷⁹ *Knjiga čudesu Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 9v.*

¹⁸⁰ *Ibid.*

¹⁸¹ *Ibid.* fol. 10r.

¹⁸² *Ibid.* fol.10r.

¹⁸³ *Ibid.* fol. 9v.

Nitko mu nije mogao pomoći, ni liječnici ni vračevi:

(...) pritisnul koje rane vsakojačkemi slaški i travemi je vračil i zavijal i nikak ne mogel izvračiti i poleg toga nigdar nikakve pomoći ne mogel med družinum vu delu včiniti i zato vsem je postal oduren i od vseh ... skoro bil bi moral kruha prositi, ali kajti vu vseh oneh letah ne mogel niti k svete maše pojti on na palicah kakti drugu Lazar je se vlekel.¹⁸⁴

U očaju, obratio se Mariji Ivaničkoj i po njezinu zagovoru čudesno ozdravio: *začul za ove milošče koje se ovde dele i on je se vlekel i do tjedna vse rane jesu začelele i sim zdrav došel.¹⁸⁵*

Ovo svjedočanstvo ukazuje na vjerovanje i prakse koje su bile prisutne kada su medicinske metode bile ograničene – vračanje i religija. Iako, stavlja se naglasak na superiornost religijskog zagovora. Smatra se da su u Bibliji vračevi neprijatelji, ponekad ismijavani zbog svoje nesposobnosti ironičnim primjedbama.¹⁸⁶ Ovaj kontrast između vračeva i religijskog vjerovanja odražava društvene i kulturne stavove prema vjerovanjima i praksama, gdje su religijske intervencije često smatrane krajnjom i najsnažnijom mogućnošću te rješenje problema.

Sljedeće svjedočila je žena iz sela Jelenska čije dijete nije moglo hodati:

Jedna žena iz fare ludenske sela Jelenske donesla je dete koje pet mesec ne mogel niti rukeh ne si moglo pomoći nego kamo ga je mati prenesla ar skerčeno je blo i vnoga vračstva je prebrala koja nikaj nesu saznela (...).¹⁸⁷

Po zagovoru Marije Ivaničke, dijete je ozdravilo: *(...) doklam k ovomu milostivnomu kipu ne zagovorila (...) dete betežno je ozdravilo.¹⁸⁸*

Zatim, svjedočila je žena iz obitelji Švec iz domaće župe: *Žena iz hiže Svečeve, fare domaće valovala je da nje deteće takvu strašnu nevolju je bilo zadobilo na nogah.¹⁸⁹*

Govori kako su njezino dijete toliko noge boljele da nije moglo stati na njih jer je prestalo osjećati noge i zbog toga se vukao: *(...) njege nožice čisto do kolena bile su mertve i pod nikakvu načinu mi nije dugo vremena ne se moglo vupreti nego kakti Lazarče na kolenah je se po hiži vlekel.¹⁹⁰* Majka mu je pokušala pomoći raznim vračstvima, no nije uspjelo, sve

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Reid, G.W. (2003). Zdravlje i ozdravljenje. *Biblijski pogledi*, 11 (1-2), str. 164.

¹⁸⁷ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 12r.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid. fol. 13r.

¹⁹⁰ Ibid.

dok se nije utekla Mariji Ivaničkoj: *mati njegva ne budući (...) siromeška izizkavala i kupovala e vračstva s kojem čisto nikaj ne opravila niti detetu pomogla doklam se s njim ne je vlekla i na n isti čas dete na noge je se podiglo i zdravo postalo.*¹⁹¹

Ovo čudo ističe nemoć narodnih liječenja i naglašava nadmoć Marije Ivaničke kao posrednice božanske moći. Majčina odluka da odustane od vračstava i obrati se Mariji simbolizira duhovno prosvjetljenje i predanost vjeru, ali i svjedoči o sukobu pučke tradicije i crkvene religije u svakodnevnom životu zajednice. Čudo nije samo medicinsko iscjeljenje već i potvrda religijskih praksi unutar župne zajednice.

Muškarac iz Ludine svjedočio je da je tri godine bio bolestan i prikovan za krevet te je ovisio o pomoći drugih: *Človek iz ludenske fare je valuval da cela tri leta je bil betežen i k poselje svoje prikovan da nigdar nikom ne mogel iziti nego kam su ga prepeljali, ali pak preneseli.*¹⁹² Govori kako mu vračari nisu pomogli u ozdravljenju, sve dok se nije uputio Mariji Ivaničkoj i ozdravio:

*(...) i vu vseh ovih leteh od nikakvoga vračstva ne mogel pomoči niti zdravja zatdobiti nego sim se je vlekel k Marije Ivanečke koja taki pomoč je mu dala, da na palice mogel se je ... van i na koje sim je došel i Marije zahvaliti i darovati.*¹⁹³

Ovo čudo ukazuje na prepoznatljiv obrazac u vjerskom životu zajednice – traženje pomoći u trenutku očaja, kada zemaljska pomoć ne djeluje, te povratak darivanjem Mariji u znak zahvalnosti.

Na blagdan Velike Gospe pred svim vjernicima svjedočila je jedna žena iz Osekova: *Na veliku mešu pred vsem ljučtvom jedna žena iz osečke fare je k prisgeum valuvala.*¹⁹⁴

Pod prisegom je svjedočila kako njezino dijete, koje je u crkvu samo došlo, punih 7 godina nije hodalo niti se moglo podići na svoje noge te se vuklo poput zmije: *Dete koje i sim je samo došlo celeh sedem leth ne moglo izhoditi niri na svoje noge ne se moglo podičio nego kakti Lazarče na spodobu kače je se vleklo.*¹⁹⁵ Djetetova majka mnogo puta je zazivala Mariju Ivaničku i slici je dolazila te po zagovoru zadobila djetetovo ozdravljenje: *Njegva majka vnogi put je zazivala i k ovomu starinskomu kipu je se vlekala, po svoje militvicah i zagovoreh, koju milošću i zadobila je i ovde zahvalila da nije detece krepose i jakost je zadobilo vu telu i nogah da zhodilo je.*¹⁹⁶

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid. fol.13v.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid. fol. 15v.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

Ovdje je naglašena važnost blagdana Velike Gospe, ali i važnost hodočašća.

6.5. Marija Ivanička: zagovornica psihičkog ozdravljenja i osloboditeljica od zla

Žena iz župe Ludine ispričala je da je njezina devetogodišnja kćer pod vražjim utjecajem odlutala: *Da Marija Ivanečka je čud puna svedoči žena iz fare ludenske da nie kćer devet let staru k maine žene po caprie i vražjem načinu jesu odpeljale.*¹⁹⁷ Majka je tri dana neprekidno tražila dijete po poljima i pretražujući vode, sumnjajući da se moglo utopiti: *celeh tri dni mati iščuči po polju po loze i po vode štimajući da se je utopila, ali nikak neje mogla najti*¹⁹⁸. Unatoč svim njezinim naporima, kćer nije uspjela pronaći te je odlučila otići Mariji Ivaničkoj u nadi za pomoć: *... utekla se je k Marije Ivanečke*¹⁹⁹. Nakon toga, dijete je pronašla u šumi, cijelo od prljavštine i napola mrtvo: *čes mal čes našla ju je vu šume vsu cernu i na pol mertvu.*²⁰⁰ Kada je majka vidjela svoje dijete, počela je glasno hvaliti Mariju Ivaničku, izražavajući svoju zahvalnost jer je, unatoč teškim okolnostima, dobila priliku sahraniti kćer prema kršćanskim običajima: *(...) počne faliti Marjie da ju je samo našla i da ju bude mogla po krščanski vu Sveto mesto postaviti*²⁰¹. No, dijete je nakraju i oživjelo: *Marija od koje smert i žitek dohađa pervo zdravje da klišu je dala i ona (...) ovde Marije je zahvalila.*²⁰²

Naime, to što se u prošlosti nazivalo vražjim utjecajem danas se objašnjava kroz biološke, psihološke i socijalne čimbenike. Smatra se da je srednjovjekovni čovjek vjerovao da su ga od sotone mogli spasiti samo sveci, egzorcizam je glavna zadaća svetaca.²⁰³ I ovdje kao i u 1. čudu istaknuta je važnost kršćanskih običaja sahranjivanja.

Sljedeće svjedočanstvo je od žene iz Ludine koja je, kako se svjedoči, izgubila razum te je bila u stanju, koje su stariji ljudi opisivali kao nečovječno:

Jedna žena iz ludenske fare valovala je da je došla na veliku nevolju vu koje nevolje i pamet vsu je pogubila, da vus k živinčeh je bila spodobna nego k človeku na tuliko da nigdar nikoga k sebe ne pustila, niti istoga redovnik.

Bojeći se za njezino stanje, mnogi su se obratili Mariji Ivaničkoj: *zato nje stareši boječi se da duše ne pogubi vlekli su se k Marije Ivanečke.* Po njihovu zagovoru, žena je povratila razum, ispovjedila se, primila pričest i potom donijela dar u znak zahvalnosti, zahvalivši Mariji

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid. fol. 5v.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 222.

Ivaničkoj za svoje ozdravljenje: (...) *žena mora postala je srametna, tak da se je spovedala i dostojno telo Krišuševu prijela i sama sim dar donesla i Marije zahvalila.*

Percepcija mentalnog zdravlja u ovom tekstu očito je bila povezana s duhovnim, a ne medicinskim tretmanima, pri čemu su se psihička stanja pojedinca opisivala kao nečovječna i tumačila kao rezultat duhovne neuređenosti. Tijekom srednjeg vijeka, liječenje mentalnih bolesti bilo je usmjereno na demonologiju, gdje su se neobična ponašanja pripisivala utjecaju natprirodnih sila, poput opsjednutošću vragom ili prokletstvom vještica i čarobnjaka. Kao oblik liječenja koristio se egzorcizam kako bi se istjeralo zlo.²⁰⁴

U ovom slučaju njezini bližnji obratili su se za pomoć Mariji Ivaničkoj vjerujući da zagovor može dovesti do duhovne obnove. Smatra se da se rano u Crkvi razvila vjera u zagovorničko posredništvo svetaca, a to je uvjetovalo i hodočašćenja na mjesta gdje su bili grobovi svetaca, relikvije ili čudotvorna slika.²⁰⁵ I ovim čudom potvrđuje se važnost prakse darivanja kao čin izražavanja zahvalnosti.

Zatim, ovo čudo opisuje žena koja je 1759. godine, na blagdan Velike Gospe, posjetila svetište: *Naj ide napervo on redovnik koj 1759 na dan Velike meše ovde pri ove svete cirkve med drugemi redovniki one koji su na proščejne došli je sedel vu spovedalnici i poslušal izmed drugemi dužniki nameri se na jednu veliku dužnicu i ne samo to nego na jednoga očivestoga vražjega (...)*²⁰⁶

Ondje je naišla na redovnika i ispovjedila mu se. Priznala je da je bila zaslijepljena utjecajem zla i da joj to nije dopuštalo približiti se crkvi:

*Sama žena je valuvala, koja celeh deset let ne se bila spovedala i ne samo to nego vu vseh oneh letah svete Marije ne videla niti vu nijedne cirkve ne bila vpisana od redvnika zakaj to je činila, odgovori da od istoga vruga bila je zasleplena kojega vus puti vu vsakojačke spovode pred sobum je videla, i (...) z drugemi na vnoga proščejna i sejme je hodilanigdar vu cirkvu vrag ne je pustil, ali nut milošče Ivanečke Marije da kak bi bila zazazila ovu novu cirkvu zdigne oči svoje motri crkvu.*²⁰⁷

No, nakon što je zazvala Mariju Ivaničku i molila za snagu da uđe u crkvu, osjetila je duboko pokajanje i primila odrješenje od svih svojih grijeha:

²⁰⁴ Prema: Kemp, S., *Modern myth and medieval madness: views of mental illness in the European middle ages and renaissance*, 1985., str. 1.

²⁰⁵ Ibid str.110.

²⁰⁶ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 8r

²⁰⁷ Ibid.

(...) i zazove Mariju da je da svetlost vu nju dojt, i nut kak bi bila ovak izdehnula kakti svetel trak pred njum je poslal kaj nuter vu cirkvu jesu ... i ovde nju Marija je rasvetila da je pokleknula pred redovnika i od vseh svojeh grehov odvezaine zadobila je ovak ... more da ne po drugom vražje ... je se oslobodila nego po Marije Ivanečke, kak on sam redovnik je valuval.²⁰⁸

Tada duhovna ili psihička stanja poput anksioznosti, depresije ili sl. često su bila interpretirana kao utjecaj zla. Ispovijed, kao vjerski čin, u ovom kontekstu ne samo da omogućuje duhovnu obnovu, već ima ključnu ulogu u društvenom prihvaćanju i integraciji u zajednici.

Smatra se da je fenomen sajмова²⁰⁹ tipičan primjer povezivanja vjerskog i javnog (gospodarskog) života, pri čemu su sajmovi, još od kasne antike, bili povezani s velikim blagdanima.²¹⁰ Smatra se da je svaka komuna bila pod zaštitom vlastitog sveca zaštitnika ili svete zaštitnice te je stoga, uz slavlje brojnih univerzalnih kršćanskih blagdana, organizirala i razne sakralne i profane događaje prilikom slavlja tih svojih patrona (mise, procesije, veselja). U kontekstu jadranske obale, smatra se da je jedna od posljedica okupljanja radi čašćenja, prvo bogova u antici, a zatim i određenih svetaca u kršćanstvu, bio dolazak ljudi i dobara iz ruralnih područja u urbane centre. Iako je svečani karakter tih okupljanja bio dominantan, tijekom vremena ekonomski aspekti postajali su važniji, osobito jer su takva okupljanja pružala veliki broj potencijalnih kupaca na jednom mjestu, a trgovina je privremeno bila osolobodena od određenih poreza tijekom sajмова. Nastanak i rast sajмова, u kontekstu istočne i zapadne obale Jadrana, bili su sasvim kompatibilni procesi koji su slijedili slične obrasce: odabir zaštitnika nakon određenog čuda, oslobađanje od poreza tijekom sajмова, proširivanje privilegija među trgovcima i poduzetnicima s produženjem trajanja sajмова te nastanak konflikata među susjednim gradovima zbog (ne)fer konkurencije. Smatra se da se većina sajмова održavala u razdoblju između proljeća i jeseni, a njihov vrhunac bio je u 15. i 16. st.²¹¹

Također, smatra se da je crkva je središte života župe, gdje se osim zajedničkog duhovnog, oblikuje se mentalitet i senzibilitet. U crkvi se održavaju skupovi, zvona pozivaju

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ U Kloštru Ivaniću obilježavaju se svetkovine Velike Gospe i sv. Ivana (zaštitnik Kloštra Ivanića) te se održavaju sajmovi povodom blagdana, a ta tradicija i danas živi.

²¹⁰ Prema: : Heinzelmann, Martin, *Izvjeshća o translacijama i drugi izvoru i kultu relikvija*, Leykam international, Zagreb, 2020., str. 41.

²¹¹ Fabijanec, S. F., *Od sajma do sajma: pomorski obalni promet u ritmu svetaca zaštitnika na Jadranu krajem srednjega vijeka*, 2014., str. 40.

na okupljanja u slučaju opasnosti ili požara, primjerice. Isto tako vode se razgovori, igraju igre, sklapaju trgovački poslovi. Usprkos naporima duhovnika i crkvenih koncila da se crkva svede na svoju ulogu kuće Božje, ona je dugo ostala društvenim središtem s različitim ulogama.²¹²

Sljedeće svjedoči pedesetogodišnji muškarac iz okolice Siska, koji je živio u stalnom strahu i bio suicidalan, tvrdeći da ga je vrag natjerao da pokuša samoubojstvo:

*Človek više Siska star okolu pedest let valuval je z velikem plačem pred oltarom vu ove svete cirkve da ov celeh pet mesec bil je vu velikom strahu postavljen i nigdar nikakve sigurnosti ne imal ne vnogo puti od vruga peklenskoga nagovarjan na zdvojejne vu Bogu dveč puti da se naj vtopi, obesi, oli zakolje.*²¹³

Nagovoren od ljudi, odlučio je potražiti pomoć u svetištu:

*(...) kojega ljudi nagovarjajuć, da se naj ufa vu Boga, ali vse zahma, nigdar nikak ne mogel k sebe dojtj nego onak mersko i plaho je gledal kada bi z nečistem duhom bil obsegijan, ali nut sreču, počeli su se ljudi med sobum meniti, da pojdu vu Ivanič na veliku mešu, kam i on zdehnul je.*²¹⁴

Na blagdan Velike Gospe zazvao je Mariju Ivaničku, a ona mu je pomogla da se oslobodi svojih strahova i nasilnih poriva:

*(...) zdehnul je: o milostivna starinska pomoćnica Marija Ivanečka bi mene ... i obrati ... i ... od mene duho peklenskoga hoču i ja tam pojti i tvoju svetu cirkvu pohoditi i tebi ondi zahvaliti i kak bi bil zdehnul na isti čes ... je postal.*²¹⁵

U ovom čudu uočava se reprezentacija nasilja, gdje nasilje, u dubokom religijskom kontekstu, postaje simbolički izraz psihičkih problema, poput suicidalnih sklonosti i nasilnog ponašanja. Takva stanja, prema religijskom tumačenju, često se interpretiraju kao posljedica utjecaja zla.

Nasilje se shvaća kao bilo koji oblik namjernog korištenja fizičke snage ili moći, prijetnje ili akcije, usmjereni prema sebi, drugima ili čak prema širem društvu (kolektivno nasilje). Ovdje nasilje nije samo fizički čin, već i manifestacija duhovnih i psihičkih problema, koji su, prema vjerovanjima, uzrokovani djelovanjem zlih sila.

²¹² Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 406.

²¹³ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 10r.

²¹⁴ Ibid.

²¹⁵ Ibid.

Nagovaranje okoline da potraži pomoć u svetištu ukazuje da su njegov problem smatrali nečim što oni kao zajednica moraju ispraviti kroz religijski okvir. Zajednica nije samo svjedočila njegovoj patnji, već je i nudila rješenja u obliku vjerskog pristupa. Ovdje se također pojavljuje briga za pojedinca jer je zajednica pružila podršku. Srednjovjekovni čovjek smatra da je bitno ne ostaviti pojedinca samoga jer izdvojeni pojedinac može počinuti samo zlo.²¹⁶

Smatra se da osjećaj nesigurnosti prevladava osjetilnošću ljudi srednjovjekovlja i određuje njihove temeljne postupke.²¹⁷

U idućem svjedočanstvu, žena iz Martinske Vesi donijela je svoje trogodišnje dijete u svetište da posvjedoči o njegovu ozdravljenju: *Iz Martinske Veši donesla je žena dete staro okolu tri leta i je posvedočila.*²¹⁸ Dijete je bilo deformiranog izgleda zbog utjecaja zla: *po coprenske i vražje meštrije glavica naopak jesu zavinule bile tak da obraz ne napervo gledal nego ta na plaču je mu stal.*²¹⁹ Majka je tražila pomoć posvuda, no nitko joj nije mogao pomoći: *siromeška majka ono dete je kadila vračila (...) ali prez vsake pomoći, da deteta glava ne se hotela niti se je mogla na pravo mesta obrnuti.*²²⁰

Na kraju se obratila Mariji Ivaničkoj, i po njezinu zagovoru dijete je potpuno ozdravilo: *(...) kakti je vlekla i zazvala veliku pomoćnicu i starinsku vračitelicu Mariju Ivanečku do jedne vure ono vračno dete i glava njegova na pervo mesto kak imamo i mi drugi ljudi je se obrnula koje dete zavek se ... ovde vsem ljučtvu je pokazano zato ... mora da vu kip od vnogeh leth je čudnovit i milostiven.*²²¹

Ovdje se može vidjeti kako je fizička bolest percipirana kao rezultat zlog utjecaja, deformacija nije se smatrala isključivo medicinskim problemom. Dakle, kao i u svim čudima liječenje je uključivalo vjerske prakse.

Nadalje, žena, iz obitelji Mladenović iz Lupoglava, došla je svjedočiti o nadnaravnom događaju: *Valovala je žena iz sela Lupoglava hiže Mladenoveć Starčičene*²²².

Jedne noći, vraćajući se kući, ugledala je svjetlost koja je bila usmjerena u suprotnom smjeru od njezine kuće: *(...) ova idući podvečer vu pervi mrak k hiže svoje i na putu sama budući zapazi da nekakva lentacija ide pred nju i da ju drugom ne domov hoće napeljati kaj*

²¹⁶ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str.362.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 10v.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Ibid.

²²¹ Ibid.

²²² Ibid., fol. 11v.

(...) je da ne dragi nego vrag.²²³ Prepoznala je zle utjecaje te zazvala Mariju Ivaničku: (...) i zato zdehne proti Marije Ivanečke i tuki vruga zpred nju je nestalo i srečno domov je došla.²²⁴

U ovom dijelu žena nije imenovana kao nijedna do sada, nego je određena pripadnošću obitelji.

Motiv svjetlosti, odnosno tame označava dobro i zlo – svjetlost se doživljava kao simbol božanske prisutnosti. Smatra se da se nahodio strah pred noći, a traganje za svjetlošću je spas: *općenitije i skromije rečeno, traganje za svjetlosnom sigurnošću, Ljepota je svjetlost, ona umiruje, ona je znamen plemenitosti.*²²⁵ Naime, jedna od osnovnih zadaća istinskog sveca je *prepoznati i otjerati tvorce lažnoga, demone i njihove zemaljske zagovornike. Srednjovjekovno čovječanstvo puno je opsjednutih nesretnih žrtava sotone. Jedino ih sveci mogu izbaviti, prisiliti njihove progonitelje da ih ostave na miru.*²²⁶

Zatim, svjedočio je oficir De Erdelski, koji je bio izgubio pamet zagovoru Mariji Ivaničkoj doživio je ozdravljenje:

*Jeden ofical De Erdelski celoga pol leta bil je pamet pogubil i već zvezan i na lancu nego ... vse hotelje okol selu poklati i ... ali ... dar ... Marije Ivanečke koju je zazval na pomoć i čes nekoliko dan k sebe je došel i vsu celu pamet pervu dobil i Marije zahvalil.*²²⁷

Nadalje, svjedočanstvo je o muškarcu iz župe Osekovo koji dvije godine *prave pameti nije imao*, zbog čega je počeo sumnjati u Boga, izgubio vjeru u Boga i počeo ga zatajivati, ali po zagovoru Mariji Ivaničkoj, oslobođen je svih napasti:

*Jeden človek iz osečke fare jedno dve lete nikak prave pomoči ne imal, i vu oveh letah vsakojačke festacije nad njega jesu dohojale i na zdvojeine i zatajaine Boga svoga jesu ga mamile, ali po zagovoru sim večinienom dobra pervu pamet je zadobil i vseh vražieh (...) je se oslobodil.*²²⁸

Marija Ivanička je i duhovna osloboditeljica koja pomaže u obnovu vjere.

²²³ Ibid.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 439.

²²⁶ Ibid. str. 222.

²²⁷ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 12r.

²²⁸ Ibid. fol. 15r.

Posljednje u rukopisnom tekstu, svjedočanstvo je iz 1781 godine. Naime Thomas Bepić iz Gradiške Regimente, iz sela Samarice, imao je dijete pod đavolskim utjecajem i nije pokazivalo znakove života. Roditelji su se utekli zagovoru Marije Ivaničke obećavši, ako njihova molitva bude uslišana da će sa zahvalom doći s djetetom u svetište i donijeti dar. Istog trena dijete se počelo micati i vrlo brzo je ozdravilo. O tome svjedoči otac Filip Caprol i I. Klarmar Seidimont. Dana 17. svibnja 1782. došao je otac s djetetom u svetište i pred kapelanom Antonom Sneznigerom govorio o ovome događaju.

6.6. Čudesna ozdravljenja: ponovno vide i čuju

Ovo čudo odnosi se na ženu koja je punih 15 godina trpjela intenzivne bolove u očima, što ju je praktički lišilo vida:

More se posvedočiti da Marija Ivanečka ke velika pomočnica vsem onem koji se nje preporučaju ovo noj posvedoči ona žena koja okolu petnjst let veliku i strašnu bol je podnašala na tuliko da skoro na vračstva vsa koja se imala je ponosila i jošče već kam god er jesu navodni naši ljudi hoditi po crkvah tom i ona života je se zagovarjala, ali vse zahman nikakve pomoči, ne spoznala, nego i on mal vid kojega jošče na očeh svojeh je imala čisto je pogubila i tak života stara slijepica postala, otkuda spoznav nad sobum da vus nigdar ne budu videla, niti vračstva ne izkala...²²⁹

Molila je Mariju Ivaničku da joj podari milost ozdravljenja i vrati joj vid jer je čula od drugih za milost Marije Ivaničke:

(...) nego na sreću počeli su se ljudi spominati da na malu mešu pojdu vu Ivaneč k starinske Majke Božje i nut ona zdehne i zazove Mariju: oh milostivna Majka starinska pomozi me, i daj mi pregledati da te i ja budem mogla pohoditi.²³⁰

Tri dana nakon što je zazvala Mariju, žena je progledala: *(...) poslišne Marija prošnjju slepice i čes tri dni pregleda i z drugemi ljudmi prez vsakoga vođejna sim je došla i Mariju darovala.²³¹* Ova iznenadna promjena potaknula ju je da se vrati u svetište kako bi izrazila zahvalnost. Kao znak svoje zahvalnosti, donijela je darove Mariji Ivaničkoj, duboko vjerujući da je upravo njena intervencija omogućila njezino ozdravljenje.

Ovo čudo svjedoči o važnosti hodočašća za vjernike gdje traže pomoć i iscjeljenje. Težnja za osiguranjem zagovora na onom svijetu putem materijalnih dokaza bila je prisutna u svim društvenim slojevima, što se očituje u fenomenu hodočašća.²³² Hodočašće se definira kao pobožno pohađanje, bilo skupno ili pojedinačno, nekog svetišta ili drugog svetog mjesta.²³³ Svetište postaje ključan trenutak u procesu ozdravljenja. U srednjem vijeku pobožni kršćani

²²⁹ Ibid. fol. 7v.

²³⁰ Ibid.

²³¹ Ibid.

²³² Milovan, V., *Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca*, 1974., str. 10.

²³³ Milovan, V., *Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca*, 1974., str. 105.

išli su na hodočašća jer su vjerovali da će im to donijeti oprost za počinjene grijehe. Manje pobožni ljubitelji zadovoljstva išli su na putovanje radi zabave.²³⁴

Zatim, svjedočio je muškarac koji je patio od strašne boli u očima: *Jeden človek dugo vremena strašnu bol na svojeh očiatu je trepel.*²³⁵

Pokušavao je naći lijek kroz različite oblike vraćanja, ali je na kraju potpuno oslijepio: (...) *vsakojačka vračstva iziskana i z nijedno ne si pomogel zadnjič čisto je oslepel.*²³⁶

Tri godine živio je u potpunom mraku: (...) *tak da celi tri leta ne videl, nego čisto slep bil je.*²³⁷ Kad je čuo za milosti koje se pripisuju Mariji Ivaničkoj, odlučio je potražiti njezin zagovor: (...) *začul da Marija one negdašne milošče deli, on se je ... sim vlekel.*²³⁸

Po njezinu zagovoru, njegovo se zdravlje obnovilo i ponovno je progledao: *i po milostivom starinskom kipu ne samo očnu bol ... nego i prvi vid svoj je zadobil.*²³⁹

U rukopisnom tekstu muškarac je označen kao čovjek što ukazuje na društvene razlike u percipiranju muških i ženskih osoba – muškarac je percipiran kao čovjek u punom smislu riječi, dok je žena, iako isto čovjek, smatrana inferiornijom, čime se implicitno negira njezina potpuna jednakost u odnosu na muškarca. U srednjovjekovnom kontekstu žena je bila niže biće.²⁴⁰

U tekstu možemo primijetiti praksu vraćanja, naime u Europi su se otprilike u 18. st. liječnici počeli organizirati na način na koji su organizirani i danas. Sve do tada, kako vidimo i u tekstu, većina bi se običnih ljudi u slučaju bolesti obraćala iscjeliteljima, koji su često imali mnogo znanja i vještina koji su se prenosili usmenim putem s naraštaja na naraštaj. No, ljudi su u najvećem broju slučajeva bili bespomoćni pred bolešću, pa su se zbog toga prema bolestima odnosili fatalistički. Katkad su bolest smatrali nedostatkom sreće, katkad rezultatom vještičarenja ili u slučaju velikih epidemija Božjom kaznom. Kao što je ovdje slučaj da je od vraćanja potpuno oslijepio.²⁴¹

Također ovo čudo može biti i metafora, s obzirom na to da je muškarac oslijepio i živio u potpunom mraku – ta rečenica može se interpretirati kao simbolično prikazivanje životne

²³⁴ Opačić, V. J. (ur.), *Svakodnevni život kroz povijest*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., str. 130.

²³⁵ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 8r.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 380.

²⁴¹ Opačić, V. J. (ur.), *Svakodnevni život kroz povijest*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., str. 112.

patnje i duhovne izolacije jer mrak često označava, ne samo sljepoću očiju, nego i gubitak nade i smjer u životu.

Lukač Matijačić svjedočio je da je izgubio sluh, ali obratio se Mariji i ozdravio: *Lukač Matijačić iz fare Martinske iz sela Mahova valual je da tri leta ne čul i kak se je sim zagovoril po ... zagovoru čujejne je zadobil i dar donesel.*²⁴²

Zatim, pripovijeda se o muškarcu koji je bio tri dana nijem i u polumrtvom stanju, svjedoči o ozdravljenju: *Jeden človek iz osekovečke fare je prisegel da cela tri dni je bil zanemel i vus mertev nego živ i ... vu one teške muke vu pamet je mu došla ova veta crkva koje je zdehnul i čes mal čes k sebe je došel i po milošče Marije je ozdravel.*²⁴³

Sljedeće svjedočanstvo donosi muškarac iz Ludine koji je sedam godina bio i slijep i gluh: *jeden človek celeh sedem lett niti je čul niti je videl iz ludenske fare ar človek vu ovak velike nevolje ne videči sunca niti meseca, nečujući...*²⁴⁴

Pokušao je pomoći samome sebi različitim vraćanjima, ali bezuspješno: *...vračstva vsakojačka izbivajuć nikaj nesu ... doklam se ne s pravem ufanem vlekel k ovom milostivnom kipu Marije Ivanečke, ovde ne samo viđenje, engo i slušejne je zadobil i s prisegu posvedočil.*²⁴⁵ Tek kad je potražio zagovor Marije Ivaničke, ozdravio je.

Slično tome i kao čudo Gospe Sinjske navodi se da je Gospa Sinjska vratila sluh Luciji: *Lucija je bila u potpunosti gluva već sedan godina. Na blagdan Velike Gospe, 1881. god., idući na bunar po vodu, zavapi Gospi Sinjskoj moleći je da ju ozdravi. Također se zavituje da će na kolinima do njezina oltara dolaziti ako joj usliši molbu. U trenu kad je počela crpiti vodu iz bunara, čula je di vedro klapa i di kod nje 'tica piva.*²⁴⁶

Ovo čudo ispričala je majka čije je dijete patilo od teških problema s očima, pri čemu su se razvili mjehuri koji su onemogućavali vid:

*Jedna žena iz domaće fare dopeljala je dete staro okolu 10 leth i valovala da je ovo dete strašnu bol na očiah bilo zadobilo, na tuliko da su mu veliki mehuri oči bili zašlomili, pred kojim sunca ni meseca ne moglo videti i boječi se majka njegova da ne bude već nigdar videlo, zato se prestala vsakojačkem vraćstvom vračizi deteta svojega, ali nikak ne mu mogla pomoći.*²⁴⁷

²⁴² Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 12r.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Dragić, M., *Legende I svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske* Gospa, 2016., str. 170.

²⁴⁷ Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 12v.

Unatoč raznim pokušajima liječenja biljnim pripravcima, poboljšanja nije bilo sve dok se nije obratila Mariji Ivaničkoj: (...) *doklam ne k ovomu kipu utekla i na on isti čas milošću je zadovila i zdravo dete dopeljala.*²⁴⁸

6.7. Oslobođenje po milosti Marije Ivaničke

Ovo čudo dolazi iz pisma Ive Tučkorića iz Šćapovca, vojnika koji je zadobio smrtonosnu ranu na glavi i bio zarobljen: *Da Marija Ivanečka ... milostivnu ne samo ovde nego i vu Grajzkom orsagu, da se posvedoče i potvrde ona perva čuda, koja vu staro vremen starskemi ... je vučinila ovo svedoči Ivo Tučkorić z sela Šćapovca fare domače.*²⁴⁹

Prilikom tog zarobljeništva, sjetio se kako su turski zarobljenici bili oslobođeni po milosti Marije Ivaničke, pa se i on njoj pomolio za ozdravljenje i izbavljenje iz ropstva:

*(...) koj budući vu taboru za husara i kad bi se bili z neprijatelom ... zadobil je strašnu i smertnu ranu na glave svoje i poleg toga vlavljen i za ... odpoeljan vu Grajzov grad, vu kojem vu ... je postovlen kade budući zapert, zmisliše kak su negda velika železja na ... turskeh ... i oni po milošće Marije Ivanečke srečno jesu ... i ja se k tebe vtečem Marija Starinska daj mi srečno ovu ranu preboleti, i da budem mogel i ja odovud vuji.*²⁵⁰

Po zagovoru, ozdravio je i bio oslobođen: *i nut po vučinjenom zagovoru našel je priliku da srečno je vušel i rana koju na glave je imal prebolil, kaj ... malo vreme sim po listu je obznanil i poslam ovde sam potverdil.*²⁵¹

Iz ovoga dijela možemo zaključiti da je Ivo Tučkorić imao značajnu ulogu u Kloštru i lokalnoj zajednici s obzirom na to da je imenovan.

Osim što se povezuje s ozdravljenjem, kako psihičkim tako i duhovnim, Marija Ivanička je i pomoćnica u izuzetno stresnim životnim okolnostima, poput rata i zarobljeništva. Prisjećanje priče o oslobađanju turskog zarobljenika naglašava važnost kolektivnog i vjerskog pamćenja unutar zajednice. Vjerski narativi postaju sastavni dio svakodnevnog života i prenose se generacijama, oblikujući zajednički identitet.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Ibid. fol. 8v.

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ Ibid.

Primjer oslobođenja turskog zarobljenika može se interpretirati kao izraz kulture sjećanja u religijskom i simboličkom kontekstu. Kultura sjećanja ovdje se očituje kroz kolektivno pamćenje i prizivanje povijesnih događaja povezanih s Marijom Ivanićkom. Prisjećanje njezine milosti u oslobađanju zarobljenika temelji se na povijesnom narativu koji se aktualizira u situacijama osobne ili zajedničke potrebe, čime prošlost postaje alat za suočavanje sa sadašnjim izazovima.

Povijest sjećanja otkriva važnost kulturnih shema i stereotipa, koji često nesvjesno oblikuju narative kako bi odgovarali prevladavajućim kulturnim obrascima. Ti narativi pomažu očuvanju sjećanja, ali nerijetko po cijenu iskrivljavanja izvornog značenja. Geertzova tvrdnja da je *priča o sebi koja se priča sebi* karakteristična za svaku zajednicu, može se primijeniti i na vjerske zajednice. Međutim, ključno je postaviti pitanje: *čija sjećanja dominiraju unutar te zajednice?* U specifičnoj kulturi sjećanja jedne grupe određeni narativi mogu postati prevladavajući, dok drugi bivaju potisnuti ili marginalizirani.²⁵²

Priča o turskom zarobljeniku simbolizira kako kolektivno sjećanje na Mariju Ivaničku nadilazi povijesne okvire, pružajući zajednici duhovnu potporu i trajni izvor identiteta.

Slična čuda zabilježena su i u drugim svetištima, poput onog kada su tri vojnika spašena tijekom rata u Bosni 1878. godine po zagovoru Gospe Sinjske.²⁵³

6.8. Spas od zmijskog ugriza: čudotvorna zaštita i izlječenje po Mariji Ivaničkoj

Svjedočanstvo donosi žena iz Poljane, koja je preživjela ugriz zmiје zahvaljujući zazivanju Marije Ivaničke:

*Jedna žena iz Poljane fare domaće poveda da ova idući po polju namerila se je vnosinu kač koje kada je zapazila kruto se je preplašila, i vsa od velikoga straha prebledela, ar nejmajući ništa vu rukah s čim bi se bila obranila, i hoteći se nazad vernuti i pobeći vse kače proti nju jesu se podigle, koje stanovito i bile buj ... ar bosa je bila, nego vu onom velikom strahu zazove Marija Starinska obrani me i i kak je ovo izrekla kača nijedna za njum ne ... išla, i onak žena srečno je pogibelj vušla i sama sim dar donesla.*²⁵⁴

Motiv zmiје je duboko ukorijenjen u religijsko tumačenje prirodnih opasti. Zmija, simbol zla tj. vraga, predstavlja prijatnju koja može uzrokovati smrt. Zazivanjem Marije u

²⁵² Burke, P., *Što je kulturalna povijest*, 2006., str. 77.

²⁵³ Dragić, M., *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske* Gospa, 2016., str. 172

²⁵⁴ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 8v.

trenucima opasnosti sugerira vjerovanje u Marijinu moć i zaštitu od zla. Naime, kako se navodi u kontekstu srednjega vijeka, zlo se moglo potjerati *znakom križa, primjerenim prizivanjem i odgovarajućom molitvom.*²⁵⁵

Jedna žena posvjedočila je o događaju na blagdan Velike Gospe: *Na post velike meše došla je žena sim na proščejne.*²⁵⁶ Došla je na večernju misu, ali ju je iznenadilo nevrjeme te se sakrila u štagalj: *pod večer zdigla se je velika halabuka vu zraku i čisto (...) vremene postalo.*²⁵⁷ Zaspala je, no probudila se osjetivši hladnoću oko vrata – bila je to zmija: *zahvališe Boga i postane se na počinek i nut okolu pol noći probudi se ova žena i spozna da ju nekaj na vratu merzli i (...) vu sebe da je kača.*²⁵⁸ Od straha nije mogla pozvati pomoć, već je stisnula ruke i u sebi zazvala Mariju Ivaničku: *vu onom velikom strahu (...) niti more vikati, boj se kače (...) nego stisne skupa ruke lesec i vu sercu zazove Mariju Ivanečku, da bi ju oslobodila od one velike nesreče.*²⁵⁹ Zmija je pobjegla, a žena je svjedočila o ovom čudu pred okupljenim vjernicima, koji su kleknuli i zahvalili Mariji: *nut kak bi bila na sercu zdehnula na on isti čas sama kača je se od vrata odvinula i bobegnula i ona počela je ... se buditi i milošću Marije ... za koju tako onde vsi su pokluknuli i Marije zahvalili.*²⁶⁰

Ilustrirano je kako svakodnevene životne situacije mogu postati okidači za vjeru. Zmija, u ovom kontekstu, simbolizira zlo. Naime, ikonografija je primjerice đavla prikazivala u simboličnu obliku, između ostaloga i kao zmiju prvobitnog grijeha.²⁶¹ Osim što žena traži fizičko spasenje, traži i duhovnu zaštitu koja joj daje snagu u trenutku straha.

Sljedeće svjedočanstvo došlo je od Ivana Kitanića iz Ščapovca, kojeg je ugrizla zmija za nogu: *Iz Ščapovca Ivan Kitanić fare domače valuval je dugo se pod večeri kača na noge ugrizlai taki noga počela je od onoga čemera otekatii do kolena kakti (...) do polnoči je otekla.*²⁶² U strahu da će umrijeti, htio je pozvati redovnike kako bi se ispovjedio prije smrti, ali ih nije htio ometati: *boječi se da ga pront. k svicu (...) hotel je poslati po redovnika, da prez svete spovedi (...) ali kaj ti ne hoteči po noći redovnikov bantuvati.*²⁶³

Prepustio se milosti Marije Ivaničke, a sljedećeg jutra probudio se bez ikakvih znakova ugriza: *do jutra je ostavil i Marije Ivanečke je se preporučil, da mu ne da iz ovoga sveta*

²⁵⁵ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 222.

²⁵⁶ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 11r.

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 221.

²⁶² *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 11v.

²⁶³ Ibid.

*preminutiprez redovnika i ovak (...) ko je počinul do jutra i kad bi se bil probudil niti vtoka niti rane na noge ne našel.*²⁶⁴ Odlučio je svjedočiti o čudu: *kaj zafalnost je posvedočil.*²⁶⁵

I ovdje je istaknuta vjera u kriznim situacijama. Također, istaknuta je potreba za ispovijedi što ukazuje na religioznu svijest o mogućoj smrti, no u potpunosti se daje milosti Marije Ivaničke. Motiv zmiije ukazuje na opasnost. Slično Ivanovu svjedočanstvu, poznato je čudo Gospe Sinjske, gdje je Marku Bradariću, dok je čuvao goveda, zmija ljutica ugrizla tri puta. U svojoj mucij, zavjetovao se Gospi Sinjskoj i odmah osjetio olakšanje, što također odražava društveni ritual vjere koji osnažuje zajednicu.²⁶⁶

6.9. Milosti Marije Ivaničke u svakodnevnom životu

Pripovjedač govori kako je Marija Ivanička učinila mnogo milosti, a jedno od toga je i svjedočanstvo Matoša Delinića iz Šarampova:

*(...) ova vsa ... popisana od leta 1757 jesu se prisetila po milostivom ovom kipu Marije Ivanečke, ali kajti vnoge (...) i izgovorjene milošče ovde jesu vačinjene koji kip starinski je vsem (...) vučinil zmed kojeg ne tuliko kaj se najzadnja ona koju je Matoš Delinić iz sela Šarampova fare domače ovde je valual.*²⁶⁷

U to vrijeme, kuga je pomorila stoku, a Matoš je primijetio kako su se ljudi udaljili od Boga, što je smatrao uzrokom te nesreće:

*najma kada vu fare Oborova strašna kuga maršeča je se bila podigla i ne samo vu fare one, nego i vu faru ovu je ova kastiga Božja prestupila, i po vnogeh želeh vnoge kvare siromaškenu ljučtvom je vučinila i njih njihoveh volekov i kraviš mentuvala, ter sluge (...) i krave menla, videči rečeni človek Matoš Delinić da vsi njegvi susedi od ovoga biča Božjega jesu oslagjeni, i vsa maršica pogible.*²⁶⁸

Zatražio je zagovor Marije Ivaničke, moleći za zaštitu svoje stoke:

(...) zdigne oči svoje proti farne cirkve, koju vidi iz dvišča svoga, oh starinski kip Marije naše koji si vu farne crkve oglej se na me siromaka, i občuvaj voleke i maršicu moju ar vidiš sama da sem siromakomi ovo vzemeš budem kruha pešhial, i kak pervoga voleka

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Dragić, M., *Legende I svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske*, 2016., str. 171.

²⁶⁷ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 9r.

²⁶⁸ Ibid.

*prodam hoću zanesti na tvoj sveti oltar rajniški pet, i po vučinjenom zagovoru ne samo jedno ... bilo, drugi pako susedi vsi kvar veiki jesu se peti morali, i maršice svoje jesu se mentuvali.*²⁶⁹

Njegova je molitva Mariji Ivaničkoj uslišana, te je njegova stoka bila pošteđena od pomora, čime se očituje snaga zagovorništva svetaca u trenucima očaja. Slično tome, milosti čudotvorne Gospe Sinjske prepoznaju se u različitim nevoljama, uključujući zaštitu od kuge, koja je, prema predaji, pošteđjela žitelje Cetinske, Imotske i Kninske krajine. Iako se kuga ponavljano pojavljivala od 1731. do 1815. godine, zaobilazila je Varoš u Sinju, što je dodatno učvrstilo vjerovanje u njezinu zaštitničku moć.²⁷⁰

Imenovanje Matoša Delinića u ovom kontekstu odražava društveni status pojedinca jer je imenovanje unutar teksta rijetko.

Od 10. st. relikvije različitog podrijetla iznošene su u velikom broju tijekom raznih okupljanja koja su služila uvođenju Božjeg mira. Također, tijekom velikih epidemija u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, relikvije su nošene po zaraženim područjima.²⁷¹ Ovaj primjer također ukazuje na praksu molitve u svakodnevnom životu gdje vjernici traže zaštitu i pomoć u poslovima koji nisu samo duhovne, nego i materijalne prirode.

Isto tako vidljiva je interpretacija pomora stoke - posljedica udaljavanja ljudi od Boga, a ne prirodnih uzroka poput bolesti. Ovo ukazuje na religijsko i moralno tumačenje prirodnih katastrofa. Prirodne nesreće često su smatrane Božjom kaznom ili upozorenjem na moralni pad društva. Smatra se da su *prirodne nepogode za ljude srednjovjekovlja slika i mjera duhovne stvarnosti i povjesničar s pravom kazuje da se doprinos moralnog života srednjovjekovnome čovječanstvu nadavao jednakim slabim kao i prinos poljoprivrede.*²⁷²

Zatim, svjedočio je muškarac iz Martinske Vesi da ga je zateklo veliko nevrjeme dok je plovio čamcem Savom: *človek je valuval iz Martinske Veši da on vozeči se po Save z čun.*²⁷³ Govori kako je nevrjeme uzrokovalo velike valove te se jedan uzdigao nad njim toliko da ga je ponio, odnosno prevrnuo je njegov čamac:

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Dragić, M., *Legende I svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske* Gospa, 2016., str 172.

²⁷¹ Ibid. str. 41.

²⁷² Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 416.

²⁷³ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol.14r.

*(...) puhnuo je naglo valez veliki i vior se zdigel veliki za njim na tuliko de su ga (...) ponosli da mu je (...) z glave vu vodu opal kojega on hoteći naglo zgarabiti i doseći ali kajti se je berzo prignul po njega te isti čas čun se je zabjal i prevernul.*²⁷⁴

Boreći se za život, ponestajalo mu je snage te mu je na pamet pala Marija Ivanićka te ju je zazvao: *i tak dzgo plaval da po svoje jakosti i kreposti koju vus bil je izgubil (...) ne bi bil izešel nego vu one teškoče i nevolje zazove Mariju Ivanečku na pamet.*²⁷⁵

Marija Ivanićka dovela ga je do Mlinova gdje se uhvatio za mlinsku lađu i sretno je izašao i spasio se: *koja njega do melinov je donesla lade zgrabil je se za melinšku ladju i srečn van izešel.*²⁷⁶

U trenucima životne ugroženosti, vjera postaje ključna te donosi nadu. Marija Ivanićka posrednica je koja intervenira u trenucima opasnosti. Ovdje čudo simbolizira pobjedu vjere nad prirodnim silama. Ovdje je prikazano i vjerovanje da sveci štite i vode onoga tko ih zazove.

6.10. Ozdravljeni udovi po Mariji Ivanićkoj

Svjedočila je žena iz župe Osekovo čije je dvogodišnje bilo bolesno:

*Iz fare osekovečke donesla je žena dete dve lete staro, koja valovala je da ovo dete bilo je dugo vremena betežno i vu onom betegu vusputi strašen strah je imalo i podnašati moralo, na tuliko da vusputi kakti kača z kotrigi svojemi je se zvijalo.*²⁷⁷

Uza sve to djetetu se izokrenula i usnica: *i od one teške muke i zvijajna vusnice je su se obernule, tak da blizu vuha jesu došle.*²⁷⁸ Nakon što se utekla slici Marije Ivanićke i zazvala njezin zagovor, dijete je ozdravilo i počelo hodati:

*Majka da odurno i nesrečno dete bude imala i da denes zutra kad na dobu naraste svoje sreče ne bude moglo dobiti ar tensko bilo je dajdeju na misel kip Marije Ivanečke, kojemu kakti bila svoje dete zagovorila do večera one vusnice koje iz svoga mesta bile su odišle su nazad jesu se vu pravo mesto pervo postavile.*²⁷⁹

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Ibid. fol. 9v.

²⁷⁸ Ibid.

²⁷⁹ Ibid.

Ovdje je vidljivo štovanje ikona kojapostaje posrednik između božanskog i ljudskog svijeta, u kojem se obnavlja fizičko zdravlje. Smatra se da intenzivni razvoj čašćenja svetih slika i shvaćanje da je svetac koji se zaziva u pomoć, na slici u nekom smislu prisutan kao u svome grobu ili u relikvijama uzetima iz groba.²⁸⁰

Sljedeće svjedočanstvo donosi žena iz Šarampova čije je dijete tri mjeseca trpjelo jake bolove, a na leđima mu se pojavila grba:

*Do domaće fare žena sela Šarampova iz hiže Šveceve svedoči žena da dete tri meseca strašen beteg je podnešalo, kojega po vračstvu je se oslobodilo, ali ... beteg znamejne je ostavil vu detetu koje vu križiceh je ... i zgrbavel ae poslam je zdravelo poklovo i skrčeno je hodilo da se nikak nije moglo prelegnuti.*²⁸¹

Nakon što je tražila pomoć kod vračara bez uspjeha, obratila se Mariji Ivaničkoj: *sirota mati počela je druga vračstva izizkavati, ali nikaj ne su pomogla doklam se ne vlekla k Marije.*²⁸²

Po njezinu zagovoru, dijete je sljedeći dan ozdravilo: *kak se je zagovorila, taki drugi fan dete (...) je se pretegnulo i zdravo postalo.*²⁸³

Ovaj primjer naglašava kako vjernici u situacijama kada zemaljski oblici pomoći nisu dali rezultate, sve više traže pomoć u religijskom svijetu.

Zatim, svjedočio je muškarac koji je bio skvrčen i nepokretan:

*Iz oborovečke fare človek je valuval da tri meseca na rukah i nogah bil je sklučan i skerčen na tuliko da vnogo na vračstvo je pohodil i nikak ne si mogel pomoči. Nakon što je zazvao Mariju Ivaničku, ozdravio je i došao u svetište da zahvali na primljenoj milosti: zazval je starinska od negda vračitelicu Mariju Ivanečku i taki drugi ... noge i ruke skerčene počele su se pretezati i na svoje pervo mesto glidi dohađati i sim zdrav i vesel dar donesel i Marije zahvalil.*²⁸⁴

6.11. Izlječenje od kožnih bolesti

Pripovjedač pripovijeda svjedočanstvo žene koja je imala izraslinu na ruci, poznatu u narodu kao *kukac*:

²⁸⁰ Milovan, V., Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca, 1974., str. 113.

²⁸¹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224. fol. v11.

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Ibid. fol.12r.

*Jedna žena je valovala i svedočanstvo na ruke donesla da ova ruka kak je i videti bilo je tak strašen kukec na nje imala, da ne samo ko se iz ruke pojel nego vse mešo iz vse dlani zgora i zdola i ze vseh postav, tak da persiti i glidi kaj saku deće na ... tenkeh žilicah jesu viseli i cela ruka hotela je od posti, koju ona s čim je goder znala je vračila, ali nikak zvraciti ne mogla.*²⁸⁵

Unatoč traženju pomoći kod liječnika, nije pronalazila rješenje. Nakon što se utegla Mariji Ivaničkoj, rana je nestala i žena je ozdravila: *štimajući da bude klasta i prez ruke, ali ... naša dobra mati koje ona je se vlekla i do tjedna ne samo meso koje je bilo odpalo nego i koja je izrasla, po ... milošče kipa čudnovitoga ivanečkoga.*²⁸⁶

Nadalje, svjedočila je žena iz Lupoglava, iz domaće župe²⁸⁷: *Jedna žena iz Lupoglava, fare domaće.*²⁸⁸ Doveda je dijete u crkvu i svjedočila kako je dijete imalo iza vrata veliku izraslinu (*bubu*): *dete je sim donesla i povedala da ovo dete za vratom je imalo nekakvu veliku bubu.*²⁸⁹ Zbog toga je djetetova glava klonula ka prsima i tako stajala pola godine: *kak da detetu glava na persah je ležala skoro pol leta.*²⁹⁰ Govori kako se dijete nikako nije moglo izliječiti, sve dok se nije zagovorila Mariji Ivaničkoj: *nikak ne mogla izvračiti nego po zagovoru Marije Ivanečke.*²⁹¹

Naime djetetova fizička patnja, uzrokovana izraslinom, simbolizira nemogućnost ljudskih sposobnosti da izliječe, što dovodi do prepoznavanja Marije Ivaničke kao moćne iscjeliteljice.

Nadalje kod ovog svjedočanstva, istaknuta je 1763. godina te je ispod prepričano sljedeće čudo koje svjedoči žena koja je donijela dijete čije je lice bilo plavo i puno prišteva i krastica: *posvedočila je ovde jedna žena koja donesla je dete da ovo ves obraz i plavu je imalo.*²⁹²

Pored toga, na gornjoj usnici imao je izaslinu zbog kojeg nije moglo ni piti ni jesti: (...) *poлег toga na gorne vusnice imalo je strašnu i veliku bubu pred kojum vus dete ne moglo niti vu zuhe kruha postaviti niti vode ... boječi se mati da bude škacmost imalo vlekla se je k Marije*

²⁸⁵ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224, fol. 11r.*

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Danas Lupoglav nije u sklopu župe Kloštra Ivanića, odvojili su se 1789. godine. Prema: Župe. Zagrebačka nadbiskupija. <https://www.zg-nadbiskupija.hr/zupe/85?ZupeId=291>

²⁸⁸ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 13v.*

²⁸⁹ Ibid.

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ Ibid.

²⁹² Ibid. fol. 14r.

Ivanečke.²⁹³ Majka se utekla Mariji Ivaničkoj i dijete je ozdravilo: *detetu do juha skule iz obraza i bube iz vusnice je nestalo*.²⁹⁴ U ovom svjedočanstvu, Marija Ivanička pojavljuje se kao iscjeliteljica, čija moć izlječenja nadmašuje ljudske sposobnosti.

Zatim, dijete iz ovog svjedočanstva imalo je izrasline (*bube*) oko vrata te zbog toga nije moglo ni piti ni jesti, niti držati glavu uspravno:

*Dok jedno iz fare Dubravske imalo je takve bube okolu vrata da niti jesti niti piti više od jednoga sjedma ne moglo nizi glavica njegva na telu sama ne se mogla deržati vu koju valiku mukumuku mati gledajuć i teške bube vsakojuć kam vračstvom vračec ... mogla priegnati doklam nese sim zagovorila i po zagovoru včijenom taki bube jesu precule i dete je ozdravelo i Marije ovde zahvalilo.*²⁹⁵

Ništa djetetu nije pomagalo, sve dok se majka nije zagovorila Mariji Ivaničkoj. Dijete je ozdravilo i Mariji Ivaničkoj zahvalilo. Svjedočanstvo ponovno naglašava Mariju Ivaničku kao moćnu posrednicu iscjeljenja.

Ovaj slučaj sličan je prethodnim svjedočanstvima, gdje dijete nije moglo funkcionirati zbog izrasline, a zagovor Mariji vraća zdravlje.

Zatim, pripovijeda se o ženi koja je imala dugo vremena bolesno dijete: *Jedna majka imaju imajući dugo vremena dete betežno*.²⁹⁶ Dijete je imalo velike izrasline (*bube*) po glavi i vratu: *po kojim velike i nezgovorne bube jesu se bile podvle navlostito po glavu i po vratu da niti vrata niti obraza ne bilo moći razlačiti nego kakti jeden ... je ležalo, niti gibalo z nikakvem kosrigom nego zarastao*.²⁹⁷

Nakon nekog vremena dijete je ostalo nepomično u tom predjelu. Tako nepomično ležalo je 3 dana i 3 noći te majka više nije znala je li mrtvo ili živo: *3 dni i 3 noći je ležalo da mati njegva ne znala je li mertvo ili živo nego samo da je bilo toplo*.²⁹⁸ Po zagovoru dijete je ozdravilo i donijelo je dar u zahvalu Mariji Ivaničkoj: *po zagovoru sim včinienom (...) ozdravelo i sim dar doneslo*.²⁹⁹

Bolesti koje se pojavljuju u rukopisnom tekstu, mogu nam ukazati na gospodarske neprilike u 18. stoljeću. Primjerice, u kontekstu srednjeg vijeka kožne bolesti su druge

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Ibid. fol. 15r.

²⁹⁶ Ibid. Fol.15v.

²⁹⁷ Ibid.

²⁹⁸ Ibid.

²⁹⁹ Ibid.

najzastupljenije, prva je tuberkuloza, naime, apscesi, gangrene, šuga, čirevi, tumori, rak-rane, ekcemi prikazani su u nabožnim tekstovima i srednjovjekovnoj ikonografiji. Primjerice, u Engleskoj i Francuskoj, kraljevima su se pripisivale iscjeliteljske moći. Srednjovjekovni zapada bio je pun slijepaca, ljudi s iskopanim očima, praznih očnih duplji, sakatih, šepavih, gušavih, paraliziranih, koje su nastale uslijed neprimjerene prehrane, ali i uređeno. Javlja se i brojne dječje bolesti: zubna bolest, grčevi, rahitis, tjelesna krhkost. Srednji vijek je bio plodno tlo za sve vrste strahova i velika kolektivna pokajanja, javna i tjelesna. Na samoj razini svakodnevnog života pothranjeno, loše hranjeno tijelo, tijelo predisponirano je za svaku zabludjelost duha: snova, priviđenja, vizije. Đavao, anđeli, sveci. Djevica, pa i sam Bog, mogu se pojaviti i privoliti duh da ih prihvati.³⁰⁰

6.12. Progovorili po Mariji Ivaničkoj

Iduće svjedočanstvo donosi žena čije dijete nije moglo ni hodati ni govoriti:

Žena iz martinske fare pred vsemi vu crkve je se zapriseгла da nije dete cela tri leta ne moglo nikak hoditi niti se na svoje noge podiči koje mati vsakojačkemi načini je privačala i gore na hod digala ali vse zahman i jošče k tomu nikakve reči ne moglo niti znalo progovoriti³⁰¹.

Po zagovoru Marije Ivaničke, i ovo dijete je ozdravilo: *no nut milošče Marije Ivanečke kak ... bi bila sim zagovor včinila, da dte do ... je zhodilo i pregovorilo.*³⁰²

Mate Lukec i njegova žena, iz župe Samarica svjedočili su čudu: *Mato Lukec iz fare samaričke koji svojum ženum donešel je dete ter valuval³⁰³.* Njihovo dijete tri godine nije moglo hodati niti svoje ruke podiči, a pet godina nije moglo ni govoriti niti hodati: *da ovo isto dete cela tri leta nigdar na nogeh i ruke svoje ne se moglo podiči koje prede samo je pet let hofilo i govorilo.*³⁰⁴ Osim toga, glava mu je bila na prsima jer vrat ju nije mogao držati: *kojemu je vus bila je vzeta i glava koju vrat bi moral deržati na persah je ležala.*³⁰⁵ Nikakva vračstva nisu pomagala: *vnoga vračstva ziskavajuć roditeli vsa za nikaj nesu hosnela.*³⁰⁶ Kapelan Franc Milčić rekao im je da se Ivaniću čine tolika čuda i milost od Marije Starinske Pomoćnice:

³⁰⁰ Prema: Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 236-327.

³⁰¹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 12v.

³⁰² Ibid.

³⁰³ Ibid. fol.14v.

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ Ibid.

*doklam ... kapelan Franc Milčić koji ovde za kapelana budući ne povedal i opomenul da se vu Ivaniću čine tulika čuda i milošće od Marije Starinske Pomočnice i kak već se s pravem ufanjem sim jesu se vlekli čes dva dni dete glavu koja na persah je visela je zdiglo i čes nekuliko dni ruke i noge koje pervo kakti mertve jesu bile, sive jesu postale.*³⁰⁷

Nakon toga, utekli su se Mariji Ivaničkoj i dijete je ozdravilo. Ovo čudo svjedoči i Matija Novak koji je vidio dijete kada je samo došlo u crkvu donijeti dar: *kak sam ja Mathijaš Novak*³⁰⁸ *... jesem videl kada dete sim je donešeno i vu crkvu ovu samo vlezlo i dar podalo.*³⁰⁹ Marija Ivanička i ovdje je prikazana kao moćna iscjeliteljica.

Prikazana je važnost zagovora, što ukazuje na vjeru u božansku moć posrednika. Također kapelan Milčić ima ključnu ulogu jer je posredovao i usmjerio vjeru obitelji prema Mariji.

Nadalje, svjedočili su roditelji iz župe Ludina, odnosno sela Jelenska, čije je dijete prije nekoliko godina govorilo, ali zbog ružnog sna dijete je prestalo govoriti:

*Dok jedno iz fare ludenske, sela Jelenske koje prede nekuliko let je govorilo, ali prepuščeju Božjem, kak rodili jesu spoznali da po načinu ... nus koju prede je imalo čisto je pogabilo i što je terpelo cela tri leta.*³¹⁰

Po zagovoru Mariji Ivaničkoj, dijete je ponovno počelo govoriti, te su roditelji i dijete u zahvalu donijeli su dar u crkvu: *ali nut po zagovoru sim včinjenom vus je dobilo i z roditeli dar sim doneslo.*³¹¹

Ovo čudo simbolizira vjeru da traume mogu biti izliječene božanskom intervencijom.

Darivanjem, Mariju Ivaničku priznaje se kao izvor milosti te je potvrda društvene povezanosti s vjerom. Praksa darivanja postaje način izražavanja vjere i priznanja povezanosti s vjerom.

Zatim, pripovijeda se o ženi iz Oborova koja svjedoči kako njezino četverogodišnje dijete nije još progovorilo, nego je znakovima komuniciralo: *druga žena je valovala iz oborovečke fare da nija dete četiri leta ne nigdar niti jedne reči progovorilo, nego po znameinu*

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Dokazuje se da je Matija Novak pisar, odnosno pripovjedač.

³⁰⁹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224. fol. 14v.*

³¹⁰ Ibid. fol. 15r.

³¹¹ Ibid.

kruha i vodice je prosilo.³¹² Kada se majka utekla Mariji Ivaničkoj, dijete je počelo govoriti kao i svaki čovjek: (...) kojega kada bi z velikem i ... srcem k ovom starinskom kipu bila zagovorila dete taki pred vsemi ... čisto počela je govoriti, kakti vsaki drugi človek, nut milošče milostivna kipa vu farne cirkve Marije Ivanečke.³¹³

6.13. Milosti Marije Ivaničke: beznadne situacije

Pripovjedano je svjedočanstvo muškarca iz Ivaničke Tvrđe koji je bio smrtno bolestan: *Jeden meštarski človek iz Ivanečke Festinge vu tak veliku nevolju i pogibel svojega živlejna je bil došel da vsi jesu suditi da drugec ne bude ngo da iz ovoga sveta mora preminuti.*³¹⁴

Odbijajući alternativne metode liječenja poput vraćanja, oslonio se na zagovor Marije Ivaničke, tvrdeći da je upravo zahvaljujući tome ozdravio te je kasnije donio dar u svetište kao izraz zahvalnosti:

*(...) zat nagorarjau od spovednika i navlastito od tovarušice svoje da se njoj da vračiti i da mu ona hoče poslati po vračitelicu koja ga bude vračila, odgovoril je on žene svije, imam ja drugu vračitelicu Idem po nju, ne možeš do nje nego ona fara hoče k mene dojt i ufam se da me hoče ozdraviti i ova vračtelica ne druga nego naša starinska Majka Marija vu farne crkve vu koju on se je ufal i čes malo vreme ozdravel i dar donesel.*³¹⁵

Sljedeće čudo svjedočio je bračni par u crkvi pred ljudima pod prisegom i pred svećenikom Antonom Filipovičem: *Jeden človek i svojun ženanušicom ovde pred vsemi ljučtvom pod prisegum pred (...) plebanus cirkvenskemi Antonom Filipovičem je valuval.*

Govore da je njihovo dijete preminulo te su ga položili u lijes, ali velikim ufanjem roditelja Mariji Ivaničkoj, dijete je oživjelo: *njegvo dete po prepuščeju Božjem iz ovoga sveta je preminulo kojemu vus (...) jesu ljudi zgotovili, ali kajti otec i mati neimajuči nego jedno jedino dete vu velike žalosti z velikem ufajnem jesu se vlekli k Majke Božje Ivanečke i čes mali čes počelo se je dete gibati.*

U zahvalu, roditelji su donijeli dar u crkvu: *dar sim z roditeli doneslo.* Svjedočanstvo iz Siska i ovo čudo snažno povezuju vjeru u Mariju kao moćnu posrednicu života, koja u

³¹² Ibid. fol. 15v.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224. fol. 12v.*

³¹⁵ Ibid. fol. 12v – fol. 13r.

trenutku kada su smrt i gubitak postali neizbježni, svojim zagovorm omogućuje povratak života.

U oba slučaja, roditelji su se okrenuli prema Mariji s dubokom vjerom da im ona može pomoći. Praksa darivanja, kao u većini svjedočanstava je jedan oblik društvenog priznavanja božanske pomoći koju su primili, ali i javnog iskazivanja vjere i priznanja Marije Ivaničke kao posrednice u životima vjernika.

Svjedoči je žena da je punih 7 godina bila otečena tijela i zbog toga je zazivala i molila Boga da ju uzme s ovog svijeta:

*Jedna žena valovala je da 7 celeh leth bilo je otečena kakti debeli val i već puti je se svetila kakti steklo ivu vseh oveh letah je zazivala i prosila Boga da ju vsi iz ovoga sveta, ali nut da pokaže (...) Bog milostivu majke svoje kada bi ova žena začula bila za nelošu koje se ovde čine ona k pravem sercem je se vlekla čes dva tiedna počela je ona debuloča ostahuvati i na veliku mešu živa i zdrava dar je donesla.*³¹⁶

No čuvši za milosti Marije Ivaničke i čuda koja se čine u Kloštru, utekla se Mariji i u dva tjedna je ozdravila. U zahvalu Mariji Ivaničkoj, donijela je dar na blagdan Velike Gospe u crkvu. Blagdan Velike Gospe prilika je za zajednicu kako bi izrazili zahvalnosti i slavlje što je često prinošenje darova. Vidljiva je kolektivna religioznost jer je blagdan postao trenutak zajedničkog okupljanja vjernika. Primjerice, Gospa Sinjska (Velika Gospa) predstavlja jedan od najvažnijih crkvenih blagdana u Sinju, tijekom kojeg hodočasti velik broj katolika kako bi odali zahvalnost Gospi za milosti koje su im dobili njenim zagovorom. Vjernici, uvjereni u njezinu moć, traže njezin zagovor za različite potrebe, bilo da se radi o ozdravljenju ili drugim životnim teškoćama. Ove zahvalnosti izražavaju kroz hodočašća, post, molitve i druge oblike pobožnosti.³¹⁷ U katoličkoj tradiciji Gospa je zajednička majka svih vjernika, pripisujući joj brojna atributa poput majke dobrote, milosti, čudotvorke i zagovornice pred Bogom. Uz ove opće karakteristike, Gospa Sinjska ima specifičnu povezanost s povijesnim događajem iz 1715. godine, kada je prema lokalnoj predaji pomogla Sinjanima da se odupru turskoj vojsci, čime je spasila grad. Zbog toga je postala čudotvorna, a njezin kult je obogaćen posebnim obilježjima poput zlatne krune na njezinoj slici i alkarskom viteškom natjecanju, koje se održava u njezinu čast.³¹⁸

³¹⁶ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224. fol.15v.*

³¹⁷ Bošković, I., *Markovićev Sinj I njegovo slavlje kao odrednica identiteta sinjskog/cetinskog kraja*, 2015., str. 142.

³¹⁸ *Ibid.*

6.14. Iscjeljenja glave: milost Marije Ivaničke u ozdravljenju

Pripovijeda se da je muškarac trpio jake bolove u prsima i grlu, što je na kraju rezultiralo stvaranjem crva u njegovim prsima:

*Pred vsem ljučstvom valual je človek iz fare domače da ov imal je veliku strašnu i neizgovornu bol vu gerlu i persah svojeh od koje boli ne si znal niti mogel pomoči, niti se vračitu po nikom ar buduči siromah i na tuliko ova bol je terpela da su se vu gerlu i persah živi červi znutra zalegli koji njega neizgovorno jesu klali i grizli da bi skoro bil moral zdvojti ali nut milošče i vračitelice Marije Ivanečke da on siromah vu one teške boli zdehnul je proti ovomu kipu Marija vidi se da se nemam s čim vračiti i ako ne bude tvoje pomoči ja moram vumreti...*³¹⁹

Svjedoči kako je, nakon što je zazvao Mariju Ivaničku, potpuno ozdravio: ... i kak bi bil ovo zagovoril na on isti čas je zakašlal i vsi červi iz njega jesu izišli i zdrav postal i ovde Marije zahvalil.³²⁰

Nadalje, svjedočio je muškarac iz Kloštra Ivanića da nije mogao spavati, jesti niti piti zbog boli na usnicama koju, kako on kaže, uzrokovali su crvi u njegovoj glavi: *Svedoči človek iz domače fare da ga našla takva nevolja i bol vu ... njegoveh od koje boli niti spati, niti piti niti jesti ne mogel ar nutre bili su se červi zalegli kji njegovu glavu jesu grizli vrtali i dubli.*³²¹ Nikakvi mu pripravci nisu pomagali: *on vsakojačkem vračstvom je zaleval ali čisto niakj ne si pomogel.*³²² Ali kada se utekao Mariji Ivaničkoj i zagovorio se, ozdravio je: *doklam se k Marije Ivanečke ne vlekel i kak se je zagovoril sami červi iz vuh jesu ... od kojih ... smert bil bi moral podnesti.*³²³

Ova priča, poput mnogih drugih, svjedoči o vjeri koja nadmašuje razumijevanje fizičkih bolesti. Bol, koju ovaj muškarac doživljava kao nevidljivu i neobjašnjivu, ne liječe lijekovi, nego vjera u nadnaravno posredovanje.

Sljedeće je o ženi iz Ježeva, iz župe svetog Martina koja je svjedočila da je trpjela je 11 godina strašnu glavobolju: *Jedna ženska glava iz Ježeva fare Svetoga Martina valuala je da jedeneist let strašnu veliku glavnu bol izterprela.*³²⁴

³¹⁹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 13r.*

³²⁰ Ibid.

³²¹ Ibid.

³²² Ibid.

³²³ Ibid.

³²⁴ Ibid., fol. 15r.

Zbog svojih stalnih suza nije više mogla vidjeti: (...) *od velikih suz koje iz očih je su se curele skoro niti (...) ne mogla gledati niti beloga s neba videti.*³²⁵

Nikakva vračstva joj nisu pomogla, nego starinska slika Majke Marije Ivaničke: *ali se da negda po tulikoh vraču očine ne vračstvo drugo ne nije izvračilo nego ov starinski kip Majke Marije Ivanečke.*³²⁶

Žena je označena kao *ženska glava* što ukazuje na specifičan način na koji je žena percipirana u društvenom kontekstu toga vremena, žena je smatrana drugotnom u odnosu na muškarca.

Mara Vidaković iz Sunje svjedočila je na blagdan Male Gospe:

*Na post male maše došla je žena iz fare Sunske po imenu Mara Videković kojoj siromaskoj po nesreće nekakve i po prepušteinu Božjem vusnice iliti vsa vusta jesu se zavinula i blizu k vuhu došla da od vseh ljudi velika merzota bila ih je pogledat, ali nije sirote jošče nekda muka ova kostigu Božja podnešati.*³²⁷

Patila je zbog zavinute usnice zbog čega nije mogla ni jesti ni piti: (...) *ar ne mogla jesti niti piti nego z velikum i teškočam, koje vusnice vsakojačkemi načinom je nazad obračala.*³²⁸ Utekla se Mariji Ivaničkoj i usnice su bile vraćene u prvobitni položaj: (...) *ali vse zahman doklam sim ne se vlekla i pomoć zadobila da, kak ... bil bila k Marije Ivanečke zagovor vučinila na on isti čos na ovo mesto gde i pervo jesu bile nazad jesu došle.*³²⁹

U ovom svjedočanstvu prvi put imenovana je žena.

Istaknuta je važnost blagdana Male Gospe i zagovora. U Katoličkoj crkvi Mala Gospa časti se u mnogim mjestima, titularom crkve (obično zavjetne), bratovštine ili zasebnim tradicionalnim slavljima (*festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis*).³³⁰

6.15. Marija Ivanička: univerzalna zaštitnica

Ovo čudo odnosi se na ženu pravoslavne vjere koja je patila od teške bolesti i gubitka govora: *Ova milošča od vsakoga je vredna da se posluhne i zapameti, došla je žena na malu mešu vu crkvu kada su se dari pobirali, i ova ne bila zakona i veze naše nego vlahina iz Križa.*³³¹

³²⁵ Ibid.

³²⁶ Ibid.

³²⁷ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol.16r.

³²⁸ Ibid.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Prema: Potočnjak, S. i Španjol-Pandelo, B., *Čudotvorne Gospe Rapske: javne marijanske pobožnosti u Rapskoj biskupiji (prijenosne ikone, procesije i memorabilije)*, 2021., str. 18.

³³¹ *Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781)*, svežanj B-2, broj spisa 224., fol. 12v.

U trenutku krize, svjedočila je ukazanju crkve i oltara svetišta te je zazvala Mariju Ivaničku:

(...) i prisegaše da vu veliku nevolju i beteg bila je opala vu koje je vus k smerti bila se je pripravila na tuliko da cele tri vure bila je čisto zamertva tak da samo duh vunje je se čulili, ar čisto bilo je zanemela i nut vu one muke kakti vu snu vidilo su je nije da je ovde vu cirkve pred velikemi oltarom i onak zdehniši k Marije čes mal čes došla je k sebe i čisto ozdravela, hodaše vidi da kip Marije Ivanečke je pun milošči koje i daje i vsem onem koji se k njemu preporučaju.³³²

Ovo svjedočanstvo prikazuje univerzalnost zagovora Mariji Ivaničkoj koja nadilazi granice i djeluje i kao pomoćnica i pravoslavnim vjernicima. Slično tome, čudotvornoj Gospi Sinjskoj hodočastili su i pravoslavni vjernici, poput Stane Vučkove iz Čitluka, čijoj su djeci, ugrizenoj od zmije i bijesnog psa, ozdravljenje pripisali Gospinoj milosti.³³³

³³² Ibid.

³³³ Dragić, M., *Legende I svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske Gospa*, 2016., str. 168.

7. Zaključak

Kult Blažene Djevice Marije predstavlja složeni fenomen koji je predmet interdisciplinarnih istraživanja zbog svoje duboke ukorijenjenosti u društvene i kulturne sfere. Širenje marijanskog kulta odvijalo se, ne samo kroz tekstove, već i kroz relikvije. Poput relikvija, svetačke slike također su postale objekt štovanja osnažujući povezanost vjernika s duhovnim zagovornicima, a njihova čuda svjedoče o moći svetaca. Čuda, kao temeljni elementi hagiografije, služe kao sredstvo promicanja vjere i privlačenja vjernika, osnažujući njihovu duhovnu praksu i identitet. Uz umjetničko izražavanje Marijin kult prisutan je i *Knjizi čudesa*, rukopisa koji bilježi događaje i vjerovanja iz prošlosti te svjedoči čudima pripisanim Blaženoj Djevici Mariji.

Dosadašnja istraživanja o *Knjizi čudesa*, iako inicijalna, temeljila su se pretežno na interdisciplinarnom pristupu koji podrazumijeva kodikološku analizu, povijesno-kulturne studije i filološke metode. Đuro Stjepan Deželić, Josip Bratulić, Paškal Cvekan i Franjo Emanuel Hoško postavili su temelje za razumijevanje i daljnje proučavanje rukopisa. Njihova istraživanja uključuju identifikaciju i povijesnu kontekstualizaciju rukopisa, s posebnim fokusom na sadržaj i njegovu povezanost s crkvenim i religijskim kontekstom, osobito Blaženom Djevicom Marijom. Također, Cvekan i Hoško analizirali su povijesne i teološke aspekte, povezujući rukopis s lokalnim vjerskim zajednicama i povijesnim događajima.

S druge strane Bratulić se bavio *Knjigom čudesa* kao samostalnim istraživačkim predmetom. *Knjizi čudesa* pristupio je kodikološki, pružajući fizički opis rukopisa, tekstualnu i književno-teorijsku analizu te interpretaciju motiva i žanrovskih značajki.

Sadržajnom analizom, sažimanjem i parafraziranjem bavila se M. Banković Malečić. Iako je u publikaciji istaknuto da je riječ o prijepisu, što podrazumijeva metodu transkribiranja uz suvremenu grafiju i pravopis, autorica je prilagodila tekst suvremenom jeziku. U skladu s tim primijenila je metodu parafraziranja, čime je pojednostavljena naracija te olakšan pristup širem čitateljstvu, no umanjena je preciznost i vjernost rukopisu.

U ovom istraživanju, pristupljeno je *Knjizi čudesa* kombinacijom kodikološke analize te analize sadržaja književno-antropološkom metodom. *Knjiga čudesa* nastala je između 1757. i 1782. godine, a kodeks su pisala trojica pisara latiničkom grafijom na kajkavskom književnom jeziku. Narativ čudesa slijedi sljedeći obrazac: uvod u nevolju, prikaz ljudske nemoći, obraćenje Mariji Ivaničkoj, čudesna pomoć i zahvala. Ukupno je 57 svjedočanstava o

čudima koja su u radu sistematizirana prema tipu čuda, što uključuju čudesne porođaje, oživljenja, iscjeljenja rana i kožnih bolesti te različite oblike fizičkih ozdravljenja poput povratka vida, sluha govora, udova i glave. Uz fizička ozdravljenja, prisutna su i psihička ozdravljenja, iako tada takvi primjeri u tom vremenskom kontekstu nisu prepoznati kao psihička stanja. Zabilježena su i svjedočanstva izbjavljenja iz zla i beznadnih situacija, čime se ukazuje na širinu i raznolikost čudesa koja obuhvaćaju fizičko, psihičko i duhovno ozdravljenje. Sve to prije samih zapisa spomenuto je i u pripovjedačevom uvodnom obraćanju čitatelju, gdje se pripovjedač prisjeća da Marija Ivanićka čini čuda svima. Marija Ivanićka prikazana je kao čudočiniteljica, pomoćnica, osloboditeljica i iscjeliteljica te se ističe kao posrednica u ključnim životnim trenucima. Njezina čudotvorna moć prelazi granice lokalnog štovanja. Vjerovanje u posredništvo Marije Ivanićke duboko je ukorijenjeno u svakodnevnom životu zajednice, oblikujući ne samo religiozni, već i društveni okvir.

Knjiga čudesa daje uvid u različite apskete života i mentaliteta stanovnika ivanićkog kraja i okolice tijekom 18. stoljeća. Poseban naglasak stavljen je na mentalitet zajednice, koji se odražava u njihovim kulturnim praksama, vjеровanjima i svakodnevnom ponašanju. Vjerski običaji, poput primanja sakramenata, molitvi, zazivanja Marijina zagovora, iskazivanje zahvalnosti Mariji Ivanićkoj te hodočašća svjedoče o kršćanskim običajima. Ovi običaji ne predstavljaju sam individualni izraz pobožnosti, nego i kolektivni. Bolesti zabilježene u rukopisu pružaju uvid u zdravstveno stanje zajednice i gospodarske uvjete.

Stoga, *Knjiga čudesa* nije samo svjedočanstvo o čudesima, već i dokument koji ilustrira kulturne i društvene prilike jednog povijesnog trenutka.

8. Literatura

Citirani rukopis:

Župni arhiv Kloštar Ivanić

Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću (1757-1781), svežanj B-2, broj spisa 224.

1. Badurina, A. (Ur.). (1979). *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
2. Bajsić, V. (1974). *Osjećaj za čudo i čudesno kao sastavni dio štovanja svetaca, Bogoslovska smotra*, 44(1), str. 54-59.
3. Balta, I. (2000). *Pregled pomoćnih povijesnih znanosti*. Osijek: Matica hrvatska.
4. Bašić-Kosić, N. (Ur.). (2016). *Hrvatski mjesni rječnik*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
5. Belaj, V. i Mirković, M. (1999) Franjevci i pučka pobožnost. U: Mirković, M. i Hoško, F. E. (Ur.), *Mir i dobro - Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda* (str. 151-157). Zagreb: Galerija Klovićevi dvori.
6. Benčić, Ž. i Fališevac, D. (Ur.). (2006). *Čovjek, prostor, vrijeme*. Zagreb: Disput, str. 9.
7. Bošković, I. (2015). Markovićevo Sinj i njegovo slavlje kao odrednica identiteta sinjskoga/cetinskoga kraja. U: *Croatica et Slavica Iadertina*, 11/1 (11.).
8. Bratulić, J. (1994). Knjiga čudesa Blažene Djevice Marije Ivanečke. U: Rudež. B. (Prir.), *900 godina Ivanicha* (str. 132-139). Kloštar Ivanić.
9. Bratulić, J. (2018). *Svetost i čovječnost*. Split: Književni krug.
10. Burke, P. (2006). *Što je kulturalna povijest*. Zagreb : Izdanja Antibarbarus
11. Cepetić, M. (2016). *Prilog poznavanju izgradnje crkve sv. Marije u Kloštar Ivaniću u razdoblju srednjeg vijeka*. U: *Peristil*, 59 (1).
12. Cvekan, P. (2008). *Franjevci u Ivaniću*. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Sv. Ivana Krstitelja.
13. Dragić, M. (2016). *Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe sinjske*. U: *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/1 (12.).
14. Durrigl, M. (Ur.). (2013). *Hrvatska srednjovjekovna proza II*. Zagreb: Matica hrvatska

15. Durrigl, M-A. (2016). *Eshatološke vizije u hrvatskoglagoljskoj književnosti*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
16. Fabijanec, S. F. (2014). *Od sajma do sajma: pomorski obalni promet u ritmu svetaca zaštitnika na Jadranu krajem srednjega vijeka*, // *Croatica Christiana periodica* : časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilista u Zagrebu, 74.
17. Grdan, M. (2023). *Ivaničke uspomene Đuro Stjepan Deželić*. Ivanić-Grad: Muzej Ivanić-Grada.
18. Heinzelmann, M. (2020). *Izješća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija*. Zagreb: Leykam international.
19. Hoško, E. (2011). Briga hrvatskih Franjevaca za bolesne članove od XVII. do XIX. stoljeća. *Acta medico-historica Adriatica*, 9 (2).
20. Hoško, F. E. (2023). Svetište i proštenište Gospe Ivaničke. U: R. Jakša i H. Kekez (Ur.), *Pogled u prošlost - 920 godina povijesti otoka Ivanicha* (str. 27-36). Kloštar Ivanić: Ogranak Matice hrvatske u Kloštar Ivaniću, Hrvatski institut za povijest.
21. Hoško, F.E. (1974). *Temeljni oblici štovanja svetaca kroz povijes Crkve, Bogoslovska smotra*, 44(1), str. 22-38.
22. Hunter, D. (1987). *Papermaking. The History and Technique o fan Ancient Craft*. New York: Dover Publications.
23. Jovanović, K. (2019). *Smrt vladara i pogrebna ceremonija u razvijenom i kasnom srednjem vijeku*. U: Ceremonije i ceremonijalna komunikacija. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
24. Kemp, S. (1985). *Modern myth and medieval madness: Views of mental illness in the European Middle Ages and Renaissance*. U: *New Zealand Journal of Psychology*, 14 (1).
25. Klaniczay, G. (2008). *Konstrukcija svetačkih čuda u razdoblju srednjovjekovnih kanonizacijskih procesa*, U: *Hagiologija- kultovi u kontekstu*, ur. Ana Marinković i Trpimir Vedriš. Zagreb: Leykam.
26. Kunčić, M. (2005). *Utjecaj povijesnih zbivanja na kreiranje ikonografskih sadržaja zavjetnih slika. Primjer oltarne slike Bogorodica zaštitnica iz crkve samostana sv. Ante na Poljudu u Splitu*. *Croatica Christiana periodica*, 29 (55), 61-78.
27. Kunčić, M. (2008). *Od pošasti sačuvaj nas!*, Zagreb: Srednja Europa.
28. Le Goff, J. (1993). *Srednjovjekovni imaginarij*. Zagreb: Biblioteka Antibarbarus.
29. Le Goff, J. (1998). *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*. Zagreb: Golden marketing

30. Marinković, A. (2008). *Hagiologija: izvori i metode*. U: *Hagiologija – kultovi u kontekstu*, ur. Ana Marinković i Trpimir Vedriš, 7-10. Zagreb: Leykam.
31. McCash, J. C. (1996). *The Cultural Patronage of Medieval Women*. University of Georgia Press.
32. Milovan, V. (1974). *Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca*. U: *Bogoslovska smotra*, 44 (1).
33. Opačić, V. J. (Ur.), (2008). *Svakodnevni život kroz povijest*. Zagreb: Mozaik knjiga
34. Pajur, F. (2009). *Juraj Habelić u kontekstu srednjoeuropske barokne propovjedne književnosti*. U: *Kolo*, God. 19 (2009), 5/6. str. 152.
35. Pajur, F. (2009). *Juraj Habelić u kontekstu srednjoeuropske barokne propovjedne književnosti*, u: *Kolo*.
36. Patafta, D. (2019). *Blažena Djeвица Marija u franjevačkoj teologiji i duhovnosti*. U: Vicelja- Matijašić, M. (Ur.), *Vera imago G. V. Mariae Tarsactensis* (str. 173-190). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
37. Petrucci, A. (2020). *La descrizione del manoscritto*. Rim: Carocci editore, str. 93-103
38. Potočnjak, S. (2023). *Redovnice i rukopisna kultura: slušanje, čitanje, prevođenje i pisanje u rapskim ženskim samostanima*. *Književna smotra*, 55 (210(4)).
39. Potočnjak, S. i Španjol-Pandelo, B. (2022). *Čudotvorne Gospe Rapske. Javne marijanske pobožnosti u Rapskoj biskupiji (prijenosne ikone, procesije i memorabilije)*. U: *Croatica Christiana periodica*, 46 (89).
40. Prebor, G. (2024). *From Digitization and Images to Text and Content: Transkribus as a Case Study*.
41. Prijatelj Pavičić, I. (2014). *Sulla venerazione dell'immagine della Madonna di Sinj nel XVIII secolo e sul processo di trasformazione dal suo status dal simbolo antiturco al simbolo di identità nazionale*. U: *Cuius Patronio Tota Gaudet Regio. Saint's Cults and Dynamics of Regional Cohesion*. Zagreb: Hrvatsko hagiografsko društvo Hagiotheca
42. Reid, G.W. (2003). *Zdravlje i ozdravljenje*. *Biblijski pogledi*, 11 (1-2).
43. Skledar, N. (2002). *Čovjek i religija. Antropološke odrednice religije*. U: *Filozofska istraživanja* God.22 4=87.
44. Stipišić, J. (1972). *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*. Zagreb: Školska knjiga.
45. Šojat, O. (1986). *Neke napomene uz transkribiranje objavljivanje kajkavskih tekstova*, *Filologija*, (14), str. 357-369.

46. Šundov, A. L. (2016). *Stilske osobitosti propovijedi dominikanaca Frane Baldića*. U: Crkva u svijetu, 51 (4).
47. Vuk, F. i Španjol-Pandelo, B. (Ur.). (2020). *Knjiga čudesa Gospe Kloštarske, Majke Milosrđa*. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Sv. Ivana Krstitelja.
48. Warner, M. (2013). *Alone of all her sex. The myth and the cult od the Virgin Mary*. Oxford.
49. Žagar, M. (2007). *Grafo lingvistika srednjovjekovnih tekstova*. Zagreb: Matica hrvatska.

9. Mrežni izvori

1. Caxton, William. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 9.12.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/caxton-william>.
2. Ex voto. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno: 1.12.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ex-voto>.
3. Kip. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Pristupljeno: 3.11.2024. <https://kajkavski.hr/pretraga/?q=kip>.
4. Kloštar Ivanić. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno: 1.12.2024 <https://www.enciklopedija.hr/clanak/klostar-ivanic>.
5. Općina Kloštar Ivanić. Pristupljeno: 1.12.2024 <https://www.klostar-ivanic.hr/oopcini/o-opcini>.
6. Župe. Zagrebačka nadbiskupija. Pristupljeno: 1.12.2024. <https://www.zg-nadbiskupija.hr/zupe/85?ZupeId=291>.

10. Sažetak i ključne riječi

Ovaj rad usmjeren je na *Knjigu čudesa Blažene Djevice Marije u Kloštru Ivaniću*, rukopisa nastalog između 1757. i 1782. godine, koji su pisali trojica pisara latiničkom grafijom na kajkavskom književnom jeziku. U uvodnom dijelu rada predstavljena je povijest istraživanja ovog rukopisa, uz teorijske postavke o kultu Blažene Djevice Marije, relikvijama, čudima te metodama književno-antropološke i kodikološke analize. Središnji dio rada posvećen je opisu materijalnih osobina rukopisa, dok se književno-antropološkom metodom nastoji interpretirati reprezentacije i prakse ivaničkog kraja u 18. st. Analiza se temelji na 57 svjedočanstava o čudima iz *Knjige čudesa*, koja su u radu sistematizirana prema tipu čuda.

Ključne riječi: Blažena Djevica Marija, čudesa, Kloštar Ivanić, franjevci, čudotvorna slika, antropologija, mentalitet